

PvdA

SOLIDARITY OF LABOUR

**organisatorische
verslagen**

1976-1977

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Blz.

INHOUDSOPGAVE

	1
Inleiding	3-4
Samenstelling partijbestuur	6
Samenstelling partijsekretariaat	6-7
Ledenadministratie en kontributie-inning	8
Ledenverloop	9-12
Partijpers:-Algemene redactie	13
-Partijkrant	13
-Roos in de Vuist	13-14
Kommissies	15-18
Partijraden	18-25
Verkiezingen: Tweede Kamer:-Kandidaatstelling	26-35
-Aktie	36-38
Eerste Kamer	38-39
Akties:-Landelijke werkgroep bedrijfsdemokratisering	40-44
-Werkgroep volkshuisvesting	44-45
-Ombudswerk	45
PvdA-komitee tegen de Berufsverbote	46-47
Internationaal sekretariaat	48-49
Federatie van Jongerengroepen	50-57
Rooie Vrouwen	58-70
Wiardi Beckman Stichting	71-111
Stichting Vormingswerk PvdA	112-146
Evert Vermeer Stichting	147-156
Centrum voor Levensbeschouwing en Politiek	157-160

INLEIDING

Bij het doorlezen van het organisatorisch verslag over het verenigingsjaar 1976-1977 zijn er een paar dingen die dusdanig opvallen, dat zij de moeite van het vermelden in deze inleiding waard zijn.

Allereerst dient in dit verband gewezen te worden op de positieve ontwikkeling van het ledenverloop. In de inleiding op het vorig verslag werd van die ontwikkeling al melding gemaakt, maar moest vanzelfsprekend nog een slag om de arm worden gehouden.

Thans kan zonder enige terughoudendheid worden gekonstateerd, dat de partij in het verenigingsjaar 1976-1977 een ledenwinst boekte van ruim 14.000 (een aantal dat inmiddels bij het schrijven van deze woorden is gestegen tot boven de 20.000).

Deze ledenwinst, die zich vooral uitte na de val van het kabinet-Den Uyl (medio maart 1977), is het meest kenmerkende teken van het feit dat de Partij van de Arbeid een springlevende organisatie is, die -het verslag staat er vol van- een veelheid van taken tracht te vervullen, en veelal niet zonder succes.

Intussen legt de grote ledenwinst een toenemende druk op de bezigheden van het partijsekretariaat in vrijwel al haar onderdelen. Voeg daarbij nog de extra inspanningen die ter voorbereiding van de kamerverkiezingen geleverd moesten worden en het wordt duidelijk, dat ik er aan hecht de medewerkers van "de Tesselschadestraat" in deze inleiding met nadruk te bedanken voor de klus die zij hebben moeten verrichten.

Vanzelfsprekend is de sterke groei van het ledental ook van betekenis voor de financiële positie van de partij. Die financiële positie is daardoor verder versterkt, zij het dat meer leden vanzelfsprekend ook meer kosten met zich brengen. Maar dat laatste doet zich in de verslagperiode waarover het hier gaat (tot 1 oktober 1977) nog niet zo duidelijk voelen.

Overigens is het hier de plaats om er melding van te maken, dat de financiële verslagen van de partij deze keer in een apart boekje zullen verschijnen en dat in het vervolg de financiële verslagen van de neveninstellingen van de partij niet langer het verenigingsjaar maar het kalenderjaar zullen volgen (dit laatste op grond van administratieve overwegingen: de subsidiërende overheid gaat nu eenmaal van kalenderjaren uit).

Tenslotte wil ik op deze plaats nog eenmaal melding maken van het hoogtepunt van het afgelopen verenigingsjaar, nl. de Tweede Kamerverkiezingen van 25 mei 1977 en -in dit kader- de campagne die daaraan is voorafgegaan.

Die campagne was in velerlei opzichten opmerkelijk. Ik pik er slechts twee dingen uit: nog nooit eerder is door vele partijgenoten (maar ook door ettelijke niet-partijgenoten) zoveel geld gegeven voor een verkiezingscampagne, te weten, f 1.490.456,39. En nog nooit eerder is er zoveel en zo'n verscheidenheid aan verkiezingsmateriaal geproduceerd en verspreid (en nog waren er klachten over een tekort aan affiches en folders).

Wat er in de verkiezingsperiode door mensen in de gewesten en afdelingen aan werk is verzet, komt in een verslag als dit nu eenmaal niet aan de orde. Maar ik weet uit ervaring, dat ook en juist in zo'n campagne de passage uit de inleiding op het vorig verslag volledig van kracht is: Wij zouden in het partijbestuur en op het partijbureau hoog of laag kunnen springen, zonder de inzet van velen in de partij zou er van alle plannen die op landelijk niveau worden bedacht, niets terecht komen.

In een campagnejaar zie je eigenlijk pas goed wat dergelijke woorden betekenen.

GERARD HEYNE DEN BAK
sekretaris.

SAMENSTELLING VAN HET PARTIJBESTUUR

Op 30 september 1977 werd het partijbestuur gevormd door:

- *C. van den Heuvel-de Blank - voorzitter
- *J. van der Doef - 1e vice-voorzitter
- *A. Peper - 2e vice-voorzitter
- *G.J. Heyne den Bak - sekretaris
- *H.G. Ouwerkerk - penningmeester
- *H. van den Bergh - internationaal sekretaris

A.L. ter Beek
J. v.d. Bergh
F. Buurmeijer
E. van Dijk
S. v.d. Gaast-Bakker Schut
M.J. Grotenhuis
A. v.d. Hek
J.C. Kombrink
A. Kosto-Reuvekamp
*J. Nagel
C.L.M. Roozmond
E. van Thijn
J.R. Toussaint
F.J.F. Uijen
W. v.d. Zandschulp

De met * aangegeven leden vormden het dagelijks bestuur. Ingevolge artikel 35 van de statuten woonde E. van Thijn in zijn kwaliteit van voorzitter van de Tweede Kamerfractie de vergaderingen van het dagelijks bestuur bij en had hij een adviserende stem.

SAMENSTELLING PARTIJSEKRETARIAAT OP 30-9-1977

Het totaal aantal medewerkers op het sekretariaat bedroeg op bovengenoemde datum: 28 in volledige dienst en 14 met een gedeeltelijke taak, terwijl er 2 vakatures waren. In de buitendienst was één persoon werkzaam, die gedeeltelijk ten laste van het partijbestuur komt. De verdeling over de verschillende onderdelen was als volgt:

a. Korte Termijn Staf

1 bestuursassistente	J.A. Ruarus
1 assistente best. ass (ged.)	J. de Vries- van Nieuwenhoven
1 sekretaresse voorzitter/ beleidsass. afd. voorlichting	J.H. Kemper
1 sekretaresse sekretaris	C.E.M. v.d. Bijl
2 sekretaresses internationaal sekretaris (ieder halve dagtaak)	M.J.v.d.Zedde-Brinkman
1 hoofd voorlichting	G. van Tijn-Siegel
1 assistente hoofd voorlichting	K. Bode
1 eindredakteur Roos-in-de-Vuist	J. van Halm-Rikkelman
	O. de Jong

1 steno-typiste Roos-in-de-Vuist	L. Vijlbrief
1 medewerker MEP-kommissie (ged.)	J.M.A.A. Osterloh
b. <u>Service apparaat</u>	
1 beheerder	P.J. Knollema
1 personeels-administratrice	G. ten Cate
2 telefonistes (ieder halve dagtaak)	A.D. Fofana-Bolleman E.C. Ribbens-Kallenbach H. Veen W. Harlaar
1 hoofd administratie	
1 plv. hoofd administratie	
1 loonadministrateur, tevens conciërge (ged.)	F. Scholten
2 medewerkers boekhouding	B.J.J. v.d. Steen B. Vahl
5 administratieve krachten, van wie 1 ged.	A. Brandsma C.L.E.v.d.Schaaf- Schneyder E.A. v.d. Voorst W. Wolterbeek C.A. ter Woort 1 vakature
1 medewerker voor de afdelingen	A.R. van Esseveld
1 technisch medewerker	J. Smitz
1 hoofd huisdrukkerij	M. v.d. Meulen
1 plv. hoofd huisdrukkerij	H.D. Brinkman
2 offsetdrukkers, van wie 1 ged.	A.J.H. de Greef R.F. Vries
1 medewerkster	M.J. Rittershaus 1 vakature
1 hoofd sekretarie	J.H. Lettenmeijer
1 plv. hoofd sekretarie	A.v.Kammen-Cnossen
2 typistes	G.M. van Nielen J.G. Piek 1 vakature
1 archiefkracht (ged.)	W.Smit-Monnikendam
1 chauffeur (van 15-10-76 tot 1-6-77)	E. van Schagen
c. <u>Rooie Vrouwen</u>	
1 bestuursassistente	A. Slagt
1 steno-typiste (ged.)	J.J. de Lijzer
1 administratief medewerkster (Ged.)	E.C. Neetens
1 medewerkster (TAP-regeling; 1-9-77/31-8-78) (ged.)	E.J. Kroon-Ensdorff
d. <u>Werkzaam in buitendienst</u>	
1 administratrice (Den Haag) (ged.)	B. Joukes-van Dijk

In verband met de verkiezingsaktie waren gedurende een half jaar en gedurende vier maanden een tweetal administratieve krachten aangetrokken, terwijl tevens wegens toeneming van werkzaamheden en opvang van ziekte gebruik gemaakt werd van uitzendkrachten.

LEDENADMINISTRATIE EN KONTRIBUTIE-INNING

Een ongekeerde ledenaanwas van ruim 14.000 leden heeft het afgelopen boekjaar een grote druk gelegd op onze administratie. Het ledental steeg van 95.548 op 1 oktober 1976 tot 109.659. Naast een buitengewoon groot aantal aanmeldingen van nieuwe leden (21.182) was ook het lage aantal afvoeringen (7.071) aanleiding tot een ware ledenexplosie. Ondanks de druk die de groei van het aantal leden op de afdeling administratie legde, slaagde men er daar toch in de administratieve gang van zaken goed in de hand te houden, waaraan het mede te danken is dat het groeiend ledental ook duidelijk tot uitdrukking is gekomen in de kontributieopbrengst.

Het grote aantal nieuwe leden lijkt er verder voor verantwoordelijk, dat voor het eerst sinds de invoering van de centrale ledenadministratie in 1969, het percentage leden dat de kontributie via automatische inkasso betaalt iets is teruggelopen. Overigens liep het percentage leden dat de kontributie nog aan de deur betaalt terug van $4\frac{1}{2}$ naar $3\frac{1}{2}$.

Berekenen we het percentage van binnenkomende kontributiebedragen per inningsmogelijkheid, dan zien we dat nog slechts 1,8% van de kontributie aan de deur wordt geïnd. In het afgelopen boekjaar werden stappen ondernomen ten einde de ledenadministratie over een nieuwe drempel in de automatiseringsfases te brengen. Het ziet er daardoor naar uit, dat met ingang van 1 januari 1978 de administratie nog aktueller en slagvaardiger zal kunnen zijn dan nu reeds het geval is. De nu nog bestaande mogelijkheid van kontributieïning aan de deur zou daardoor wel eens kunnen sneuvelen.

Overzicht ledenverloop boekjaar 1976-1977

Gewest	1	2	3	4	5	6	7
Friesland	8226	1339	500	+ 39	9104	+ 878	+ 10,7
Groningen	7123	1588	494	- 85	8132	+ 1009	+ 14,2
Drente	5416	833	321	+ 31	5959	+ 543	+ 10,0
Overijssel	6659	1203	465	+ 24	7421	+ 762	+ 11,4
Gelderland	9688	1542	779	- 12	11439	+ 1751	+ 18,1
Utrecht	5704	1316	392	+ 1	6629	+ 925	+ 16,2
Noord Holland Noord	7480	1198	487	- 13	8178	+ 698	+ 9,3
Noord Holland Zuid	6503	1189	394	- 4	7294	+ 791	+ 12,2
Zuid Holland	14824	3043	976	+ 73	16964	+ 2140	+ 14,4
Zeeland	2390	484	156	+ 26	2744	+ 354	+ 14,8
Noord Brabant West	1894	945	216	- 1	2622	+ 728	+ 38,4
Noord Brabant Oost	2103	837	178	+ 76	2838	+ 735	+ 34,9
Limburg	1772	707	203	+ 6	2282	+ 510	+ 28,8
Amsterdam	7155	2085	583	-122	8535	+ 1380	+ 19,3
Rotterdam	4388	1121	370	-107	5032	+ 644	+ 14,7
Den Haag	3793	735	279	- 60	4189	+ 396	+ 10,4
Adres tijdelijk onbekend	268	---	238	+ 95	125	- 143	- 53,4
Algemene leden	162	17	40	+ 33	172	+ 10	+ 6,2
T o t a a l	95548	21182	7071	---	109659	+14111	+ 14,8

- 1 = ledenstand per 30-9-1976
2 = ingeschreven nieuwe leden
3 = afgevoerde leden
4 = verhuiscijns of -verlies
5 = ledenstand per 30-9-1977
6 = winst of verlies
7 = winst of verlies in %

Ledenstand per gewest per kwartaal boekjaar 1976-1977

Gewest	30-9-76	31-12-76	31-3-77	30-6-77	30-9-77
Friesland	8226	8195	8274	9080	9104
Groningen	7123	7194	7390	8038	8132
Drente	5416	5421	5505	5933	5959
Overijssel	6659	6657	6758	7358	7421
Gelderland	9688	9722	10036	11213	11439
Utrecht	5704	5725	5887	6518	6629
Noord Holland Noord	7480	7498	7558	8103	8178
Noord Holland Zuid	6503	6533	6698	7267	7294
Zuid Holland	14824	14890	15140	16776	16964
Zeeland	2390	2397	2458	2702	2744
Noord Brabant West	1894	1971	2061	2525	2622
Noord Brabant Oost	2103	2198	2288	2723	2838
Limburg	1772	1781	1844	2171	2282
Amsterdam	7155	7183	7591	8540	8535
Rotterdam	4388	4347	4458	5080	5032
Den Haag	3793	3727	3791	4183	4189
Adres tijdelijk onbekend	268	115	74	82	125
Algemene leden	162	164	168	175	172
T o t a a l	95548	95718	97979	108467	109659

Betalingswijze per gewest

Gewest	automatische inkasso in %		acceptgiro in %		kwitanties in %	
	30-9-76/30-9-77		30-9-76/30-9-77		30-9-76/30-9-77	
Friesland	66,9	66,5	27,5	29,3	5,6	4,2
Groningen	60,2	59,2	33,5	36,0	6,3	4,8
Drente	57,7	59,0	32,1	33,7	10,2	7,3
Overijssel	67,8	67,0	28,2	29,8	4,0	3,2
Gelderland	63,0	63,0	30,4	32,5	6,6	4,5
Utrecht	63,7	63,3	33,7	35,0	2,6	1,7
Noord Holland Noord	60,2	60,2	35,3	36,5	4,5	3,3
Noord Holland Zuid	60,1	60,9	36,7	36,7	3,2	2,4
Zuid Holland	62,9	63,1	30,7	32,4	6,4	4,5
Zeeland	65,3	66,3	27,7	28,3	7,0	5,4
Noord Brabant West	61,9	60,8	35,7	37,7	2,4	1,5
Noord Brabant Oost	64,3	62,6	34,8	36,8	0,9	0,6
Limburg	60,4	59,5	38,5	39,8	1,1	0,7
Amsterdam	71,6	69,5	27,6	29,7	0,8	0,8
Rotterdam	68,3	68,1	27,2	28,9	4,5	3,0
Den Haag	66,6	65,9	29,9	31,1	3,5	3,0
T o t a a l	63,7	63,5	31,8	33,00	4,5	3,5

Percentage kiezers Tweede Kamerverkiezingen dat lid is van de partij

Gewest	Aantal kiezers op 25 mei 1977	Aantal leden op 31 mei 1977	Percentage kiezers dat lid is
Friesland	130.442	8829	6,77
Groningen	145.609	7821	5,37
Drente	105.045	5759	5,48
Overijssel	187.099	7144	3,82
Gelderland	312.290	10913	3,50
Utrecht	148.847	6379	4,29
Noord Holland Noord	145.307	7938	5,46
Noord Holland Zuid	151.856	7114	4,69
Zuid Holland	390.989	16316	4,18
Zeeland	66.612	2609	3,92
Noord Brabant West	154.347	2354	1,53
Noord Brabant Oost	172.712	2596	1,50
Limburg	178.904	2059	1,15
Amsterdam	202.212	8370	4,14
Rotterdam	203.181	4897	2,41
Den Haag	110.770	4031	3,64
T o t a a l	2.806.222	105129	3,75

PARTIJPERS

Algemene redactie

Op 12 september 1977 kwam de algemene redactie bijeen. Op tafel lag een notitie van de Kommissie Partijpers. Deze notitie bevatte een aantal wijzigingen m.b.t. de inhoud en uitvoering van PK. De algemene redactie kwam het volgende overeen:

Met ingang van de nieuwe jaargang een partijkrant op week-end-formaat, minimaal 4 pagina's, waarin nieuwtjes in en rondom de partij. Deze PK verschijnt 9 à 10 keer per jaar. Vervolgens voor de verplichte stof een aparte PK op hetzelfde formaat. Daarnaast wordt nog ruimte opgehouden voor de z.g. "paniek"PK's. Tweemaal per jaar zal er een PK-magazine (op A4-formaat) het land in gaan.

Partijkrant

Aan het begin van dit verslagjaar bestond de werkredactie van PK uit: Kees Bode, Oebele de Jong, Dick Kalk, Lambert van Kasteren en Pijkel Schröder. Aan de samenstelling hiervan is in de loop van dit jaar niets gewijzigd.

In het afgelopen jaar kregen de leden informatie over: De ontwerp-samenwerkingsresolutie (in nr.1), het ontwerp-verkiezingsprogramma (in nr. 2), het ontwerp-programma voor de Europese Verkiezingen (in nr. 9) en resoluties voor het raads- en statenprogram in het laatste nummer van de 8e jaargang, nr. 10. Daarnaast verscheen er in april een extra PK over de campagne voor de Kamerverkiezingen.

Roos in de Vuist

In de werkredactie hadden zitting: Henk Bakker, Henk Beereboom, Oebele de Jong (eindred.), Flip de Kam, Joke van Halm, Pieter Nieuwenhuysen, Ralph Pans, Piet Reckman, Line Vijlbrief en Theo Eerdmans.

Van de zijde van de algemene redactie kwam na afloop van de verkiezingscampagne voor de Tweede Kamer der Staten Generaal kritiek op de kwaliteit van de Roos in de Vuist tijdens de verkiezingscampagne. De algemene redactie kon worden toegezegd dat bij volgende campagnes tenminste één bureaukracht full-time aan de partijpers zou werken.

Gelet op de kritiek op de kwaliteit van de Roos heeft de werkredactie zich bezonnen over de conceptie. Een aantal konklusies: de Roos in de Vuist moet een platform bieden voor de discussie binnen de partij; daarnaast is het een informatie-medium. Binnen haar taak als discussiemedium moet naar de mening van de werkredactie een actief en inventariserend beleid gevoerd worden. Actief naar de partij toe meningen opzoeken in plaats van passief wachten welke mensen welke meningen komen aandragen. Het blad dient een redelijke spreiding van interessegebieden te geven; dat betekent dat een minimale omvang per nummer noodzakelijk is. De geldende omvang van 24 pagina's werd als te klein beschouwd. De benadering van discussie en informatie moet waar mogelijk jour-

nalistieker zijn dan voorheen vaak gebruikelijk was. Ook vond een aantal uiterlijk wijzigingen van het blad plaats. Bij het van start gaan van de nieuwe jaargang is ook dat uiterlijk gestandaardiseerd.

KOMMISSIES

Landelijke kampagnekommissie

Bij aanvang van de verslagperiode bestond de kampagnekommissie, die het partijbestuur van advies dient in zaken als campagnes, ledenwerfakties, etc., uit de navolgende partijgenoten: Ien van den Heuvel (voorzitter), Kees Bode (sekretaris), Gerard Heyne den Bak, Piet Knollema, Ed van Thijn, Tom Pauka, Bas Duyster, Jochem van der Zee, Wouter Gortzak, Harry Prins, René Coelho, Henk Molleman, Henk Beereboom, Bob Suurhoff, Marijke Wüthrich, Anneke Reuvekamp, André van der Louw, Dick Kalk, Jack Gadellaa en Evert Bosman.

In de loop van de verslagperiode heeft Tom Pauka zijn functie als adviseur van Ed van Thijn neergelegd en is opgevolgd door Berend-Jan van de Boomen. Om gezondheidsredenen heeft Bas Duyster moeten bedanken voor het lidmaatschap van de kampagnekommissie.

Uiteraard heeft de kampagnekommissie zich uitgebreid beziggehouden met de voorbereiding van de Tweede Kamerverkiezingen. In de kommissie werden afspraken gemaakt ten aanzien van de opkomstbevordering, de sprekerskoördinaties en documentatie. Er werden richtlijnen afgesproken over de t.v. debatten van de lijsttrekker.

Een aantal malen vergaderde de kampagnekommissie ook in aanwezigheid van de lijsttrekker.

Voor de voorbereiding van de t.v. debatten werd een speciale klub benoemd, die bestond uit: Tom Pauka, Marcel van Dam, René Coelho, Kees Bode en Henk Beereboom.

Zoals gebruikelijk hield de kampagnekommissie als geheel zich ook bezig met de invulling van de reguliere partijuitzendingen op tv en radio. In december 1976 werden de eerste aanzetten tot de strategie ontwikkeld, op basis waarvan de strategie-notitie tot stand is gekomen. Tevens werd in de kampagnekommissie het eerste concept voor die notitie - gemaakt door Pauka, Bode en Van de Boomen - doorgesproken. De notitie werd daarna - na verwerking van de discussie in de kommissie - aan het partijbestuur voorgelegd.

Het partijbestuur ging akkoord met de grote lijnen van deze notitie. Het ging ook over tot het instellen van een z.g. kampagnebureau, dat verantwoordelijk was voor de dagelijkse gang van zaken en de politieke verantwoordelijkheid voor de campagne droeg. Lid van het kampagnebureau waren: Ed van Thijn, Joop den Uyl, Ien van den Heuvel, Dick Kalk, Berend-Jan van de Boomen, Gerard Heyne den Bak, Henk Beereboom en Kees Bode. Later werden daaraan, ingevolge een besluit van het dagelijks bestuur, toegevoegd: Jan Schaefer en Wim Meijer.

In het voorjaar ontstond een gevoel van onvrede over het functioneren van de kampagnekommissie, enerzijds ontstaan door het benoemen van het kampagnebureau door het partijbestuur, anderzijds door het gevoel dat men niet voldoende

informatie kreeg om adequaat te kunnen reageren. Het campagnebureau vergaderde inmiddels 2 x per week en dat maakte dat het functioneren van de campagnekommissie een beetje in het luchtledige kwam te hangen. Na een discussie in de commissie zelf besloot men, dat de commissie tot na de verkiezingen niet bij elkaar geroepen zou worden. Het campagnebureau voerde de vergaderfrequentie op tot dagelijks, tot 25 mei. Of beter, 23 mei, toen er abrupt een einde kwam aan de campagne door de gijzelingen bij Wijster en De Punt. De geplande uitslagenavond in de Koopmansbeurs te Amsterdam werd afgelast. Bij het einde der verslagperiode is het campagnebureau 1 maal, de campagnekommissie niet opnieuw bijeengewees.

Kommissie Meerjarenramingen en Partijorganisatie

In een organisatie als de Partij van de Arbeid dient van tijd tot tijd een bezinning plaats te vinden op doelen, taken en middelen en de onderlinge afstemming daarvan. Zowel van binnen als van buiten de partij oefenen personen en organisaties, bewust of onbewust, druk uit, waarop de partij adequaat zal moeten reageren. Dat geldt niet alleen voor "de politiek", maar net zo goed voor de organisatorische en financiële aspecten van de partij. Daarom worden binnen de P.v.d.A. herhaaldelijk commissies of werkgroepen in het leven geroepen, die moeten nagaan of de partij functioneert zoals op dat ogenblik wenselijk is. Zo bracht in januari 1972 de Kommissie Taakverdeling aan de partijraad rapport uit omtrent haar bevindingen over het functioneren van de partij en beval een aantal verbeteringen aan in de partijorganisatie op alle niveaus. In juni 1975 droeg de partijraad het bestuur op een begin te maken met een (financiële) beleidsvorming op langere termijn dan één begrotingsjaar. Zowel het in steeds toenemende mate aangaan van langdurige verplichtingen (o.a. aanstelling van personeelsleden), alsook de hantering van het Fonds voor Bijzondere Aktiviteiten als gewone inkomstenbron lagen aan het partijraadsbesluit ten grondslag. De daarna door het partijbestuur geformeerde Planningvoorbereidingsgroep oordeelde in haar verslag dat er een te sterke samenhang bestaat tussen taken die de partij als politieke organisatie wil verrichten en de financiële middelen daarvoor, dan dat uitsluitend de laatste onderwerp van planning op langere termijn zouden kunnen zijn. De Planningvoorbereidingsgroep adviseerde tot instelling van een nieuwe commissie. "Deze groep zou zich dienen te buigen over de taakstelling en behoeften van de gewesten, een aanzet moeten leveren tot besluitvorming omtrent de gewenste centralisatie/decentralisatiepatronen in de partij, nader de relaties moeten onderzoeken tussen gewenste functies van de partij en de daaruit aan de partijorganisatie te stellen eisen en tot slot de financiële prognoses van de partij als geheel moeten verfijnen." (Citaat uit: Rapport-

tage over de werkzaamheden Meerjarenramingen, pag. F-2 van de Beschrijvingsbrief voor de partijraad van 11 en 12 juni 1976).

Dit advies werd door het partijbestuur overgenomen en op 12 juni 1976 besloot de partijraad een dergelijke commissie te doen instellen. Op 9 november 1976 kwam de Commissie "Meerjarenramingen en Partijorganisatie" (Commissie-MEP) voor het eerst bijeen en accepteerde de taakstelling, zoals door het partijbestuur geformuleerd, t.w.:

- steekproefgewijze onderzoek naar taakstelling en-ervulling van afdelingen;
- voortzetting van het beraad omtrent de taakstelling en behoeften der gewesten;
- het leveren van aanzetten tot besluitvorming omtrent de gewenste centralisatie/decentralisatiepatronen in de partij;
- het nader onderzoeken van relaties tussen gewenste functies van de partij en daaruit voortvloeiende eisen, te stellen aan de partijorganisatie;
- het verfijnen van de financiële prognoses van de partij als geheel.

Aan de activiteiten van de Commissie-MEP nemen deel: Wim Bos, Rob van Esseveld, Ien van den Heuvel, Gerard Heyne den Bak, Arie de Jong, Piet Knollemma, Pieter Nieuwenhuysen, Hans Osterloh (sekretaris), Hans Ouwerkerk, Henk van Saus, Saskia Stuiveling, Bart Tromp, Roel in 't Veld (voorzitter) en Jeltje de Vries. De sekretaris van de Commissie-MEP, in januari 1977 aangetrokken op full-time basis, werkt thans sinds 1 juli j.l. voor 4/5 van de normale werktijd.

De commissie vergadert zowel plenair (in de regel eens per maand) als in subgroepen (naar behoefte).

De eerste subgroep heeft zich vooral beziggehouden met het in kaart brengen en groeperen van taken van de partij.

De tweede subgroep bereidde een onderzoek voor naar het functioneren van afdelingen en leden, o.a. door middel van een probleem-inventarisering bij de afdelingen.

De derde subgroep kwam minder toe aan meerjarenramingen dan het plan was, wegens de noodzaak op korte termijn voorstellen te ontwikkelen t.b.v. een geïntegreerd kontributie- en FBA-stelsel.

Aan de partijraad van 24 en 25 juni 1977 werd een interim-rapportage voorgelegd, waarvan - zoals te verwachten was - vooral de nogal ingrijpende financiële voorstellen de aandacht trokken.

De commissie kreeg het groene licht om op de ingeslagen weg verder te gaan. Konkreter:

- denken en schrijven over knelpunten in de partij
- het aandragen van mogelijk oplossingen daarvoor, en
- het uitwerken en afwegen van konsekventies van de mogelijke oplossingen.

Een nader rapport van de commissie zal in het najaar van 1978 aan de partijraad worden voorgelegd.

Kommissie Mediabeleid

De plannen van Minister Van Doorn met betrekking tot de omroep en de onzekerheid over de parlementaire behandeling ervan, alsmede het bezet zijn van vele leden van de kommissie bij verkiezingsaktie en kabinetsformatie verhinderden helaas een zinvolle bijeenkomst in het afgelopen parlementaire jaar.

Het sekretariaat van de kommissie is na het vertrek van Rob van de Water overgegaan in handen van zijn opvolger Rob de Vries, medewerker van de Tweede Kamerfractie inzake CRM-zaken.

De kommissie heeft inmiddels aan het partijbestuur verzocht de opdracht te herformuleren in die zin, dat met name toekomstige technische ontwikkelingen in de omroep zullen worden bestudeerd:

1. omdat op deze wijze minder met het gebeuren "van de dag" behoeft te worden gewerkt, hetgeen ook niet de taak van een partijkommissie is;
2. omdat nieuwe technische ontwikkelingen een ongehoorde invloed kunnen hebben op de wijze van informatie, de bereikte groepen, de commercialiteit in de omroep, de vrijheid van meningsuiting, enz.

Reglementenkommissie

In verband met het feit dat er slechts weinig werk aan de winkel was voor de reglementenkommissie, kwam zij slechts tweemaal bijeen. De samenstelling bleef ongewijzigd, n.l. B. Duyster, G.J. Heyne den Bak (voorzitter), P.M.G.P. Janssens, H.G. Ouwerkerk, J.A. Ruarus (sekretaris) en A.P. Schilthuis.

PARTIJRADEN

5 maart 1977

Het verslag van deze partijraad, die gehouden werd ter vaststelling van het regeerakkoord met de PPR, is opgenomen in de politieke verslagen van het partijbestuur over de periode 1 oktober 1974 t/m 31 maart 1977, evenals het verslag van de partijraad van

4 juni 1977

waar de politieke situatie aan de orde kwam, zoals die was ontstaan na de Tweede Kamerverkiezingen van 25 mei 1977.

24 en 25 juni 1977

Op de vergadering van deze partijraad, die betrekking had op het vaststellen van de organisatorische en financiële verslagen 1975/1976, van uitgangspunten voor de begroting 1976/1977 en op de bespreking van het interim-rapport van de kommissie-MEP, werden de volgende besluiten genomen:

1. ORGANISATORISCHE EN FINANCIËLE VERSLAGEN 1975/1976

De organisatorische en financiële verslagen 1975/1976 werden, na beantwoording van een aantal vragen, door de partijraad zonder wijzigingen goedgekeurd.

Bij dit agendapunt nam de partijraad de volgende motie aan:

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 24 en 25 juni 1977 te Amsterdam, kennis genomen hebbend van het verslag van het internationaal sekretariaat 1975/1976 betreffende de verkiezingen voor het Europees parlement;
gehoord de discussie hierover in de partijraad;
van mening dat de partij beslissingen moet kunnen nemen over met deze verkiezing samenhangende zaken, zoals: samenwerking met andere partijen, programopstelling en kandidaatstelling;
voorts van mening dat de procedures in de partij m.b.t. de verkiezing van het Europees parlement zoveel mogelijk moeten aansluiten bij die voor het nationale parlement;
draagt het partijbestuur op aan het kongres 1977 procedurele voorstellen te doen, opdat de partij de beslissingen zoals bovenbedoeld kan nemen en hiermee rekening te houden in het winterwerkschema.

2. DECHARGE PENNINGMEESTER

De penningmeester werd onder dankzegging gedéchargeerd.

3. BESPREKING INTERIM-RAPPORT KOMMISSIE MEERJARENRAMINGEN EN PARTIJORGANISATIE

Na behandeling van het politieke en organisatorische deel sprak de partijraad zich als volgt uit:

- de partijraad kan zich in het algemeen verenigen met de tenuitvoerlegging tot dusverre door de commissie-MEP van de meegekregen opdracht;
- de partijraad gaat akkoord met de richtingen waarin de commissie-MEP verder denkt te werken.

Na uitvoerige discussie over de financiële aspecten van de MEP-rapportage, nam de partijraad de volgende besluiten:

a. Toekomstige inkomstenregeling

De partijraad stemt in met de procedure met betrekking tot de besluitvorming voor een toekomstige inkomstenregeling voor de partij.

De partijraad kan zich verenigen met de analyse van de huidige situatie welke naar de mening van de commissie-MEP een herstructurering van de kontributieregeling en het FBA noodzakelijk maakt.

b. Kontributieregeling

De partijraad deelt de commissie-opvatting m.b.t. de genoemde randvoorwaarden voor herstructurering van de kontributieregeling en het FBA, t.w.:

1. In een nieuw inkomstenstelsel mag de kontributie van de

leden met de laagste inkomens nauwelijks meer stijgen dan de prijsstijging.

2. In een nieuw stelsel dient de bovengrens voor kontributies van leden met een hoog inkomen niet uit te stijgen boven een niveau dat ligt op 1,5% van het inkomen.
3. Wanneer de partijraad instemt met een kontributieregeling, moet die voldoen aan de volgende criteria:
  - a) de aard van de verplichting behoort duidelijk te zijn;
  - b) de aan niet-nakoming van de verplichting verbonden sankties behoren eveneens duidelijk te zijn;
  - c) de sankties dienen geëffektueerd te worden.

De partijraad kiest voor een ingrijpende wijziging van de kontributieregeling met een voor ieder geldend schijvenstelsel.

De partijraad acht het netto week- of maandsalaris aanvaardbaar als grondslag voor de kontributieregeling.

De partijraad gaat akkoord met de hoogte van de kontributieheffing, zoals bedoeld in de ingrijpende wijziging van de kontributieregeling.

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 24 en 25 juni 1977 te Amsterdam, draagt het partijbestuur op ervoor zorg te dragen dat alle gehuwde vrouwen met een eigen inkomen kontributie betalen op grond van dat inkomen.

c. Fonds Bijzondere Aktiviteiten

Naar het oordeel van de partijraad moet een regeling met betrekking tot bijdragen van politieke ambtsdragers aan de volgende criteria voldoen:

- het karakter van de regeling dient duidelijk te zijn;
- bij een verplicht stelsel dienen de sankties duidelijk te zijn;
- aan het stelsel verbonden sankties behoren te worden uitgevoerd;
- de hoogte van de verplichting moet draagbaar zijn;
- de motivatie van de betrokkene om te betalen dient te worden geoptimaliseerd;
- diskriminatie van deelgroepen dient te worden vermeden;
- het stelsel dient een opbrengst te hebben in de orde van grootte van f 1 miljoen.

Ten behoeve van een bijdrageregeling voor politieke ambtsdragers spreekt de partijraad zich uit voor een gematigd stelsel met daarin een onderscheid tussen lokale politieke ambtsdragers ener- en (inter-)nationale ambtsdragers anderszijds.

De partijraad kan zich verenigen met de volgende uitgewerkte regeling:

Lokale Bestuurders

Het lidmaatschap van de Sektie Gemeente, Gewest en Provincie van de Wiardi Beckman Stichting is verplicht voor alle leden van de partij die, gekozen of benoemd, een bestuurlijke of politieke functie uitoefenen in gemeente, (pre-)gewest of provincie.

De kontributie van het lidmaatschap van de SGGP bedraagt 2% van het bruto-jaarinkomen uit die functie verkregen. Voldoet een lid van de SGGP niet aan zijn financiële verplichtingen, dan wordt hij na aanmaning vervallen verklaard van het SGGP-lidmaatschap (en ontvangt dus niet langer de Roos in de Vuist, Lokaal Bestuur en uitnodigingen voor SGGP-bijeenkomsten). Wenst een funktionaris na een periode van wanbetaling weer lid van de SGGP te worden, dan dient hij/zij achterstallige bijdragen eerst te voldoen. Van de vervallen-verklaring wordt mededeling gedaan in de Roos in de Vuist en PK.

De inkomsten van de SGGP bestaan uit voornoemde kontributies plus eventueel een bijdrage ten laste van de partijbegroting.

De uitgaven van de SGGP zijn beperkt tot de volgende categorieën:

- een financiering van het apparaat van de SGGP binnen de WBS zelf;
- scholing en voorlichting op (dan wel t.b.v. leden op) lokaal niveau;
- uitgaven en overdrachten aan gewesten en afdelingen t.b.v. de raads- en statenverkiezingen (het spaarfonds afdelingen van thans wordt dus naar de SGGP overgeheveld).

Niet betaalde SGGP kontributies kunnen in principe in mindering gebracht worden op de overdracht van geld t.b.v. de verkiezingen aan dat gewest of die afdeling waarbinnen de wanbetaling heeft plaatsgevonden. Zodoende weet de wanbetaler dat hij niet alleen de "abstrakte" SGGP, maar ook het eigen gewest of de eigen afdeling pijn doet. Bovendien wentelt zodoende de SGGP het risico van nietbetaling voor een belangrijk gedeelte naar beneden af.

Nationale Bestuurders

Op nationaal niveau bestaat geen orgaan dat enige gelijkennis vertoont met de SGGP. Bovendien is een specifieke binding tussen de bijdragen van nationale bestuurders en een bepaald gedeelte van de partij-uitgaven wel zeer gekunsteld. Immers, de totale partij is (mede) werkzaam ter ondersteuning van het nationale bestuur en zijn funktionarissen. Zoveel mogelijk in overeenstemming met de voor lokale bestuurders hierboven vermelde regeling is het volgende voorstel:

Ieder partijlid dat op (inter-)nationaal niveau, gekozen of benoemd, een bestuurlijke of politieke functie uitoefent, is verplicht kontribuant van een rechtspersoon, die zich tot doel stelt de activiteiten van de partij financieel te ondersteunen. De bijdrage bedraagt 2% van het bruto-inkomen uit die functie verkregen, met een minimum van f. 500,00 (dat minimum is noodzakelijk voor het geval van Eerste Kamerleden).

Voldoet het partijlid niet aan zijn voornoemde financiële verplichting, dan wordt hij na aanmaning als wanbetaler aangemerkt, van welk feit in Roos in de Vuist en in PK

mededeling wordt gedaan.

Bij dit onderdeel van de agenda werd de volgende motie nr. 122 aangenomen:

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 24 en 25 juni 1977 te Amsterdam, is van mening dat ten aanzien van het FBA-nieuwe stijl als sanktie dient te gelden dat bij niet-betaling het lid vervallen wordt verklaard van het partijlidmaatschap.

Het partijbestuur gaf naar aanleiding hiervan de volgende verklaring uit:

Verklaring van de zijde van het partijbestuur over aanvaarding motie 122.

Het partijbestuur heeft naar aanleiding van de aanvaarding van motie 122, waarin als sanktie aan een bijdrage-regeling de ontneming van het lidmaatschap wordt verbonden, de volgende voorlopige konklusies getrokken:

1. De partijraad heeft eerdere besluiten zijnerzijds in die zin herzien, dat thans tussen niet-betaling en de ontneming van het lidmaatschap een tussen sanktie is ingevoegd, bestaande uit publikatie van het feit van niet-betaling.
2. De partijraad heeft tot uitdrukking gebracht zich niet te willen neerleggen bij niet-betaling door vooraanstaande partijgenoten.
3. Het partijbestuur denkt dat de partijraad heeft beseft dat dit partijbestuur, hoewel het de overwegingen van de partijraad ten volle deelt, niet bereid is uitvoering te geven aan motie 122.
4. Voor het overige zal het partijbestuur aan de septemberpartijraad een uitwerking van de genomen besluiten voorleggen.

Bovendien werd ten aanzien van de achterstallige betaling over de periode 1 januari 1976 - 30 juni 1977 de volgende uitspraak gedaan:

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 24 en 25 juni 1977 te Amsterdam, konstaterend dat de achterstand in de betalingen aan het FBA onacceptabel groot is; van mening dat zulks ten opzichte van de partijgenoten die wel aan hun verplichtingen voldoen, onaanvaardbaar is; draagt het partijbestuur op, in overleg met de Financiële Kommissie, er zorg voor te dragen dat de achterstallige betalingen aan het Fonds voor Bijzondere Aktiviteiten over de periode 1 januari 1976 - 30 juni 1977 alsnog geïnd worden.

d. Vloerbedragen

Bij bespreking van dit punt werd voorstel 58 aangenomen, luidende:

De partijraad besluit het partijbestuur op te dragen de vloerbedragen van de gewesten Gelderland en Zuid Holland te verdubbelen, zulks met het argument dat deze in tegen-

stelling tot de andere (niet stads-) gewesten bestaan uit twee kamerkieskringen.

4. UITGANGSPUNTEN VOOR BEGROTING 1977/1978

a. Ledental

Het ledental, waarop de inkomstzijde van de begroting zal worden gebaseerd, werd bepaald op minimaal 92.000 en maximaal 95.000.

b. Bezoldigde Bestuurders

Het aantal werd op drie bepaald en de partijraad sprak zich uit voor bezoldiging van de partijvoorzitter, de partijsekretaris en de landelijke contactvrouw van de Rooie Vrouwen.

Bij dit onderdeel van de agenda werd de volgende motie aangenomen:

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 24 en 25 juni 1977 te Amsterdam, overwegende dat het voorstel van het partijbestuur de honorering van de internationaal sekretaris met ingang van het komende boekjaar af te schaffen, zeer kwalijke gevolgen kan hebben voor het internationale werk, zowel binnen de partij als naar buiten toe;

is van mening dat een besluit dienaangaande los van de gehele financiële kontekst, geen recht doet aan een verantwoorde politieke prioriteitenstelling;

is voorts van mening dat de door het partijbestuur gesignaleerde scheve financiële verhouding top van de partij versus de rest van de partij, mede voortkomt uit de in het rapport honorering bestuurders gekozen uitgangspunten t.a.v. de hoogte en differentiatie van de salarissen van de thans betaalde bestuursleden;

verzoekt het partijbestuur om binnen één jaar een notitie aan de partijraad voor te leggen, op welke basis de hoogte en de differentiatie van de bezoldiging van de thans betaalde bestuursleden aan een heroverweging kan worden onderworpen.

c. Garantie Werkgelegenheid Personeel

Besloten werd in ieder geval de salarislasten van de thans in vaste dienst van de partij zijnde personeelsleden ook in de begroting 1977/1978 op te nemen, waardoor hun werkgelegenheid voor dat verenigingsjaar is gegarandeerd.

d. Verdeling Spaarfonds Afdelingen

Besloten werd per afdeling een vloerbedrag van f. 250,00 uit te keren en per lid, te meten naar de ledenstand van 30 september 1977, f. 5,00.

Voorts werden bij dit agendapunt nog de volgende moties aangenomen:

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 24 en 25 juni 1977 te Amsterdam, van mening dat de hoogte van de kongreskosten een aanvaardbaar peil beginnen te overschrijden;

draagt het partijbestuur op een studie te maken van mogelijk-

heden om de toekomstige kongreskosten te beperken en zo nodig anders te verdelen over kongresdeelnemers en/of partijorganen en dit plan op de partijraadsvergadering van september a.s. voor te leggen.

De partijraad van de Partij van de Arbeid, op 24 en 25 juni 1977 in vergadering bijeen te Amsterdam, overwegende dat het partijbestuur voorstelt de vaststelling van de partijbegroting uit te stellen tot de partijraad van september 1977, overwegende dat het partijbestuur de partijraad wel voorstelt een aantal uitgangspunten voor de uitgavenkant op dit moment vast te stellen, overwegende dat het oktober-kongres de nieuwe aktieprioriteiten zal vaststellen, van oordeel dat de landelijke funktionele groepen ook financieel in staat moeten worden gesteld hun taak naar behoren te vervullen, draagt het partijbestuur op in de ontwerp-begroting met dit oordeel rekening te houden, in nauw overleg met de funktionele werkgroepen.

5. BENOEMING TWEE LEDEN VAN DE FINANCIËLE KOMMISSIE

Op verzoek van de partijraadsdelegatie uit Zuid Holland werd als kandidaat toegevoegd A. Ranner.

De uitslag van de eerste stemming luidde:

Uitgebracht 100 geldige stemmen; volstreekte meerderheid 51 stemmen.

A. v.d. Zijpp	52
W. Velders-Vlasblom	42
J.A. Schulte Fishedick	5
B. Barmentlo	45
A. Ranner	33

Gekozen: A. v.d. Zijpp.

Bij de herstemming tussen B. Barmentlo en W. Velders-Vlasblom werden 88 geldige stemmen uitgebracht.

B. Barmentlo	54
W. Velders-Vlasblom	34

zodat Barmentlo was gekozen.

6. VOORZITTER EVERT VERMEER STICHTING

Als enige kandidaat was gesteld Jan Kees Koning, die dus als zodanig benoemd werd verklaard.

3 september 1977

Het verslag van deze partijraad, die bijeen werd geroepen ter bespreking van de tussenbalans van akkoorden, gesloten tussen Tweede Kamerfrakties van P.v.d.A., C.D.A. en D'66 t.g.v. de kabinetsformatie 1977, is opgenomen in de politieke verslagen van het partijbestuur over de periode 1 april 1977-oktober 1978.

24 september 1977

Op deze partijraad, die bijeen was geroepen ter vaststelling van de begroting 1976/1977 en ter bespreking van de troonrede en miljoenennota, werden de volgende besluiten genomen:

1. BEGROTING

Bij dit agendapunt nam de partijraad het volgende amendement op de begroting 1977/1978 aan:

Gezien het feit dat het kongres in oktober 1977 zal besluiten wie de post zal bekleden van internationaal sekretaris, besluit de partijraad de kostenvergoeding van de internationaal sekretaris vast te stellen op f. 10.800,00.

Voorts werd de volgende motie aangenomen:

De partijraad van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 24 september 1977 te Zeist, overwegende dat de laatste jaren aanzienlijke overschotten op de exploitatierekening voorkomen; tevens overwegende dat de beslissing m.b.t. de besteding van deze overschotten doorgaans door het partijbestuur worden genomen; van mening dat het volledige "budgetrecht" principieel bij de partijraad berust; besluit dat vanaf heden de beslissingen over de besteding van overschotten door de partijraad zullen worden genomen.

Daarna volgde stemming over de totale begroting; deze werd zonder tegenstemmen aanvaard.

2. FONDS BIJZONDERE AKTIVITEITEN

Aangenomen werd de volgende motie:

De partijraad van de Partij van de Arbeid, bijeen op 24 september 1977 te Zeist, verzoekt het partijbestuur de reglementenkommissie opdracht te geven een kontributieregeling te ontwerpen, die de FBA-bijdragen onderdeel maakt van de kontributie; draagt het partijbestuur op, de op deze regeling gebaseerde statuten en/of reglementswijzigingen voor te leggen aan de bevoegde partijorganen in dit verenigingsjaar.

De besluiten m.b.t. troonrede en miljoenennota zijn opgenomen in de politieke verslagen van het partijbestuur over de periode 1 april 1977-oktober 1978.

TWEEDE KAMER VERKIEZINGEN

Kandidaatstelling

Op de partijraad van 25 september 1976 werd algehele adhesie betuigd met de voordracht van het partijbestuur om pg. J.M. den Uyl tot lijstaanvoerder voor de Tweede Kamer-verkiezingen van 25 mei 1977 te kiezen.

Omdat besloten werd het beleid van het kabinet-Den Uyl tot inzet van de verkiezingen te maken, werd op de gewestelijke besturen en gewestelijke vergaderingen een beroep gedaan bij het samenstellen van de kandidatenlijsten in gewesten waar zich vakatures zouden voordoen of kortgeleden waren ontstaan, aan zittende kamerleden en bewindslieden voorrang te geven boven nieuwe kandidaten. De lijsten kwamen als volgt te luiden:

Kieskring I ('s-Hertogenbosch)

Den Uyl, J.M.
Stemerding, A.
Worrell, M.J.Chr.
Pronk, J.P.
Schaefer, J.L.N.
Müller geb. van Ast, M.A.
Van Mierlo, A.A.G.
Musch, C.K.
Dona, J.C.
Pennings, A.M.M.A.
Bieze, A.
Van Wijk, G.
Joustra, H.
Papenburg, P.N.A.M.
Hendriksen, H.J.
Prins, A.K.
Schinck, G.J.J.

Kieskring II (Tilburg)

Den Uyl, J.M.
Pronk, J.
Hartmeijer, H.
Castricum, F.W.C.
Niessen, G.A.Q.
Kamp, M.
Van Veggel, P.J.W.
Derks, F.J.
Müller geb. van Ast, M.A.
Schaefer, J.L.N.
Van Thijn, E.

Van der Graaf, A.M.
Van der Hek, A.
Mastenbroek, K.J.
Toussaint, J.R.
Dreef, J.
Nagel, J.G.
Makkink, R.
Van der Doef, J.C.Th.
Hulshof, F.
Salomons, E.H.C.
Patijn, S.
Wierenga, H.

Kieskring III (Arnhem) en IV (Nijmegen)

Den Uyl, J.M.
Van Kemenade, J.A.
Voortman, A.J.
Albers, W.
Van Ooijen, D.A.T.
De Boois, H.M. (mevr.)
De Graaf, A.
Van den Anker, C.A.
Pronk, J.P.
Van Thijn, E.
Massink, J.
Van den Heuvel, geb. de Blank, C.
Van der Laan, J.J.
Nagel, J.G.
Schaefer, J.L.N.
Van de Merwe, geb. Schröder, M.G.
Van Dam, M.P.A.
Floor, H.
Revet, W.
Oosterwoud, H.R.
De Vries, A.E.
Bakker, R.
Koele, G.J.
Vegting, H.J.
Sibon, J.H.
Van Riemsdijk, geb. de Beus, A.C.
De Waij, J.
Den Hoed, J.
Swart, J.
Hermans, geb. van Charante, A.I.A.

Kieskring V (Rotterdam) en VII (Leiden)

De Uyl, J.M.
Epema, geb. Brugman, M.
Van der Hek, A.
Kombrink, J.C.
Van der Stoel, M.

Laban, C.
Dolman, D.
Duisenberg, W.F.
Molleman, H.A.A.
De Kam, C.A.
Moor, F.
Rozemond, S.
Hof, geb. Brouwer, M.J.
Van der Gaag, J.
Pronk, J.P.
Rotmeijer, J.C.
Hommels, W.C.
Van Dam, M.P.A.
Patijn, S.
Koopman, J.
De Vries, K.G.
Duivesteijn, J.G.P.J.
Giphart, geb. Jabaay, W.
Huijbrecht, P.J.
Hoffman, L.
Joppe, A.W. (mej.)
Ranner, A.P.
Schaapman, G. (mevr.)
Zevenbergen, A.C.
Andrioli, F.D.

Kieskring VI ('s-Gravenhage)

en Uyl, J.M.
Poppe, C.
Drenth, H.H.
Schaefer, J.L.N.
Pronk, J.P.
Toussaint, J.R.
Meijer, W.
Roethof, H.J.
Dolman, D.
Van Otterloo, G.F.
Van der Doef, J.C.Th.
Van der Hek, A.
Patijn, S.
Van de Merwe, geb. Schröder, M.G.

Kieskring VIII (Dordrecht)

Den Uyl, J.M.
Duisenberg, W.F.
De Vries, K.G.
Patijn, S.
Klein, G.
Molleman, H.A.A.
Dolman, D.
Epema, geb. Brugman, M.

Van Kemenade, J.A.
Van der Hek, A.
Pronk, J.P.
Giphart, geb. Jabaay, W.
Veldhoen, H.
Edzes, geb. van Loon, H.A.
Blom, J.
Hof, geb. Brouwer, M.J.
Tonkes, H.H.
Van Amerongen, J.G.H.
Mewe, F.
Eikelenboom, J.B.

Kieskring IX (Amsterdam)

Den Uyl, J.M.
Van Thijn, E.
Schaefer, J.L.N.
Salomons, E.H.C. (mej.)
Kolthoff, K.
Wüthrich, geb. van der Vlist, M.
De Waart, J.P.
Van Leeuwen, H.J.I.
Verkoren, H.K.
Pronk, J.P.
Vorrink, I. (mevr.)
Polak Phz, W.
Dienaar, E.
Polak Emz, W.
Voortman, A.J.
Van der Doef, J.C.Th.
Kosto, A.
Molleman, H.A.A.
Van de Merwe, geb. Schröder, M.G.
Persoon, J.G.C.A.
Van Heesch, T.J.
Uythof, B.H.
Cabell, G. (mej.)
Veenstra, T. (mej.)
Velders, geb. Vlasblom, W.
Poppe, C.

Kieskring X (Den Helder)

Den Uyl, J.M.
Dankert, P.
Kosto, A.
Klein, G.
Duisenberg, W.F.
Thomsen, A.F.
Duinker, D.
Stom, T.K.C.
Van de Merwe, geb. Schröder, M.G.

Geuzebroek, A.
Out, C.
Gerritsen, G.H.
Van Amersfoort, Th.J.
Horrevorts, A.A.M.
Van der Stoel, M.
Meijer, W.
Schaefer, J.L.N.
Van Kemenade, J.A.
Pruijssen, geb. Kingma, W.
Van Gelder, H.
Salomons, E.H.C.
Dolman, D.
Van der Doef, J.C.Th.
Patijn, S.
Cabell, G. (mej.)

Kieskring XI (Haarlem)

Den Uyl, J.M.
Voogd, J.J.
Stoffelen, P.R.
Van den Bergh, H.J.
Van Velzen, W.J.
Van de Merwe, geb. Schröder, M.G.
De Boer, G.
Duisenberg, W.F.
Van Kemenade, J.A.
Pronk, J.P.
Schaefer, J.L.N.
Meijer, W.
Klein, G.
Van Thijn, E.
Cabell, G. (mej.)
Boshuijzen, E.G.
Van Marle, echtgen. van A.C. Schaap, L.
Drenth, H.H.
Patijn, S.
Vondeling, A.
Koster, S.J.
Roethof, H.J.
Roos, geb. van Ouwerkerk, J.F.
Van Dam, D.
Van der Doef, J.C. Th.
Wüthrich, geb. van der Vlist, M.
Kombrink, J.C.
Dolman, D.
De Boois, H.M. (mevr.)
Dankert, P.

Kieskring XII (Middelburg)

Den Uyl, J.M.
Roels, P.A.
Van der Hek, A.
Klein, G.
Wisse, W.
Van Thijn, E.
Vergouwe, J.J.
Van de Merwe, geb. Schröder, M.G.
Schaefer, J.L.N.
Gillissen, L.G.
Pronk, J.P.
Korstanje, P.M.
Meijer, W.
Giphart, geb. Jabaay, W.
Vondeling, A.
Poppe, C.
Wüthrich, geb. van der Vlist, M.
Kombrink, J.C.
Voortman, A.J.
Van der Doef, J.C.Th.
Ter Beek, A.L.
Schaapman, G. (mevr.)
Dolman, D.
Dankert, P.
De Vries, K.G.
Velders, geb. Vlasblom, W.
Patijn, S.
Roethof, H.J.
Hof, geb. Brouwer, M.J.

Kieskring XIII (Utrecht)

Den Uyl, J.M.
Roethof, H.J.
Van der Doef, J.C.Th.
Van Dam, M.P.A.
Van Kemenade, J.A.
Van der Gaast, geb. Bakker Schut, S.
Van den Heuvel, geb. de Blank, C.
Weesing, echtgen. van Breukel, L.M.W.
Huige, J.E.M.
Bos, J.
Van der Schoot, C.A.
Suurhoff, C.H.
Roessingh, echtgen. van Koning, L.
Van Hall, C.G.
Velders, geb. Vlasblom, W.
Huslage, W.
Schaefer, J.L.N.
Snijders, C.J.
Van Zandbergen, A.

Van Bers, J.
Van de Merwe, geb. Schröder, M.G.
Van Baal, P.M.
Koning, W.J.
Kozijn, W.
De Boois, H.M. (mevr.)
Rosenberg, J.
De Klerk, P.L.M.
Van der Zandschulp, W.
Voortman, A.J.
Van Thijn, E.

Kieskring XIV (Leeuwarden)

Den Uyl, J.M.
Vondeling, A.
Wellenga, J.T.
Zijlstra, K.
Dankert, K.
Vijscher, geb. Bouwer, G.
Van der Wal, geb. Pabst, I.L.E.
Keuning, H.
Claassen, geb. Van Gelder, R.
Bruinsma, geb. Kleijwegt, J.
Hooiring, J.G.
Rodenhuis, J.
Pebesma, geb. Piebenga, A.
Bakker, G.
Vledder, G.H.
De Bruijne, P.A.
Schurer, J.H.
Werkman, geb. Faber, G.H.
Sikkema, K.
Van der Heide J.R.
Unema, geb. Ehlhardt, W.
Bijleveld, S.
Van de Woord, J.J.
Venema, D.
Van der Zwaag, J.
Goorhuis, J.
De Pree, W.A.
Van den Berg, J.H.
De Vries, F.
Boot, J.D.

Kieskring XV (Zwolle)

Den Uyl, J.M.
Meijer, W.
Rienks, H.
Langedijk, geb. de Jong, S.
Krouwel, geb. Vlam, J.B.
Buurmeijer, J.F.

Schaefer, J.L.N.
Sporre, G.
Duijmel, B.J.M.
Fekkers, H.E.
Van Muijen, J.J.
Muller, J.L.
Revet, W.
Halfwerk, L.
De Jong, geb. Gietelink, W.G.
Rengers, N.
Mertens, M.Ph.
Olink, J.
Van Savooijen, J.R.
Moolekamp, J.C.
Sternheim, geb. Gerritse, H.
Van Dok, W.
Roerink, H.J.
Moester, S.
Bos, G.
Rotman, H.
Smit, J. (mevr.)
Bouwmeester, G.J.
Koopman, geb. Nevenzeel, G.W.
Schutte, J.H.

Kieskring XVI (Groningen)

Den Uyl, J.M.
Wierenga, H.
Haas, geb. Berger, R.M.
Spieker, B.
Pronk, J.P.
De Hamer, H.
Schaefer, J.L.N.
Van Dijk, E.
Heering, H.C.
Wallage J.
Schuthof, R.B.
Beijert, J.
Andriessen, geb. Lize, M.E.I.
Dobma, J.
Bos, B.
Van den Bremen, G.H.
Gietema, Y.H.
Godlieb, G.
Willems, B.O.
Jager, A.
Huisman, P.
Mulder, F.
Koops, H.
Zijlstra, M.
De Koning, M.G.

Kuiper, J.J.
Bloemsma, M.
Otten, G.J.
Wallage, geb. Drees, J.M.
Bolle, C.M.

Kieskring XVII (Assen)

Den Uyl, J.M.
Ter Beek, A.L.
Duisenberg, W.F.
Knol, H.
De Vries, K.
Van de Merwe, geb. Schröder, M.G.
Koffrie, F.J.
Schaefer, J.L.N.
Vondeling, A.
Wierenga, H.
Lijzen, J.
Langedijk, geb. de Jong, S.
Haas, geb. Berger, R.M.
Eshuis, A.J.
Vuyk, S.
Den Ouden, D.
Harkema, geb. Sasbrink, H.
Voortman, A.J.
Van der Doef, J.C.Th.
Velders, geb. Vlasblom, W.

Kieskring XVIII (Maastricht)

Den Uyl, J.M.
Konings, M.J.
Wöltgens, M.A.M.
Schaapman, G. (mevr.)
Schaefer, J.L.N.
Van Stralen, M.Th.P.
Peters, G.H.J.
Kockelkorn, G.M.K.
Vriesema, J.P.
Bennis, J.G.I.
Van der Zee, J.
Zuidgeest, J.F.J.
Mulders, J.
Ruigrok, A.P.C.
Woltjer, E.P.
Van Dijk, J.F.J.
Wevers, J.
Opsteegh, H.Th.H.
De Visser, R.J.L.
Verberkt, M.A.A. (mej.)
Van Leusen, K.
Andriesma, J.B.W.A.

Horeman, geb. van Oorschot, H.
Eyssen, J.C.L.
Huys, J.S.
Dirks, J.A.
Stoffel, P.
Melissen, L.
Ebbelink, geb. Eikenboom, M.J.
Kessels, H.G.

Voor het eerst in de geschiedenis was het mogelijk een lijs-tenkombinatie met andere partijen aan te gaan. Besloten werd deze samen met de PPR en PSP tot stand te brengen. De partij won ten opzichte van de kamerverkiezingen van 1972 tien zetels en kwam met 53 zetels als grootste partij uit de bus. Een nadere analyse van de verkiezingsuitslag is opgenomen in de politieke verslagen over de periode 1 april 1977 oktober 1978.

AKTIE

Hoewel de laatste fase van de verkiezingsaktie op 1 mei officieel werd ingeluid met een groot mei-festival in de Ahoy-hal te Rotterdam, waar een reeks bekende artiesten optrad en het woord werd gevoerd door Jan Schaefer, met als sluitstuk een geïnspireerde redevoering van lijsttrekker Joop den Uyl, zat de partij in de maanden daarvoor ook niet stil.

Zo werd er op 5 februari 1977 een "grote stede-dag" georganiseerd in de Jaarbeurs te Utrecht voor plaatsen met meer dan 30.000 inwoners. Doel van de bijeenkomst was de specifieke eisen te bespreken, die aan een verkiezingsaktie in grote plaatsen moeten worden gesteld. Op 26 maart vond in de Veemarkthallen te Amersfoort een landelijke kampagnedag plaats voor alle afdelingen, waar zo'n 600 mensen aanwezig waren. Via het verkiezingsbulletin Voorwaarts, dat 9 keer verscheen, werd over de organisatie van de actie het contact met de afdelingen onderhouden. Vanaf 2 mei ging een tweetal bussen, bemand met de lijsttrekker, bewindslieden, fractie- en partijvoorzitter en kamerleden, onder de titel Kris-kras-toernee, het land in. Iedere bus ging naar een ander deel van het land, waar de bemanning werd ondersteund door gewestelijk bestuur, staten- of gemeenteraadsfractie, enz. Globaal zag het programma er als volgt uit:

Middag: bezoeken, bijeenkomsten in de regio, perskonferentie voor de plaatselijke pers, maaltijd.

's Avonds: bijeenkomsten in een aantal plaatsen.

Daarnaast was er nog een speciale onderwijstoernee van Jos van Kemenade en een toernee van Wim Duisenberg, terwijl Anne Vondeling weer op de fiets op verkiezingstoernee ging. Van het materiaal dat ter beschikking werd gesteld, waren de folders in drie categorieën verdeeld:

- a. de z.g. leusfolder (bedoeld voor massale verspreiding);
- b. folders over de centrale thema's in de campagne (werkgelegenheidspolitiek in de afgelopen vier jaar en de PvdA-plannen op dit gebied voor de komende jaren en de onderwijspolitiek);
- c. documentatie- en informatiefolders (inkomenspolitiek, woningbouw, onderwijs, welzijn, huren en kopen van huizen, ontwikkelingshulp, vrouwen, energiepolitiek, auto, defensie, sociale uitkeringen en jongeren).

De folders werden onder de volgende titels uitgegeven:

Inkomensnivellering

Van de Partij van de Arbeid mag u best meer verdienen dan een ander. Het kan natuurlijk ook te gek worden.

Werkgelegenheid

Hou open die poort.

In een tweede kabinet-Den Uyl zal de werkgelegenheid weer voorop staan. Had u anders verwacht van de PvdA?

Onderwijs

Vroeger wisten de mensen niet beter.

Goed kunnen leren begint vaak met een beetje meer aandacht van juf of meester. De PvdA helpt daarbij.

Huren

Meer huur betalen is niet leuk.

Wat heb je aan meer woningen als je ze toch niet betalen kunt?

Defensie

De PvdA maakt zich sterk voor een goede defensie.

Ontwikkelingssamenwerking

Tweederangsmensen bestaan niet. Ook niet in de derde wereld.

Auto's

Blij dat ik rij, maar niet ten koste van anderen.

Energie

Samen zuinig zijn.

Welzijn

Welzijn zonder streep door de rekening

Jongeren

Jongeren gebruik je stem. PvdA omdat het beter moet.

Aangemaakt werden:

- 58.400 kartonnen spaarpotten
- 133.200 ballonnen
- 10.000 speldjes
- 25.000 stickers Ik kies PvdA
- 25.000 buttons
- 108.500 dubbele stickers voor PK
- 129.770 cijferaffiches (in drie maten)
- 196.625 thema-affiches: Kies PvdA 2 Den Uyl
  - : Kies de minister-president, kies Den Uyl, PvdA, 2
  - : Vrouwen kom op voor je zelf, stem op een vrouw, PvdA, 2.
- 44.185 verkiezingsprogramma's
- 80.000 prentbriefkaarten
- 1000.000 laatste dag folders (korrespondentiekaart Den Uyl)
- 75.000 middenstandsfolders
- 10.000 prentbriefkaarten fietstocht Vondeling
  - 55 litho's toernee Duisenberg
- 47.000 doordrukken PK en een jongerenbrief, waarin de lijsttrekker

degenen die voor het eerst mochten stemmen, opriep dit op de PvdA te doen.

Naast bovengenoemd materiaal werden nog in de diverse bladen de volgende advertenties geplaatst:

- de PvdA is niet heilig
- de laatste-dag advertentie
- ledenwerfadvertentie en een
- landelijke advertentie "de ekonomen stemmen PvdA"

EERSTE KAMER

Aanvankelijk werd rekening gehouden met het kiezen van een volledige Eerste Kamer, omdat er een aantal grondswijzigingen bij het parlement was ingediend. Hoewel zij de Tweede Kamer al gepasseerd waren, werden deze wijzigingen door de val van het kabinet-Den Uyl in maart 1977 niet meer door de Eerste Kamer behandeld, zodat de verkiezing beperkt bleef tot de groepen II (Groningen, Drente, Overijssel, Gelderland) en IV (Zuid Holland). De volgende lijsten werden door de gewestelijke vergaderingen vastgesteld en volgens hun aanwijzingen opgesplitst ingediend.

Groep II:

A.R. Vermeer
M.C.A. Vonk-van Kalker
A.A.C. Maaskant
A. van Veldhuizen
G.W. Kolthoff
J.G. Nagel
A. Post
S.L. Huis in 't Veld
D. van de Meeberg
C. van Dijk
H.A.M. Jans
J. Olink
mw.J.C. Koppenol
A. Hijmans
S.J. Wijnperle
A.C. van Riemsdijk-de Beus
W. Mulder
K. Dekkinga
O. Feitsma
H.V. van Walsum
J.W. Masman
E.A. Alkema
B. ten Zeldam-Hartelust
C. de Vries
H.A.H. Reinders
I.M.W. Maks-van Veen
B. J. Straatsma
R. Tanning
J. Beijert

Groep IV:

Den Haag:

F.J.F. Uijen
A.W.M. Teulings
J.H. Boone
J.H.C. Molenaar
H.J.M. Barnouw

Rotterdam:

Chr. van Krimpen
J.H. Lamberts
H.G. de Block
C. v.d. Heuvel-de Blank
mw. H. 'dAncona
J. Knot
A. Peper
A.A.C. Maaskant
M.J. Smit

Zuid Holland:

H. Versloot
L.M. de Rijk
mw. J.H. v.d. Meer
J.H. Simons
W.A. Vermeend
R. Harms
A.A. de Bruin
C.A. de Kam
E. Drenth
W. van 't Veld
P.A. de Ruiter
O.C. van Belle
H.H. Tonkes
Th. Holterman
P.M. Korstanje
S.E. Steigenga-Kouwe
J. Knot
M.A. v.d. Bergh-v.d. Meer
T. v.d. Doel-Grondsma
K.L. Roskam

Lijst-verbinding vond plaats in Groep II met de PPR en in Groep IV met de PPR en de PSP. Dankzij het gedegen rekenwerk dat plaatsvond en dat voor de partij door pg. W.Th.de Jong uit Den Haag werd gedaan, was het mogelijk dat de progressieven twee restzetels wonnen, waarvan één aan ons ten goede kwam. De partij is in de nieuwe kamer met 25 zetels vertegenwoordigd. Op deze plaats wil het partijbestuur zijn dank en waardering uitspreken voor het vele werk dat door pg. De Jong is verzet en dat tot zo'n gunstig resultaat heeft geleid.

AKTIES

LANDELIJKE WERKGROEP BEDRIJFSDEMOKRATISERING

1. Samenstelling werkgroep.

De werkgroep bedrijfsdemokratisering bestaat uit de volgende partijgenoten:

Algemene leden: Jaap van der Doef (voorzitter), Johan Stekelenburg (sekretaris), Marga Barnard, Johan Bekema, Wim Bos, Paul Kalma, Maurice Koopman, Max de Leeuw, Stan Poppe, Hein Roethof, Gaston Sporre, Jaap v.d. Woord.

Regionale vertegenwoordigers: Pieterjan van Delden (Amsterdam), Cees Zwijnenburg (Den Haag), vakature (Rotterdam), Jan Salari (Gelderland), B. Robinson (Drente), Jan Dijkema (Overijssel), Hans Schuurman (Noord Holland Noord), Jacques Bus (Utrecht), Wim Erkens (Zeeland), Joop Ultzen (Brabant Oost).

Tijdens een "bezinningsdag" op 20 augustus 1977 is besloten een dagelijks bestuur in te stellen. Dit bestaat uit: Jaap van der Doef, Johan Stekelenburg, Wim Bos, Pieterjan van Delden en Stan Poppe.

De taken van het dagelijks bestuur bestaan uit de volgende elementen:

- a. voorstellen doen voor een activiteitenplan
- b. opbouwwerk (stimulering regionale activiteiten)
- c. verantwoordelijk voor uitgave bulletin
- d. financiën
- e. voorbereiding vergaderingen landelijke werkgroep
vorbereiding op te stellen adviezen
- f. kontakten partijbestuur en Tweede Kamerfractie

2. Evaluatie functioneren werkgroepen.

In verband met een gesignaleerde onvrede over het functioneren van de werkgroepen bedrijfsdemokratisering is op 20 augustus 1977 een "bezinningsdag" gehouden. Daarover is een uitvoerig verslag gemaakt, maar we volstaan hier met het weergeven van de voornaamste konklusies.

Konklusies uit evaluatie van de werkgroep bedrijfsdemokratisering.

1. Slechts in 9 gewesten is een regionale werkgroep tot stand gekomen, niet in de laatste plaats door gebrek aan inzicht en medewerking van de gewestelijke besturen.
2. De funktionerende groepen vertonen grote verschillen in werkwijze, bereik van leden, relatie met gewest.
3. Aktieve groepen komen makkelijk in konflikt met de gekozen besturen, maar beiden overleven het tot nu toe.
4. De terrein-afbakening tot strikte "bedrijfsdemokratisering in bedrijfsleven en overheidsbedrijven" beperkt de groepen te veel in hun behoefte aan te sluiten bij wat leeft onder de werknemers en bij aktuele ontwikkelingen op het sociaal-ekonomisch terrein.
5. De partijpers biedt een onvoldoende afspiegeling van de door de groepen als belangrijk aangeduide onderwerpen en

aktiviteiten en vooral PK zou voor de leden-werknemers meer herkenbaar moeten worden.

6. De landelijke werkgroep funktioneert mede door de steun van de SVP redelijk in het beschikbaar stellen van discussiemateriaal, maar lijkt te sterk in de greep van partijbestuur en fractie te zitten.
7. Het sekretariaat funktioneert uitstekend, dankzij de faciliteiten die de sekretaris toevallig heeft.
8. Er is dringend behoefte aan personele uitbreiding, zodat meer tijd besteed kan worden aan de opbouw van nieuwe groepen en de begeleiding van de bestaande. De voorkeur gaat uit naar een voorzitter die voor dit werk veel tijd beschikbaar heeft en dit niet combineert met verantwoordelijkheden in partijbestuur en/of fractie.
9. Tussen de actieve mensen in de werkgroepen moet meer communicatie komen en informatie over activiteiten; daarin kan een kwartaalbulletin voorzien.
10. Vooralsnog is er geen behoefte aan te dringen op wijzigingen in de organisatiestructuur van de partij; in elk geval niet zolang het ontbreken van een andere structuur geen belemmering vormt voor het ontwikkelen van activiteiten en het verkrijgen van actieve medewerking van gewestelijke en afdelingsbestuuren.
11. Wel is het gewenst dat het oktober-kongres het belang van dit aktiewerk nog eens onderstreept en ruimte biedt en het wantrouwen tegen kategoriale en funktionele activiteiten wegneemt.
12. Afspraken t.b.v. het beter funktioneren van de landelijke werkgroep:
  - a. er komt een dagelijks bestuur, bestaande uit voorzitter, sekretaris, een lid van het partijbestuur en een kamerlid, dat de vergaderingen van de landelijke werkgroep voorbereidt en de voortgang controleert;
  - b. organisatorische zaken en de opbouw van regionale groepen worden aan het db gedelegeerd.
13. De landelijke werkgroep stelt op 7 september een aktieplan vast op basis van de in de vergadering van 20 augustus gemaakte afspraken.
14. Het partijbestuur wordt verzocht:
  - a. een bredere formulering van de taak van de werkgroep voor te stellen aan het kongres;
  - b. de partijpers meer te laten aansluiten bij de interessen van de leden, de politieke prioriteiten en de diverse activiteiten;
  - c. te voorzien in middelen (financiën en personeel), waardoor de opbouw van regionale groepen sterker ter hand wordt genomen en de bestaande groepen ondersteuning krijgen;
  - d. de partijkaders te doordringen van de noodzaak funktionele groepen op te richten en ruimte te bieden voor activiteiten;
  - e. het kongres uit te nodigen de prioriteiten van dit

werk ander maal vast te stellen.

3. Aktiviteitenplan

Het activiteitenplan valt in feite in drie delen uiteen, t.w.:

- a. opbouwwerk
- b. bulletin
- c. advieswerk (werkplan)

A. Opbouwwerk

Daaronder verstaan we:

- stimuleren activiteiten bestuurlijk kader
- oprichten regionale groepen
- begeleiding regionale groepen

Voor de uitvoering denken we in principe aan mensen die in de partij al de nodige contacten hebben met het bestuurlijk kader of die vanuit hun functie die contacten makkelijk kunnen leggen. Daarnaast zou gekeken kunnen worden of de vergadering met db-ers van de gewesten daarvoor benut kan worden.

B. Bulletin

Getracht zal worden 3 à 4 keer per jaar een bulletin uit te geven dat gezonden zal worden aan alle betrokkenen. Het db heeft daarvoor de verantwoordelijkheid. Pieterjan van Delden is de "eindredakteur".

C. Advieswerk

Ten aanzien van dit onderdeel zijn de volgende punten genoemd:

Arbeidsomstandighedenwet. Dit wetsontwerp zal een vrijwel identieke procedure volgen als het wetsontwerp O.R. Diskussiebrochure, regionale bijeenkomsten en een landelijke afsluiting.

Demokratisering overheidsapparaat. Advies moet worden opgesteld in landelijke bijeenkomst en daarna worden uitgevoerd.

Sociaal vestigingsbeleid. Dit thema, uitgebreid tot "regionale sociaal-ekonomische politiek", wordt een van de studie-thema's.

Overheidskontrole. Over dit thema zal een notitie gemaakt worden door Stan Poppe. Daarna zal de notitie verder worden besproken.

Bedrijvenwerk en werknemersrechten.

Openbaarheid van inkomens.

4. Taakveld

Door het PvdA-kongres van 13-15 oktober 1977 is besloten: "De werkgroep bedrijfsdemokratisering worden alle activiteiten in de sociaal-ekonomische sektor, met uitzondering van het arbeidsvoorwaardenbeleid, toevertrouwd."

De landelijke werkgroep bedrijfsdemokratisering heeft de uitbreiding van taken als volgt onderverdeeld:

a. bedrijfsdemokratisering

- wet ondernemingsraden
- demokratisering van het overheidsapparaat

- raad van commissarissen
- faciliteiten bedrijvenwerk
- stakingsrecht

b. arbeidsverhouding en arbeidsomstandigheden

- individuele werknemersrechten
- arbeidsomstandigheden (wet)
- sociaal vestigingsbeleid
- werkoverleg
- sociaal jaarverslag

c. werkgelegenheid

- subsidieregelingen (Wet Investeringsrekening)
- herstruktureringbeleid
- overheidscontrole
- overheidsbedrijven
- arbeidsplaatsenovereenkomsten
- enz.

d. inkomensbeleid

- openbaarheid van inkomens
- Kaderwet Inkomensbeleid
- regelingen niet-CAO-inkomens
- enz.

De regionale werkgroepen zijn niet gehouden over alles te discussiëren en kunnen eigen prioriteiten stellen. De landelijke werkgroep probeert over langere termijn zaken discussienota's te maken als hulpmiddel voor de regionale groepen. Discussie daarover moet binnen een bepaalde termijn worden afgesloten en konklusies worden getrokken in een vergadering van de landelijke werkgroep met vertegenwoordigingen van alle regionale (en plaatselijke) werkgroepen. De konklusies zijn adviezen aan partijbestuur en Tweede Kamerfractie.

5. Activiteiten in afgelopen verenigingsjaar

a. democratisering overheidsapparaat

Onder deze titel heeft de werkgroep in samenwerking met de SVP een brochure uitgegeven die daarna in een aantal regionale bijeenkomsten besproken is. De discussie is afgerond op een landelijke bijeenkomst op 8 oktober 1977, waar een resolutie is aangenomen die als advies gezonden is aan het partijbestuur. Delen uit de resolutie zijn o.a. op het Raads- en Statenkongres overgenomen.

b. sociaal vestigingsbeleid

Werkgroep Amsterdam heeft hierover een notitie gemaakt die met een kommentaar van de Utrechtse werkgroep en een bijdrage van Stan Poppe voor discussie de partij is ingezonden. Overigens heeft de landelijke werkgroep vastgesteld dat het thema "sociaal vestigingsbeleid" onder de huidige sociaal-ekonomische omstandigheden verbreed moet worden tot het totaal van regionale sociaal-ekonomische politiek.

c. bulletin

In dit jaar zijn de voorbereidingen aangepakt voor de uitgave van een bulletin. Het eerste nummer is in december 1977 verschenen.

d. raad van commissarissen

Op het kongres waar "Voorwaarts" is vastgesteld heeft de landelijke werkgroep een belangrijk amendement ingediend over bovengenoemd thema. Dit amendement is door het kongres overgenomen. Het amendement is overigens tot stand gekomen na een zeer uitvoerige diskussie, waarbij zelfs sprake was van een meerderheids- en een minderheidsstandpunt.

e. werknemersproduktiekoöperaties

Getracht is over dit thema een studiedag te beleggen. De belangstelling was helaas dermate gering dat we hebben moeten besluiten de studiedag niet door te laten gaan.

f. arbeidsomstandighedenwet

In het afgelopen verenigingsjaar zijn de nodige voorbereidingen gepleegd voor een diskussieronde in onze partij over dit toch wel belangrijke wetsontwerp. Rond maart 1978 moet dit leiden tot een advies aan de Tweede Kamerfractie, omdat dan het voorlopig verslag ingeleverd moet worden.

g. partij in aktie

Bij het kongres in oktober 1977 is op voorstel van onze werkgroep de taak van de werkgroep bedrijfsdemokratisering aanmerkelijk uitgebreid. We bemoeien ons nu met de totale sociaal-ekonomische politiek, uitgezonderd het arbeidsvoorwaardenbeleid. Namens de werkgroep is door de sekretaris een pleidooi gevoerd om ernst te blijven maken met de P.v.d.A. als aktiepartij.

h. diversen

Aandacht is verder besteed aan:

- het programma voor de Europese verkiezingen
- openbaarheid van inkomens
- bespreking situatie regionale groepen
- diskussies over strategie van de partij
- sociaal-ekonomisch formatie-akkoord
- bezinning op eigen funktioneren

6. Tenslotte

Vastgesteld kan worden dat, hoewel niet overal regionale werkgroepen funktioneren, er toch sprake is van een toenevende betrokkenheid van partijgenoten bij dit zo belangrijke onderdeel van het partijwerk. Na de bezinningsdag van 20 augustus 1977 is er ook een soort nieuw elan gekomen in de werkgroep. Wellicht dat in een periode van oppositie er nog meer mogelijkheden komen dit belangrijke werk verder te ontwikkelen.

WERKGROEP VOLKSHUISVESTING

Dit verslagjaar bestond de werkgroep uit de volgende leden:

Douwe van Dam, Edo Jongejan, Hans Kombrink, Ina Muller, Karel Musch, Gerard van Otterloo, John Pieters, Nora Salomons, Chris van der Schoot, Frans van der Sluys en André Thomsen. Paul Friese verliet de werkgroep, daar andere werkzaamheden zijn aandacht opeisten.

Een groot deel van het verslagjaar werd besteed aan de wijze van funktionieren van de werkgroep. Deze discussie is nog steeds in volle gang. Met name kwamen naar voren de moeilijkheden die de laatste jaren ontstaan zijn door de overgang van oppositie-partij naar regerings-partij, het aktievoeren werd min of meer verlegd naar informatie-geven over allerlei maatregelen, door onze bewindslieden voorgesteld. Daarnaast speelden de financiën een belangrijke rol, daar het onzeker was of de werkgroep na 1 augustus nog over de nodige gelden zou kunnen beschikken. Gelukkig is dit punt bevredigend opgelost.

Naast de individuele hulpverlening door het sekretariaat van de werkgroep, ging de werkgroep zich steeds meer bewegen op het terrein van de beleidsbeïnvloeding.

De werkgroep hield zich verder bezig met de Huurprijzenwet Woonruimte, waar het puntenstelsel een punt van discussie bleef, zoals ook bleek tijdens een bijeenkomst met de huur-ombudslieden.

Veel tijd en aandacht werd besteed aan het thematisch voorkongres over de paragraaf Volkshuisvesting van het ontwerp-verkiezingsprogram. Voor dit voorkongres werden de indieners van de amendementen uitgenodigd.

Een bijeenkomst van de huurombudslieden over de Wijziging Woningwet leverde de nodige discussie op, met name wat betreft de gedoogplicht en de positie van de onderhuurder daarin.

Intern besprak de werkgroep het WBS-rapport "Naar een socialistisch Woonbeleid".

Het komend jaar zal de werkgroep er hopelijk in slagen een nieuwe opzet te maken over haar eigen funktionieren en het opnieuw in kaart brengen van de ombudsteams in den lande, zodat ook meer duidelijkheid komt over het funktionieren van deze teams en de kwaliteit daarvan.

OMBUDSWERK

De verslaggeving van dit onderdeel is opgenomen in het verslag van de Tweede Kamerfraktie over de periode 1976/1977.

PVDA-KOMITEE TEGEN DE BERUFSVERBOTE

Naar aanleiding van activiteiten van het door de FJG-jongeren in de PvdA en de PvdA-Studenten opgerichte PvdA-initiatief Komitee tegen de Berufsverbote en naar aanleiding van een open brief van de partijgenoten Max van den Berg, Fenna van den Burg, André van der Louw, Sicco Mansholt en Lolle Nauta besloot het partijbestuur op 8 oktober 1976 een PvdA-Komitee tegen de Berufsverbote op te richten.

Als taken kreeg het komitee toebedeeld:

- het informeren van de afdelingen over de relevante politieke ontwikkelingen in de Bondsrepubliek;
- het adviseren van het partijbestuur met betrekking tot internationale aktie (binnen de Socialistische Internationale, de Confederatie van Socialistische Partijen in de Europese Gemeenschap, de Raad van Europa en het Europees Parlement);
- het organiseren van activiteiten, met name van initiatieven om meer organisaties (met name politieke partijen en vakbonden) bij de activiteiten te betrekken.

Uitgangspunt van de activiteiten van het komitee is, dat eventuele activiteiten geen gevaar mogen betekenen voor de onderlinge solidariteit met de SPD en daarmee de effectiviteit van het protest. Solidariteit sluit overigens wederzijdse kritiek niet uit.

Het partijbestuur benoemde de partijgenoten W. Albers, M. v.d. Berg, H. v.d. Bergh, F. v.d. Burg, E. v. Dijk, J. v. Dijk, W. Eddy, P. v.d. Gaast, R. v. Gennep, I. v.d. Heuvel, A. Heering, J. Janitschek, T. Kentie, H. Knol, B. Kreemers, A. v.d. Louw, S. Mansholt, J. v. Minnen, L. Nauta, F. Rotenberg, C. Serlie, M. Spit, P. Stoffelen, A. Veldhof, A. Verbaan, J. Voogd, H. Wielek en W. v.d. Zandschulp tot leden. In de verslagperiode traden Fenna v.d. Berg en André van der Louw terug vanwege tijdsgebrek. Willem van de Zandschulp fungeerde als voorzitter en Bert Kreemers als sekretaris. Eveneens gedurende de verslagperiode werd een komiteebestuur geformeerd om de lopende organisatorische zaken effectief te kunnen afhandelen. In dit bestuur hadden zitting: Willem van de Zandschulp (voorzitter), Bert Kreemers (sekretaris), Peter van der Gaast (lid sekretariaat), Johan van Minnen (lid), Han Wielek (lid), Harry van den Bergh (partijbestuur).

Vanuit het Komitee is gepoogd om zoveel mogelijk geledingen van de partij en zoveel mogelijk vertegenwoordigers van de partij naar internationale lichamen plaats te laten nemen.

AKTIVITEITEN

Op 19 februari 1977 trad het komitee voor het eerst officieel naar buiten in een manifestatie naar aanleiding van het

vijfjarig bestaan van de Berufsverbote. Op deze drukbezochte manifestatie in Utrecht spraken Han Wielek, Ien van den Heuvel, Felix Rottenberg, Ditmar Gatmaga (JUSOS), Peter Weiss (een als SPD-lid door een Berufsverbot getroffen). Voorzitter was Max van den Berg en Jaap van der Merwe verzorgde de manifestatie muzikaal. Een toegezegde spreker van het SPD-hoofdbestuur kwam niet, omdat de SPD haar toezegging om te komen had teruggetrokken.

Het komitee besloot tot ondersteuning van door een Berufsverbot getroffen op drie wijzen:

- a. via een brief van de partijvoorzitter aan de getroffen;
- b. via een brief aan het SPD-hoofdbestuur waarin het geval kenbaar wordt gemaakt;
- c. een soortgelijke brief als b. aan het SPD-gewest, waar de door het Berufsverbot getroffen woonachtig is, met het verzoek deze persoon te helpen.

Via het komitee werden uitnodigingen voor sprekers voor afdelingsvergaderingen en voor bijeenkomsten, zowel in Nederland als in de Bondsrepubliek, geregeld.

Via het komitee werd aan belangstellenden dokumentatiemateriaal opgestuurd. Een nieuwe dokumentatiemap is in voorbereiding en zal - naar schema - begin 1978 verschijnen.

Via het komitee werden initiatieven genomen om op gemeentelijk niveau (via partnersteden in de Bondsrepubliek) activiteiten te ontplooiën.

Vertegenwoordigers van het komitee onderhielden contacten met het SPD-bestuur over afzonderlijke Berufsverbot-gevallen. Vruchtbaar was het contact met het bureau van Willy Brandt.

Leden van het komitee voerden op uitnodiging van de FJG-Jongeren in de PvdA een gesprek met de door de SPD geroeyerde JUSO-voorzitter Klaus Uwe Benneter. Gesprekspunt was het interne politieke klimaat van de SPD. Ook bij andere gelegenheden heeft het komitee zich laten inlichten en gediskussieerd over het politieke klimaat in de Bondsrepubliek in het algemeen.

Met de PSP en de PPR werden gesprekken gevoerd om een ondersteuning voor het Derde Bertrand Russell Tribunal over de schendingen van mensenrechten in de Bondsrepubliek op te zetten. Deze gesprekken hebben ertoe geleid, dat een onafhankelijk ondersteuningskomitee een lijst met personen heeft weten samen te stellen, die brede lagen van de bevolking vertegenwoordigen.

Binnen het komitee werden inhoudelijke voorbereidingen getroffen voor een met de SPD te organiseren colloquium over de politieke situatie in de Bondsrepubliek.

INTERNATIONAAL SEKRETARIAAT

Gedurende het verslagjaar bestond de personele bezetting uit Harry van den Bergh, Cina van Tijn en Riet van der Zedde. Het contact met de Evert Vermeer Stichting bleef plezierig.

Samenwerking afdeling Buitenland PPR en D'66.

In de samenwerking met D'66 en PPR kwam geen verandering. De contacten werden wat nauwer aangehaald, ook met de PSP in verband met de organisatie van een demonstratieve bijeenkomst over de gevaren van de neutronenbom.

Socialistische Internationale.

Op initiatief van de Partij van de Arbeid deed haar vertegenwoordiger, Harry van den Bergh, een voorstel tot het houden van een partijleiderskonferentie in Amsterdam. Tevens was er een nauwe samenwerking met het bureau van de Socialistische Internationale in verband met de organisatie van een konferentie over Chili te Rotterdam.

Federatie van Socialistische Partijen in de Europese Gemeenschap.

Het bureau van de federatie kwam met het ontwerp-verkiezingsmanifest ter bespreking door de diverse aangesloten partijen op hun kongressen. Het Nederlandse lid van het bureau is de internationaal sekretaris, Harry van den Bergh. Plaatsvervanger is Arie van der Hek. Sicco Mansholt is vice-voorzitter van de federatie.

De kommissies van het internationaal sekretariaat.

- a. Brede Kommissie Buitenland. Het voorzitterschap werd voorlopig waargenomen door Harry van den Bergh.
Sekretaris: Wim Bogaard.
- b. EEG-kommissie.
Voorzitter: Schelto Patijn
Sekretaris: René Glaser
- c. Defensie-kommissie.
Voorzitter: Klaas de Vries
Sekretaris: Henk Vromen
- d. Kommissie Ontwikkelingssamenwerking.
Voorzitter: Arie van der Hek
Sekretaris: Cor de Vos
- e. Chili-kommissie.
Voorzitter: Piet Reckman
Sekretaris: Kees Tazelaar
- f. Komitee tegen de Berufsverbote.
Voorzitter: Willem van de Zandschulp
Sekretaris: Bert Kreemers

Diversen.

De juni-partijraad van 1977 besloot tot het niet langer bezoldigen van de internationaal sekretaris.

FEDERATIE VAN JONGERENGROEPEN IN DE PARTIJ VAN DE ARBEID

Een jaarverslag blikte altijd terug, geeft verslag van gehouden activiteiten en gaat daardoor veelal in op het functioneren van de organisatie. We willen met name ingaan op het organisatorisch functioneren van de FJG en vooral het dagelijks bestuur. Hoe speelden wij in op actuele situaties, hoe verliep dat en wat gebeurde ermee.

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter	: Felix Rottenberg
Algemeen sekretaris	: Rob Baars
Penningmeester (tot 1 aug.'77)	: Dick v.d.Pol
Penningmeester (v.a. 3 sept.'77)	: Wouter Jager
Sekretaris Scholing en Vorming	: Peter Aubert
Sekretaris Buitenland	: Marka Spit
Sekretaris Publiciteit	: Jaap Huurman
Sekretaris afdelingsbegeleiding	: Gert Gremmen

Aan het begin van de bestuursperiode heeft het bestuur intern een aantal taken verdeeld, die niet rechtstreeks voortvloeiden uit de verschillende bestuursfuncties. Hierbij moet echter wel opgemerkt worden, dat in de hieronder genoemde verdeling in de loop van het bestuursjaar verschuivingen hebben plaatsgevonden.

Felix Rottenberg: adviseur bij het partijbestuur, dienstplicht/defensie, minderjarigenbeleid, regiokontakten met Noord-Holland en de stad Groningen.

Rob Baars: gewestelijk sekretarissen overleg, werkgelegenheid/jeugdwerkloosheid, sekretaris jongerenberaad, regiokontakten met Noord-Brabant, Limburg en Zeeland.

Dick v.d.Pol: regiokontakten met Gelderland en Overijssel.

Peter Aubert: welzijn/kultuur, regiokontakten met Utrecht.

Marka Spit: PvdA-Chilikommissie, PvdA-Berufsverbodetkomitee, regiokontakten met Zuid-Holland.

Jaap Huurman: Partijpers, volkshuisvesting/jongerenhuisvesting, regiokontakten met Rotterdam, Leiden en Den Haag.

Gert Gremmen: onderwijs, regiokontakten met Groningen, Friesland en Drente.

PERSONEELSBEZETTING

De bezetting op het landelijk bureau is in het afgelopen bestuursjaar uitgebreid met twee tijdelijke krachten en is hiermee gekomen op vier full-time krachten. Naast de twee medewerkers (Bob Suurhoff en Peter Kranendonk) is één kracht aangetrokken via de interim-maatregel (Adri Wiedeman) en loopt de tweede tijdelijke kracht stage bij de FJG (Maarten Jacobsen). Door deze uitbreiding slaagt het landelijk bureau er beter in zijn taak tot uitvoering te brengen.

Mede door deze uitbreiding is het mogelijk geworden één medewerker (Maarten) vrij te maken voor de koördinatie en begeleiding van het projekt "arbeidsplaatsen voor jongeren". Kortom, de technische uitwerking van DB-LB besluiten en al wat er gedaan moet worden om een organisatie draaiende te houden, kunnen beter en efficiënter gedaan worden.

UITBOUW

Het afgelopen jaar is de FJG weer aardig gaan groeien, het ledental is verdubbeld en er komen steeds meer afdelingen bij. De nieuwe namen zijn ondermeer: Akkrum, Amersfoort, Enschede, Hengelo, Maastricht, Meppel, Steenwijk en Zaandam. Zoals het er nu uitziet, zal dit tempo in 1978 doorzetten en zullen we ook dan weer een groot aantal afdelingen erbij krijgen.

BUITENLAND

In november 1976 was het enige goedlopende contact dat met de Roemeense UTC, waarmee al drie jaar vaste uitwisselingen op het program stonden. Dit contact is verbroken, omdat het rendement voor een politieke jongerenorganisatie als de FJG nihil was. In Roemenië werden de FJG'ers als toeristen ontvangen en de Roemeense delegaties die naar Nederland kwamen toonden nauwelijks interesse voor politiek. De werkgroep buitenland is bezig met het opzetten van een werkplan om weer kontakten te leggen met Oost-Europa.

Afgelopen jaar is er wel veelvuldig contact geweest met andere zusterorganisaties. De FJG was o.a. aanwezig op de congressen van de LPYS (Engeland), de JUSOS en Die Falken (Duitsland). Ook op het kongres van de JSE (Spanje) was de FJG vertegenwoordigd om kracht bij te zetten aan het heugelijke feit dat de Spaanse socialisten weer 'normaal' in hun land kunnen kongresseren.

Ook werden er een aantal internationale seminars bezocht. Hoogtepunt in internationale kontakten was het seminar wat de FJG zelf had georganiseerd. In samenwerking met het Euro-pahuis is er in Bemelen een week lang gediskussieerd over wat Europa, Europese verkiezingen en de EEG te bieden hebben aan socialisten. Deelnemers waren: DSU (Denemarken), JUSOS, Die Falken en SHB (Duitsland), BJS en SJB (België), LPYS (Engeland), FGSI (Italië) en de FJG.

Behalve een goede inhoudelijke diskussie is in Bemelen ook het een en ander gepland voor toekomstige internationale seminars. Er zijn ideeën voor een gezamenlijk seminar met de Belgen over jeugdwerkloosheid en met de SHB over de rol van niet-arbeiders in de socialistische beweging. Voor volgend jaar is er ook weer de mogelijkheid een internationale week in Bemelen te organiseren.

In augustus hebben we een kongres van de IUSY (International Union of Socialist Youth) bezocht. Belangrijke thema's waren: ontwapening, Nieuwe Internationale Orde, jeugdwerkloosheid en statutenwijziging.

Voornaamste konklusies van het IUSY-kongres: kleine organisaties hebben bijzonder weinig invloed; veel en helaas ook de grootste organisaties zijn erg reformistisch gebaseerd op andere kontakten en op het stemgedrag op het IUSY-kongres is er een soort linkse oppositie geformeerd, die bestaat uit Zwitsers, Oostenrijkers, Die Falken, SHB, Belgen, Luxemburgers, FJG en misschien ook de LPYS. Deze groep komt rond Kerstmis bij elkaar om uit te vissen of het mogelijk is een gezamenlijke campagne te gaan voeren tegen de jeugdwerkloosheid.

In augustus vond er ook een week IUSY-kamp plaats. Door bijna alle IUSY-organisaties is er een week lang gediscussieerd over alles, wat maar met socialisme te maken heeft. Behalve dat dit soort internationale kontakten persoonlijk erg motiverend werken, is het ook erg goed de internationale positie van de sociaal-demokratie weer eens tot je door te laten dringen. Niet alleen de PvdA leent zich ervoor in de regering te stappen met pro-kapitalische partners in deze slechte economische tijd met onstellende werkloosheid. En ook de FJG is net de enige socialistische jongeren-organisatie, die een 'anti-CDA-motie' heeft opgebeld.

Op de manifestatie van het Palestina-komitee is de FJG met bijzondere nadruk genoemd onder de organisaties, die solidair waren. Gezien de tamelijke onmogelijkheid om over Israël te discussiëren binnen de PvdA, is het Palestina-komitee bijzonder ingenomen met de Midden-Oostenparagraaf van ons Jongerenprogram.

Naar aanleiding van moeilijkheden tussen het Zuidelijk Afrika Komitee en de Anti-Apartheids Beweging Nederland heeft de FJG geprobeerd te bemiddelen tussen ZAK en AABN. De AABN is een mantel-organisatie van de CPN; beide Afrika komitee's opereren onafhankelijk. In Zuid Afrika snapt men af en toe niet wie wie is, maar ook de FJG heeft zich in een rare positie begeven door altijd mee te doen met AABN-akties en door altijd te adverteren in Links Af voor het ZAK.

SCHOLING EN VORMING

Uitgangspunten voor de FJG bij de scholing en vorming zijn:

- het ondersteunen van de FJG-leus "Naar links met de PvdA" (o.a. door het geven van marxistische basisscholing aan FJG-leden, in samenwerking met de NIVO-jongeren);

- het ondersteunen van het organisatorisch functioneren van de FJG-afdelingen door het organiseren van scholingen over praktische vaardigheden (PrakVa) en van introductieweekends voor nieuwe FJG-leden;
- het ondersteunen van de strijd voor jongeren-belangen (o.a. door het begeleiden van de werkgroepen);
- het aanzetten tot discussie over de strategie van de FJG en de rol van een socialistische jongerenorganisatie.

Om deze uitgangspunten uit te bouwen, is er een aantal centrale weekends georganiseerd, zoals: een weekend voor nieuwe leden, een werkgroepenweekend waar de werkgroepen hebben aangegeven op welke punten de FJG in de verkiezingen moest inspringen, diverse weekends met de NIVON-jongeren over o.a. basisbegrippen van de marxistische ekonomie, de aktuele politieke situatie en het kabinet-Den Uyl, de strategie en geschiedenis van de vakbeweging, en als laatste twee weekends over de strategie van de arbeidersbeweging in het algemeen en van de FJG in het bijzonder. Daarnaast is er nog een aantal scholingsdagen georganiseerd, o.a. twee over praktische vaardigheden, te weten: het organisatorisch functioneren van een FJG-afdeling (hoe houd je een vergadering en hoe maak je publiciteit) en het politiek functioneren van een FJG-afdeling (met name ten opzichte van de PvdA en ten tijde van de verkiezingen).

Op den duur hebben we voor dit soort activiteiten een standaardopzet ontwikkeld: beginnen met een inleider, dan vragen, discussie in groepjes, rapporteren, met daartussen in een film en wat gezelligheid op de avonden en in de pauzes. De inleidingen worden vaak gehouden door een inleider van buiten en een FJG-er.

Om deze weekends en scholingsdagen ook een vervolg te geven in de afdelingen en regio's is er aardig wat informatie-materiaal uitgebracht, zoals een brochure praktische vaardigheden, een brochure over de ekonomiescholing, een brochure over de hervormingsvoorstellen van het kabinet-Den Uyl (1973-1977) en een tweemaandelijks strategie-serie in ons kaderblad, waaruit t.z.t. ook een brochure zal ontstaan.

JEUGDWERKLOOSHEID

Evenals vorig jaar heeft ook dit jaar het probleem van de jeugdwerkloosheid en de werkloosheid in het algemeen een belangrijke plaats gehad binnen het werk van de FJG. Een belangrijke zaak is hierbij geweest het nummer van Links Af dat bijna geheel was gewijd aan de jeugdwerkloosheid. Hierin werd o.a. een aantal van de maatregelen (zoals de interim-maatregel), die het kabinet-Den Uyl had genomen ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid, doorge-licht; daarover waren we niet bijzonder tevreden.

De belangrijkste bezigheid waarmee we dit jaar gestart zijn, is het projekt "arbeidsplaatsen voor jongeren". Via dit projekt probeert de FJG een bijdrage te leveren aan het oplossen van de jeugdwerkloosheid.

MINDERJARIGEN

Met de problematiek van minderjarige tehuisbewoners, heeft de FJG zich de afgelopen tijd serieus beziggehouden.

Kontakten met de Belangenvereniging Minderjarigen (BM) werden verstevigd. Uitvoerig werd van gedachten gewisseld over de wijze waarop, via politieke kanalen, noodzakelijke veranderingen binnen de rijksinrichtingen zowel als partikuliere tehuizen bereikt kunnen worden.

De FJG steunde de BM bij akties en andere activiteiten, nam met haar het initiatief tot het oprichten van een solidariteitskomitee van jongerenorganisaties, onder de naam "Handen vrij voor de BM".

Vanuit de sekretariaatsrol die de FJG in dit komitee vervult, zullen wij ons ook het komende jaar aktief met de minderjarigen-problematiek bezighouden.

KONTAKTEN MET DE PVDA

Partijbestuur:

De FJG heeft een adviserende stem in het partijbestuur.

Dat heeft een aantal voordelen:

- via de FJG-vertegenwoordiger daar, krijgen we vaak direkte informatie over politiek aktuele zaken;
- via de FJG-vertegenwoordiger kunnen in het PB technisch-organisatorische zaken voor de FJG behartigd en geregeld worden.

We kunnen gerust zeggen niet zonder sukses: de anti-CDA-motie kon zonder ordevoorstel op het januari-kongres ter sprake worden gebracht. De financiële bijdrage van de partij aan de FJG werd na ettelijke PB-diskussies met f 18.000,- verhoogd. Via de vertegenwoordiger in het PB kunnen onze standpunten naar voren worden gebracht, politieke problemen ter sprake komen en kan zodoende van het PB een mening en een bepaald beleid c.q. aktiviteit worden gevraagd.

De FJG-vertegenwoordiger was met name allert op het gebied van:

- de ontwikkeling van de Berüfsverbote in West-Duitsland en de faciliteiten van het partijkomitee tegen de Berüfsverbote;
- de uitbreiding van de UCN in Almelo;
- de diskussie en vaststelling van de verkiezingsstrategie van de partij;
- de afwikkeling en uitvoering van de 1% operatie met name waar het ging om de WAO-verlaging en de invoering van

- het kostwinnersbegrip in de RWW;
- de problemen rond de personeelsbezetting van bibliotheken;
- het reilen en zeilen van de partijpers;
- de totstandkoming van het regeringsakkoord met de PPR;
- de ontwikkelingen rond het formatieakkoord en de formatie;
- de buitenparlementaire activiteiten van de partij (Chili-en Neutronenbomdemonstratie).

Allert zijn namens de FJG wil zeggen je met name op die punten in het PB in discussie mengen. Zoveel mogelijk van te voren voorbereid en doorgesproken in het dagelijks bestuur van de FJG. Als dat niet mogelijk was, door middel van telefonisch overleg. Als vooroverleg niet mogelijk was droeg de bijdrage van de FJG-vertegenwoordiger een duidelijk opiniërend karakter.

Terugkoppeling naar het DB gebeurde zeer regelmatig. Uitgangspunten bij het functioneren daar namens de FJG bleven de kongresuitspraken en besluiten van het LB.

De FJG-vertegenwoordiger heeft bijna alle PB-vergaderingen bezocht. Mede daardoor waren we in staat de "in en outs" beter te leren kennen, waardoor het functioneren als adviseerend lid meer betekenis kon krijgen en zodoende resultaat heeft opgeleverd.

Ten slotte een enkele opmerking over het functioneren van het PB:

Daar zijn we niet louter enthousiast over. Als hoogste leidinggevende orgaan van de partij heeft het te weinig greep op de Tweede Kamerfractie en de (ex-)kabinetsleden, die grotendeels het politieke gezicht van de partij bepalen. Een oorzaak daarvan kan zijn dat het Partijbestuur ook nog organisatorisch de partij moet runnen en zodoende te haastig, vaak aan het eind van de vergadering, de politieke situatie bespreekt.

Het PB moet veel meer een stempel drukken op de hoofdlijnen van het politiek handelen van de fractie en de bewindslieden. Dat gebeurt te weinig, terwijl het zijn taak is als bewaker van door partijkongres en partijraad vastgestelde programma's en gemaakte afspraken over regerings-samenwerking op te treden. Veel te vaak past het zich aan, laat het eerder genomen besluiten lopen. Het ontbreekt aan durf om de fractie te konfronteren met PB-uitspraken die tegen het fractiebeleid indruizen. In veel gevallen is zo'n konfrontatie noodzakelijk om de rigoreuze afdwalingen bij te sturen. Het PB heeft de plicht om die konfrontatie aan te gaan. De partij en de FJG moeten er nog meer aan doen om een aktievere en soms hardere opstelling van het PB te krijgen.

Jongerenberaad:

Het jongerenberaad heeft in de afgelopen periode twee onderwerpen behandeld, te weten: dienstplicht en studie-financiering. De werkwijze van het beraad brengt echter met zich mee, dat er weinig of geen resultaten zichtbaar zijn. Het beraad adviseert de PvdA-fractie en het PB, zonder dat deze zich daaraan hoeven te houden. Sinds het bestaan van het jongerenberaad hebben de leden ervan het functioneren en de doelstellingen van het jongerenberaad ter discussie gesteld. Steeds weer werd geprobeerd het beraad nieuw leven in te blazen door de doelstellingen te wijzigen. Dit had echter niet het gewenste resultaat op het functioneren. De oorzaak hiervan moet voornamelijk gezocht worden in de slechte betrokkenheid van de leden bij het werk van het beraad. Deze slechte betrokkenheid werd voornamelijk veroorzaakt door de structuur van het beraad. De leden waren geheel vrij om een ander standpunt in te nemen in of buiten het beraad, met als gevolg geen eensluidend standpunt van het beraad, waardoor de kracht van het beraad aanzienlijk werd verminderd.

Het beraad heeft voor de PvdA nauwelijks nog waarde. Overleg met de PvdA en de diverse jongerenorganisaties gebeurt buiten het beraad om, daar het beraad een te log lichaam is dat niet adequaat kan inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen.

De FJG, die het sekretariaat van het beraad voert, heeft de PvdA voorgesteld het beraad op te heffen. Inmiddels heeft het PB overeenkomstig het voorstel besloten tot opheffing van het beraad. De motivatie hiervoor was het slechte functioneren van het beraad en het alternatief dat de FJG biedt.

PvdA-buitenlandsekretariaat:

Op het partijcongres heeft de FJG haar best gedaan een behoorlijke NATO-paragraaf te krijgen in Voorwaarts. Verdere contacten met de PvdA hebben via diverse commissies gelopen. Leden van de werkgroep buitenland zijn gaan zitten in de PvdA-kommissie Buitenland en Ontwikkelingssamenwerking. Tot nog toe heeft het lidmaatschap van deze kommissie niet veel opgeleverd. We zitten er nog te kort bij om te beoordelen of de FJG hier onmisbare informatie op zal doen en of ze hier enige invloed zal hebben.

In de Chili-kommissie heeft de FJG haar steentje bijgedragen om te voorkomen, dat de PvdA de CPN uit de organisatie rond de 11e September-manifestatie zou gooien. Een komitee dat natuurlijk erg belangrijk is voor de FJG, is het PvdA-komitee tegen de Berufsverbote.

Een belangrijke FJG-aktiviteit, die officieel niet binnen de aktiviteiten van het komitee viel, was de uitnodiging van de FJG aan de geschorste JUSOS-voorzitter Klaus Uwe

Benneter om naar Nederland te komen. Het royeren van te linkse leden van de SPD is een punt, dat blijvend onder de aandacht van de PvdA gebracht moet worden.

De FJG heeft in het partijbestuur aangedrongen op een afwijzende stellingname over de neutronenbom en om een demonstratieve uiting van deze afwijzing gevraagd. In nauw overleg met het buitenland-sekretariaat heeft de FJG een belangrijke bijdrage geleverd tot de manifestatie "gevaaren van de neutronenbom".

DIVERSEN

Dienstplicht en Defensie was een van de punten waar de FJG ook actief op was. Met name in januari hebben wij ons op het dienstplichtbeleid actief getoond. Samen met de VVDM verschenen we op een hoorzitting over dit beleid. We hadden overleg met de fraktie bij de behandeling van deze materie in de Kamer. Onze standpunten werden voor een deel verwezenlijkt. Samen met de VVDM zullen we doorwerken om meer van onze gezamenlijke standpunten door de PvdA-fraktie te laten overnemen.

Het tegenhouden van de ontwikkeling van de produktie van de neutronenbom heeft al onze aandacht gehad. Via onze vertegenwoordiger in het partijbestuur werd op een afwijzende stellingname van de partij aangedrongen, de FJG nam een groot deel van de organisatie van de manifestatie "gevaaren van de neutronenbom" (die op initiatief van de PvdA georganiseerd was) op zich.

Na kontakten met de Vereniging Dienstweigeraars (VD) dienden wij op het oktoberkongres van de partij een motie in, die zich uitsprak voor vrijlating van dienstweigeraar Slooff en vroeg om opschorting van andere strafzaken totdat de wet gewetensbezwaarden behandeld is. Het kongres nam die motie met grote meerderheid aan.

INLEIDING

Het is gebruikelijk om in een organisatorisch verslag over organisatorische zaken te spreken. Welnu, de Rooie Vrouwen hebben zich meer dan gebruikelijk beziggehouden met hun organisatie als zodanig. De door het partijcongres in 1975 aangenomen nieuwe structuur van het vrouwenwerk moest niet alleen in reglementen worden vertaald, maar ook: in de praktijk worden ingevoerd.

Vooraf plaatselijk kan dit nog wel eens een moeilijke verandering betekenen: de plaatselijke vrouwengroep die vaak weinig binding had met de afdeling en een eigen bestuur had, ging vallen onder de verantwoordelijkheid van het afdelingsbestuur, waarin een vrouw gekozen wordt, 'belast met het werk onder de vrouwen'. Deze plaatselijke contactvrouw is de schakel tussen afdelingsbestuur en vrouwengroep. Hetzelfde geldt voor de gewestelijke en landelijke contactvrouw. Door de integratie van het werk van de vrouwen in de partij zijn actieve Rooie Vrouwen op twee fronten tegelijk bezig. Zij hebben functies in de partij, in afdelingsbestuur of als contactvrouw en veroveren steeds meer functies in commissies en werkgroepen, in gewestelijk bestuur of gewestelijke vergadering, in partijraad, gemeenteraad of als kongresafgevaardigde.

Maar zij houden zich ook intens bezig met het vrouwenwerk, vergaderen met de vrouwengroep, inspireren andere vrouwen en doen inspiratie op, houden spreekbeurten en volgen of leiden Rooie-Vrouwenkursussen. Door al deze activiteiten wordt het persoonlijke emancipatieproces van vrouwen in een stroomversnelling gebracht, waardoor opvattingen en gedrag, relaties en kennissenkring ingrijpend kunnen veranderen. Ook deze persoonlijke groei, die meestal met veel strijd en pijn gepaard gaat, eist energie en tijd.

Al deze taken en belevenissen leiden makkelijk tot overbelasting, mede doordat alle vrouwen een klein of groot huishouden te voeren hebben en omdat steeds meer Rooie Vrouwen een baan buitenshuis hebben of een opleiding gaan volgen. Om dit enigszins op te vangen wordt in samenwerking met de S.V.P. hard gewerkt aan het uitbreiden van het aantal bestaande kursussen voor Rooie Vrouwen en het opzetten van nieuwe kursussen, maar het lijkt vechten tegen de bierkaai: ondanks de groei van het vormingswerk en de inspanningen van de staf van de S.V.P. en de werkgroep vorming van de Rooie Vrouwen blijft de vraag naar kursussen steeds het aanbod overtreffen. De verwachting is dan ook gerechtvaardigd dat in de nabije toekomst steeds nieuwe vrouwen zullen klaar staan om de functies over te nemen van vrouwen, die in het

partijwerk doorgaan of van vrouwen die het eens even wat kalmer aan gaan doen.
Leven in de brouwerij dus, en dat is een goeie zaak.

Pijkl Schröder

KONGRES 30 OKTOBER 1976, JAARBEURS, UTRECHT

Het presidium bestond uit:

Gerda Brautigam, Siepie Langendijk en Anneke Reuvekamp.
De nieuwe reglementen werden, hier en daar geamendeerd, aangenomen.

In de landelijke kerngroep (het voormalige hoofdbestuur) werden gekozen:

Pijkl van de Merwe-Schröder	kandidaat landelijk contactvrouw, Amsterdam (te verkiezen op het partijkongres)
Marijke Wuthrich	plaatsvervangend landelijk contactvrouw, Amsterdam
Dinie Brandenburg	Leeuwarden
Gerda Cabell	Amstelveen
Betty Geugjes	Bennekom
Truus Hendrickx	Bovenkarspel
Jantje Kieboom	Vlaardingen
Grietje Pepping	Vries
Michèle Santoso	Middelburg

Opvolgsters: Maryse van Krimpen	Den Haag
Marie-José Grotenhuis	Amsterdam
Jennie Ytsma	Groningen

Het kongres gaf de landelijke kerngroep de volgende opdrachten mee: uitwerken van het ingediende beleidsplan "Rooie Vrouwen zodoende .....";
bewaking van Keerpunt en Voorwaarts;
instellen van een werkgroep Open School;
instellen van een werkgroep Vrouwen en Ontwikkelings-samenwerking;
een discussieproject: uitgangspunten van de Rooie Vrouwen en de relatie met de P.v.d.A.

In een motie werd uitgesproken dat in een nieuw kabinet een minister voor Emancipatiezaken dient te worden benoemd. Tevens besloot het kongres de situatie te continueren, waarbij het beschikbare salaris voor één bestuurster, door de landelijk contactvrouw en haar plaatsvervangster wordt gedeeld. De partijraad van 24/25 juni 1977 handhaafde de bezoldiging voor de zittingsduur van het nieuwe partijbestuur.

Wegens ziekte kon Grietje Pepping helaas niet tot de kerngroep toetreden. Maryse van Krimpen nam haar plaats in. In de loop van de verslagperiode kwam Michèle Santoso wegens het aanvaarden van een baan op haar verzoek op de reserve-lijst. In haar plaats deed Marie-José Grotenhuis haar intrede in de landelijke kerngroep. Liesbeth Ribbius Pelletier bleef ere-voorzitster van de Rooie Vrouwen. De partijbestuurders Anneke Reuvekamp en Jan Nagel beheerden ook dit jaar de "Rooie-Vrouwenportefeuille". Anneke Reuvekamp is verscheidene keren aanwezig geweest bij vergaderingen van de landelijke kerngroep. Pijkel Schröder woonde als waarnemster de partijbestuurs-vergaderingen bij.

DRIE WERKGROEPEN

De drie werkgroepen politiek, actie en vorming hebben tot taak de landelijke kerngroep te informeren, te adviseren en te ondersteunen.
In iedere werkgroep zitten 2 leden van de landelijke kerngroep, van wie één de koördinator is.

Werkgroep politiek.

Koördinator: Pijkel Schröder. Leden: Yvonne van Baarle, Marian van den Bergh, Tineke Dekkinga, Meiny Epema, Annemarie Goedmakers, Truus Hendrickx.

De werkgroep hield zich bezig met de politieke voorbereiding van de verkiezingen en maakte het commentaar op de regerings-nota Emancipatie, proces van verandering en groei.

De werkgroep adviseerde de landelijke kerngroep bij het bepalen van politieke standpunten en ten aanzien van de te voeren strategie.

Werkgroep vorming.

Koördinator: Betty Geugjes. Leden: Margje Dieperink, Stien Duinmeijer, Jantje Kieboom, Dinie Melton, Willemien Ruygrok, Alie Slagt.

De werkgroep begeleidde de geplande kursussen en maakte het kursusplan voor '77/'78.

Dinie Melton is staflid van de Stichting Vorming P.v.d.A. (S.V.P.). Zij heeft de dagelijkse leiding van het vormingswerk onder de Rooie Vrouwen en zij is de schakel tussen S.V.P. en Rooie Vrouwen. Voor een uitgebreid verslag van het Rooie-Vrouwenvormingswerk zie het verslag van de S.V.P.

Werkgroep aktie.

Koördinator: Michèle Santoso. Leden: Gerda Cabell, Françoise Hermans, Riet Hof, Ank Pfister, Liesbeth den Uyl, Jennie Ytsma.

De werkgroep heeft zich beziggehouden met de positie van de Rooie Vrouwen als aktiegroep. Tevens bestudeerde de werkgroep de wijze, waarop de Rooie Vrouwen hun activiteiten naar buiten toe zouden moeten presenteren. Hiervan werd een verslag aangeboden aan de landelijke kerngroep.

DE ROOIE-VROUWENGROEPEN

Het grootste deel van het Rooie-Vrouwenwerk gebeurt in de plaatselijke groepen in het land. Daar vinden al die activiteiten en vergaderingen plaats, waardoor vrouwen zich bij de politiek betrokken gaan voelen. Daar kan invloed uitgeoefend worden op het beleid van de afdeling en op de keuze van afgevaardigden naar gewest, partijraad en kongres.

Volgens de nieuwe reglementen nodigt het afdelingsbestuur in september alle vrouwelijke leden uit voor een vrouwenvergadering. Op deze septembervergadering wordt de kandidate voor plaatselijk kontakvrouw gekozen, alsmede de leden van de kerngroep. Het werkplan voor het komende jaar wordt vastgesteld.

Doordat de kontakvrouw afdelingsbestuurder is, komt de verantwoordelijkheid voor het vrouwenwerk te liggen waar hij hoort, nl. bij de afdeling.

Het zijn ook de groepen, die het beleid van de landelijke kerngroep bepalen, door hun keuze van de landelijke kerngroepleden en door de voortdurende wisselwerking tussen de plaatselijke groepen en de landelijke kerngroep. Er komen ideeën en activiteiten vanuit de groepen, omgekeerd proberen landelijke kerngroep en het landelijk bureau van de Rooie Vrouwen de groepen te stimuleren en wat er in het land leeft te bundelen.

Aan het eind van deze verslagperiode waren er op het sekretariaat 317 groepen geregistreerd tegen 298 in de vorige verslagperiode; het aantal blijft groeien.

DE GEWESTEN

De gewestelijke partijbesturen organiseren tesamen met de gewestelijke kerngroep in oktober of november de gewestelijke vrouwenvergadering. Afgevaardigden zijn de plaatselijke kon-taktvrouwen en, afhankelijk van de grootte van de afdeling, één of meer door de vrouwengroep aangewezen vertegenwoordig-sters.

Door het toenemend aantal Rooie Vrouwen dat een werkkring buitenshuis heeft, worden deze vergaderingen bijna niet meer, zoals vroeger gebruikelijk, op een doordeweekse dag gehouden. In de stedelijke gewesten vergadert men in het algemeen 's avonds, in de andere gewesten op zaterdag. De gewestelijke kontaktvrouwen vergaderden tweemaal met de landelijke kerngroep. De werkgroep vorming organiseerde voor de gewestelijke kontaktvrouwen en één lid van iedere gewestelijke kerngroep, twee vormingsweekends op de Born in Bennekom, en één vormingsdag in Utrecht.

MEDEDELINGENBLAD

Het Mededelingenblad is een verenigingsblad. Het verschijnt tien maal per jaar. In korte stukjes houden de groepen el-kaar op de hoogte van hun activiteiten. Organisatorische me-dedelingen van de landelijke kerngroep, informatie van werk-groepen en oproepen voor bepaalde activiteiten worden er in opgenomen.

In de periode voor de Tweede-Kamerverkiezingen bevatte het Mededelingenblad bovendien een verkiezingsbulletin. Het aantal gratis exemplaren per groep is van vijf terugge-bracht tot twee. Dankzij de groei van het aantal groepen en het aantal betalende abonnees is de oplage gehandhaafd op 1500.

WEGWIJZER

De Wegwijzer levert diskussiestof voor de groepen en geeft achtergrondinformatie. De opzet is in deze verslagperiode dezelfde gebleven. Acht nummers, ieder over één onderwerp. dat van verschillende kanten belicht wordt.

De volgende onderwerpen werden behandeld: Democratie; Troonrede en Algemene Beschouwingen; Ontwikkelingen in Zuidelijk Afrika; Reklame; twee onderwijsnummers (Dagonder-wijs voor Volwassenen en basis- en voortgezet onderwijs, o.a. de Middenschool); Wonen, leven, werken (ruimtelijke or-

dening) en een verkiezingsnummer.
De redactie werd gevormd door: Wil Jezek-Aalbers,
Annie Krouwel-Vlam en Alie Slagt.
Oplage 1500 ex.

PARTIJPERS

In de algemene redactie van de partijpers (PK en de Roos in de Vuist) hebben zitting: Liesbeth den Uyl-van Vessem en Pijkel Schröder, die tevens deel uitmaakt van de werkredactie van de PK.

ROOIE-VROUWENDAG 23 APRIL 1977

Zevenhonderdvijftig Rooie Vrouwen namen deel aan de Rooie-Vrouwendag op 23 april 1977 in het Casino te Den Bosch. Ter discussie stond het boekje "Vrouwen en andere mensen" en het bijbehorende diskussiestuk. In een brief werden de konklusies van de discussies van deze dag onder de aandacht van de aanstaande kabinetsformateur en van het partijbestuur gebracht.

DE TWEDE-KAMERVERKIEZINGEN (25 MEI 1977)

Vorbereiding verkiezingsaktie.

De werkgroep die de verkiezingsakties voorbereidde bestond uit: Jantje Kieboom, Siepie Langendijk, Elga Schenk, Pijkel Schröder, Alie Slagt, Liesbeth den Uyl-van Vessem, Marijke Wuthrich.

De Rooie Vrouwen besloten tot een eigen actie, gericht op de kiezers, met de oproep: "Vrouwen, kom op voor jezelf" en "stem op een vrouw in de P.v.d.A."

Want: vrouwen willen veel veranderen. Dat zullen ze voor het grootste deel zélf moeten doen. Logisch: anders gebeurt het óf half óf helemaal niet. De vrouwelijke kamerleden van de P.v.d.A. zetten zich in voor alle vrouwen. Zij worden daarbij gesteund door de andere Rooie Vrouwen in de P.v.d.A.

Met de volgende vijf punten uit het verkiezingsprogramma werd actie gevoerd:

1. Werktijdverkorting: per dag dan wel per week, als middel om het beschikbare werk beter en eerlijker te verdelen onder vrouwen en mannen.
2. Onderwijs voor volwassenen: vooral meisjes hebben minder onderwijskansen. Mede hierdoor komen ze in de slechter betaalde beroepen terecht. Ook als vrouwen tijdens of na een huwelijk weer willen gaan werken, of op andere wijze aan de samenleving willen gaan deelnemen, moeten ze de mogelijkheden hebben zich bij te scholen en te ontwikkelen.
3. Abortuswetgeving: abortus moet uit het Wetboek van Strafrecht; in de wet moet staan dat de vrouw beslist; het ziekenfonds betaalt de behandeling.
4. Gelijke rechten: getrouwde vrouwen hebben recht op (maar krijgen nog steeds geen) uitkering krachtens de Wet Werkloosheidsvoorziening (W.W.V.). Deeltijdarbeid moet dezelfde rechten geven als volledige arbeid. Deeltijdarbeid moet bevorderd worden voor vrouwen en mannen. Moeders of vaders moeten betaald verlof kunnen opnemen bij ziekte van kinderen.
5. Wonen, werken, openbaar vervoer: bij het bouwen en vernieuwen van stadswijken moet er werk in de omgeving zijn, ook winkels, kinderopvang, gezondheidszorg. Het openbaar vervoer moet verbeterd worden, vooral voor mensen met kinderen, bejaarden, gehandicapten.

De slagzin van de Rooie Vrouwen: "Vrouwen, kom op voor jezelf", bracht op indringende wijze naar buiten, dat socialis-tische vrouwen (zoals reeds honderd jaar socialistische man-nen) voor hun eigen rechten willen opkomen. In de hitte van de verkiezingsstrijd wisten de Rooie Vrouwen hiermee binnen en buiten de P.v.d.A. de aandacht te trekken en opgewonden discussies op gang te brengen. Veel Rooie Vrouwen hebben in deze maanden, voorafgaande aan de verkiezingen, hun eigen strijdlust en de weerstand van partijgenoten leren kennen. Vele Rooie Vrouwen kregen duizenden voorkeurstemmen. Het aantal vrouwen in de Tweede-Kamerfractie steeg van 6 op de 43 zetels naar 8 op de 53 zetels (in procenten: van 13,9% naar 15,9%).

De toernee van de Rooie Vrouwen met een knalrode verkiezings-bus, startte in Utrecht, 14 mei. Op een grote verkiezings-

bijeenkomst (Veemarkthallen, Utrecht) stelden de vrouwelijke partijgenoot-kandidaten voor de Tweede Kamer zich voor, en beantwoordde lijsttrekker-Den Uyl vragen van Rooie Vrouwen over het emancipatiebeleid. De Rooie-Vrouwenbus bezocht de volgende plaatsen: Groningen, Assen, Zuidlaren, Deventer, Zwolle, Amersfoort, Beverwijk, Heemskerk, Zaanstad, Purmerend, Veenendaal, IJmuiden, Amsterdam, Zoetermeer. De laatste twee toerneedagen werden in verband met de treinkaping afgelast.

PARTIJRADEN

Het aantal vrouwelijke leden van de partijraad is nog steeds erg gering. Dankzij een goede voorbereiding is het in het verslagjaar toch mogelijk gebleken de partijraad te interesseren voor zaken, die speciaal voor vrouwen van groot belang zijn.

Op de partijraad van 5 maart werd het regeerakkoord met de P.P.R. vastgesteld. In het regeerakkoord werd ook een emancipatieparagraaf opgenomen. Het verkiezingskongres had reeds besloten in het regeerakkoord een artikel betreffende abortus op te nemen: voorwaarde voor de formering van een kabinet met P.v.d.A. en P.P.R. is een procedureafspraken voor de regeling van abortus, die wetgeving volgens de in Voorwaarts gestelde eisen mogelijk maakt.

Twee moties betreffende honorering van deeltijdarbeid, het voorbeeld dat de overheid hierin kan geven en een krachtig emancipatiebeleid van de komende regering, werden aangenomen. De extra partijraad van 4 april na de val van het kabinet nam een motie aan, betreffende het vasthouden aan het regeerakkoord met betrekking tot de legalisering van abortus.

De partijraad van 24/25 juni ging akkoord met de reglementswijzigingen, die nodig zijn om de nieuwe structuur van de Rooie Vrouwen door te voeren. D.w.z. dat de plaatselijke contactvrouwen in functie gekozen op de algemene ledenvergadering, deel uitmaken van het afdelingsbestuur. Hetzelfde geldt voor de gewestelijke contactvrouwen en de landelijk contactvrouw: zij maken deel uit van gewestelijk en landelijk partijbestuur.

Bovendien streeft de P.v.d.A. er naar alle gekozen bestuurders van ieder college voor een kwart uit vrouwen te laten bestaan. Ter ondersteuning van dit reglementsartikel is een artikel opgenomen betreffende aktiveringsprogramma's voor vrouwen op gewestelijk niveau, onder verantwoordelijkheid van de gewestelijke partijbesturen.

Het aantal bezoldigde partijbestuurders werd van vier teruggebracht tot drie: voorzitter, sekretaris en de landelijk contactvrouw van de Rooie Vrouwen.

Op 3 september werd de motie van een aantal Rooie Vrouwen, die zich uitspraken over de hun inziens te grote toegevend-

heid van onze fractie inzake het abortusakkoord, verworpen. De partijraad van 24 september nam een motie betreffende het abortusbeleid aan, en sprak uit dat er op justitie een minister moet komen, die een wetswijziging in onze zin mogelijk maakt.

ABORTUS

Op 14 december 1976 verwierp de Eerste Kamer het wetsontwerp P.v.d.A./V.V.D. ter legalisering van abortus, dat in september met overgrote meerderheid van stemmen in de Tweede Kamer was aangenomen. De bezwaren van de V.V.D.-fractie tegen dit, mede door eigen partijgenoten ingediende wetsontwerp waren niet inhoudelijk, doch ingegeven door partijpolitieke belangen.

Hoewel Wij Vrouwen Eisen en de Rooie Vrouwen inhoudelijke bezwaren hadden tegen het wetsontwerp, hadden zij er, gezien de voortdurende toestand van rechtsonzekerheid, mee ingestemd. De verontwaardiging over de tegenstemmen van acht V.V.D.-Eerste-Kamerleden was groot, en niet alleen onder vrouwen. Op zaterdag 18 december 1976 organiseerde Wij Vrouwen Eisen in Amsterdam de grootste abortusdemonstratie tot nu toe, waaraan door de Rooie Vrouwen hartstochtelijk werd meegewerkt en meegedaan.

Toen Wij Vrouwen Eisen in september 1977 wederom besloot tot een demonstratie, ditmaal tegen de procedure-afspraken in het regeerakkoord P.v.d.A., D'66 en C.D.A., meende de landelijke kerngroep dat hiermee geen recht werd gedaan aan de inzet van de P.v.d.A. en haar onderhandelaars om tot legalisering van abortus te komen. De abortus werd hier gebruikt om te demonstreren tegen de formatieonderhandelingen van P.v.d.A. met C.D.A. De landelijke kerngroep besloot dat de Rooie-Vrouwenorganisatie niet zou deelnemen aan deze demonstratie, een besluit dat in een uitvoerig gesprek met Wij Vrouwen Eisen werd toegelicht en via een persbericht werd bekend gemaakt.

MAATSCHAPPIJLESBOEKJES

De redactie van de serie maatschappijlesboekjes bestaat uit Paul Arnoldussen, Nel van de Bor, Karel Eykman, Pauline Heijnsius, Annie Krouwel en Marijke Wuthrich. Tekst: Karel Eykman, illustraties: Jansje Fluit, onderwijskundige begeleiding: Pauline Heijnsius. Uitgever: Sjaloom. De laatste twee boekjes in de serie "de Gortebuurt" (twee zijn er reeds verschenen) liggen persklaar en zullen in de komende verslagperiode verschijnen.

KINDERBOEKENPLAN

Samenstelling van de werkgroep: Annelies Dirkse, Gé Schaapman, Marijke Wuthrich.

Onder redaktie van Ina Bouman, Cora Geljon en Elga Schenk verscheen het verslag, getiteld: "Daar was laatst een meisje loos". Hiermee heeft de werkgroep zijn werkzaamheden beëindigd.

OVERLEG MET DE TWEDE-KAMERFRAKTIE P.V.D.A.

Pijkl Schröder en Marijke Wuthrich nemen deel aan de vergaderingen van de fractiekommissie Emancipatie. Er werd een overzicht gemaakt van het regerings- en fractiebeleid m.b.t. de vrouwenemancipatie om te gebruiken bij de verkiezingskampagne. Aan de orde kwamen onder meer: de Emancipatiekommissie, deeltijdarbeid, het draagkrachtprincipe i.v.m. belastingen en sociale voorzieningen.

BEVOLKINGSONDERZOEK BAARMOEDERHALSKANKER

Samenstelling van de werkgroep: Marian van den Bergh, Margo van de Bor, Herman Drenth, Nel Lodewijks, Carolin Roos, Pijkl Schröder, Liesbeth den Uyl-van Vessem.

In overleg met Cyt-U-Universitair te Utrecht, dat het eerste experimentele bevolkingsonderzoek op baarmoederhalskanker organiseerde, heeft de werkgroep zich in het verslagjaar terughoudend opgesteld. Onder de snelle groei van het bevolkingsonderzoek, die mede onder druk van Rooie-Vrouwengroepen in het land tot stand kwam, dreigde de kwaliteit te gaan lijden. De werkgroep heeft zich ertoe beperkt de Rooie-Vrouwengroepen die bij hun gemeenteraad druk wilden uitoefenen, van informatie te voorzien.

Als vertegenwoordigster van de Nederlandse Vrouwen Raad nam Pijkl Schröder deel aan een kommissie van het Ministerie van Volksgezondheid, die de voorlichting aan artsen, verpleegsters en bevolking m.b.t. het bevolkingsonderzoek koördineerde.

DE EERSTE CONTOURENNOTA

Een werkgroepje bestaande uit Yvonne van Baarle, Pauline Heijnsius en Marijke Wuthrich heeft in een kommentaar op de eerste Contourennota van minister Van Kemenade, de aandacht gevestigd op de positie van meisjes in het onderwijs en maatregelen voorgesteld die genomen moeten worden om de onderwijsdeelneming van meisjes te vergroten en het onderwijs meer op meisjes af te stemmen.

INTERNATIONALE KONTAKTEN

Marijke Wuthrich maakt deel uit van het bureau van de International Council of Social Democratic Women (I.C.S.D.W.) Het kongres van de I.C.S.D.W. in november 1976 gehouden in Genève, werd bijgewoond door Pijkel Schröder en Marijke Wuthrich.

Behandeld werd het actieprogram voor 1977/1978. De statuten werden aangepast aan de statuten van de Socialistische Internationale (S.I.). Duidelijk werd dat de aanwezige landen verschillend en soms sterk afwijzend reageerden op het feminisme. Aansluitend aan het I.C.S.D.W.-kongres hielden I.C.S.D.W. en S.I. forumdiskussies onder de titel: S.O.S. (Socialists On Sexes), voorgezeten door Ien van den Heuvel.

Uit deze discussie bleek o.a. dat socialisten, ook internationaal, het nogal eens moeilijk hebben met de deelneming van vrouwen aan het politieke leven, en met emancipatie van vrouwen in het algemeen.

Op het daarop volgende S.I.-kongres kwamen vrouwen en hun problemen helemaal niet in het stuk voor. Daar ligt nog een grote taak voor ons.

Het bureau van de I.C.S.D.W. kwam in de verslagperiode tweemaal bijeen. In Rome kwamen de financiën aan de orde en werd gesproken over de wenselijkheid om via de I.C.S.D.W. de sociaal-demokratische vrouwenorganisaties van de negen Europese landen m.b.t. de Europese verkiezingen te steunen. Hetgeen afgewezen werd, omdat de negen Europese landen in het wereldverband van de S.I. slechts een regio zijn.

In het vervolg zal er op elke I.C.S.D.W.-bureauvergadering 's middags een thema behandeld worden. Op het programma staan voorlopig: voorbehoedsmiddelen en abortus, en de positie van vrouwen in de partijen, aangesloten bij de Socialistische Internationale.

Het kongres van de Westduitse zusterorganisatie in Siegen werd bijgewoond door Marijke Wuthrich.

DE BORN

Het vormingscentrum De Born te Bennekom blijft voor de Rooie Vrouwen zeer belangrijk. Heel veel kursussen vinden er plaats, onder leiding van een zeer gemotiveerde staf. Ans Bakker heeft in deze verslagperiode de leiding van De Born overgedragen aan Renée Canneman. In het Stichtingsbestuur van De Born worden de Rooie Vrouwen vertegenwoordigd door Tine de Bruyn, Betty Geugjes en Marijke Wuthrich. Willemien Ruygrok woont namens de staf van De Born de vergaderingen van de landelijke kerngroep bij.

LEDENWERFAKTIE

Van september 1976 tot 1 januari 1977 werd er een ledenwerfaktie onder vrouwen gehouden. Resultaat: 164 nieuwe leden.

In het kader van deze aktie werden een overdruk van een steendruk uit 1920 "Abonneert u op de proletarische vrouw" en "De herinneringen van Mathilde Wibaut" uitgegeven. Na 1 januari 1977 kwamen beide uitgaven in de verkoop t.b.v. het Thiele-Wibautfonds.

VERTEGENWOORDIGINGEN

De Rooie Vrouwen waren deze verslagperiode vertegenwoordigd in verschillende organisaties en commissies, t.w.:

Algemene Emigratie Centrale	Jennie Ytsma
Bestuur De Born	Tine de Bruyn, Betty Geugjes, Marijke Wuthrich
Bestuur Stichting Vorming P.v.d.A.	Marijke Wuthrich
Evert Vermeer Stichting	Betty Geugjes
Internationale Sociaal- Demokratische Vrouwenraad (I.C.S.D.W.)	Marijke Wuthrich
Kampagnebureau	Pijkel Schröder
Kampagnekommissie	Marijke Wuthrich
Nederlandse Vrouwen Raad: algemeen bestuur	Pijkel Schröder, plaatsver- vangster: Jantje Kieboom
hoofdbestuur	An Stork-Luberti

Partijbestuur P.v.d.A.	Pijkel Schröder
Partijpers	Pijkel Schröder, Liesbeth den Uyl-van Vessem
Partijraad P.v.d.A.	Dinie Brandenburg, Truus Hendrickx, Michèle Santoso, Pijkel Schröder, Marijke Wuthrich
Stichting "Marie, word wijzer"	Gé Schaapman
Stichting Thiele Wibautfonds	Jantje Kieboom, Lies Lewis, Pijkel Schröder
Tijd voor School	Hennie Goedknecht
Vrouwen Hulp Noord-Ierland	Annie de Lijzer
Wij Vrouwen Eisen	Pijkel Schröder

WOORD VOORAF

Jaarverslagen opstellen is routine-arbeid, routine-arbeid is vervelend, het opstellen van jaarverslagen is dus vervelend. Zo denkt menigeen erover. Deze regel gaat echter allerminst op als het om het W.B.S.-jaarverslag gaat.

W.B.S.-medewerkers zijn net gewone mensen: Een jaar glipt ze bijna ongemerkt door de vingers. Welnu, één van de aantrekkelijke kanten van het maken van een jaarverslag is dat je voor ogen krijgt gedurende dat jaar niet stil gezeten te hebben. Je hebt als W.B.S. minder bereikt dan je van plan was, maar je hebt veel meer gedaan dan je je meent te herinneren.

Nog veel inspirerender dan tevredenheid over de eigen W.B.S.-activiteiten is dat zo talrijke vrijwilligers opnieuw bereid bleken zich voor het W.B.S.-werk in te zetten. Daardoor kwam veel meer tot stand dan mogelijk was geweest met uitsluitend de W.B.S.-stafmedewerkers. Ook dit jaar namen weer velen aan enigerlei activiteiten van de W.B.S. deel. En die W.B.S.-vrijwilligers vormen nog slechts een fractie van het veel groter gezelschap dat, indien we maar in staat waren het te organiseren, betrokken zou willen zijn bij onze activiteiten.

Werkelijk hartverwarmend is ook de omstandigheid dat ieder jaar meer P.v.d.A.-leden bereid blijken W.B.S.-donateur te worden of ons werk door middel van giften te steunen. Er was dit jaar een auteur, die zijn niet geringe honorarium geheel afstond aan de W.B.S. Er waren partijgenoot-kommissarissen die hun "kommissariaatsvergoeding" aan de W.B.S. ter beschikking stelden. Talloze anderen gaven groter of kleiner bijdragen. Men vindt die bijdragen in onze activiteiten terug. De W.B.S. verzorgde meer uitgaven dan voorheen en organiseerde een aantal konferenties. Er werd zelfs een nieuwe medewerker aangetrokken voor de bestudering van buitenlandse politieke vraagstukken. Een aantal jaren geleden werd het Koos Vorrink Instituut, de partij-instelling voor de bestudering van de internationale politiek, een onderdeel van de W.B.S. Maar pas dit jaar kon, dank zij de toegenomen donaties en giften, een medewerker op dit terrein in dienst worden genomen. De W.B.S.-staf kan zich, om al die redenen, vervelender werkzaamheden voorstellen dan het schrijven van een jaarverslag. Wij hopen dat u evenveel genoeg beleeft bij het lezen ervan.

En wij laten het niet daarbij. Vorig jaar werd, als een soort aanzet tot een W.B.S.-jaarboek, een aantal artikelen aan het eigenlijke verslag toegevoegd. Dit jaar is een en ander uitgegroeid tot een "zelfstandig" jaarboek dat de

donateurs afzonderlijk krijgen toegestuurd. Wij hopen dat de ontwikkeling van onze donatie-inkomsten ons toestaat blijvend aandacht te besteden aan de internationale politiek en ons de kans biedt het "Jaarboek" tot traditie te maken.

Wouter Gortzak
direkteur W.B.S.

Ethisch Reveil, Tijdgeest en verder

Dit verslag van W.B.S.-werkzaamheden, van 1 oktober 1976 tot en met 31 december 1977 (een jaarverslag dat vijftien maanden duurt, waaruit maar weer eens blijkt dat socialisten tot alles in staat zijn) omvat een uiterst merkwaardige fase in onze eigentijdse geschiedenis. In den beginne was het Ethisch Reveil. Een kategorische imperatief als het ware. De heer Van Agt, niet de eerste de beste (want lijsttrekker van het C.D.A.) geeft als zijn mening te kennen dat het gedrag van zijn landgenoten verbeteren zou als zij zich beter zouden houden aan de normen van de Heilige Landstichting. Omdat hij zich nogal onhelder uitdrukt is niet iedereen duidelijk wat de heer Van Agt precies bedoelt. Dat blijkt eerst veel later als de inmiddels tot Minister-president bevorderde C.D.A.-voorman in smetteloos Duits te kennen geeft dat het hoog tijd werd dat er een einde gemaakt werd aan de hervormingsdrift van de socialisten. Waarmee het in wollige termen vervatte ontwaken van de heer Van Agt uiteindelijk inderdaad niet meer bleek te zijn dan enkele cynici er al onmiddellijk in zagen: Een oproep aan de kiezers om de P.v.d.A. de les te lezen, zodat ons land door middel van een C.D.A./V.V.D.-kabinet volgens de zeden der vaderen geregeerd zou kunnen worden. Talloze kiezers, zonder twijfel mensen met een zwak-ontwikkeld gevoel voor ethiek, hebben niettemin op de P.v.d.A. gestemd en deze partij aan de grootste overwinning uit haar historie geholpen. Het heeft de heer Van Agt zo geschokt dat hij, voor de beeldbuis onzer zuiderburen, onthulde liever Belg te zijn dan Nederlander. Een op zijn minst merkwaardige uitlating van een Nederlandse premier. De Nederlanders mogen de heer Van Agt dan teleurgesteld hebben, hij heeft zich daar na enkele maanden twijfel toch overheen gezet en zijn oorspronkelijke verlangens alsnog gerealiseerd. Geen tweede kabinet-Den Uyl dus, al was dat het wat de kiezers wilden, maar een regeringskoalitie C.D.A./V.V.D. "Dat kwam door de onredelijkheid van de P.v.d.A.", zeggen sommigen. Makkelijk vol te houden is zo'n opvatting echter niet. Dat een partij, die tien zetels wint en de grootste wordt, dat ook tot uitdrukking gebracht wil zien in de samenstelling van een kabinet is moeilijk onredelijk te noemen. Vandaar dat gezocht moest worden naar een ander excuus. Het was de kakelverse V.V.D.-leider Rietkerk die de overspelige verhouding tussen C.D.A. en V.V.D. tegelijkertijd met de mantel der liefde bedekte en er een geur van wettigheid aan meegaf. Hij moest daarvoor een uitgebreide speurtocht ondernemen op zijn intellectuele rommelzolder. Daar duikelde hij De Tijdgeest op, het spookverschijnsel

dat het C.D.A./V.V.D.-kabinet moest rechtvaardigen. Waarmee Rietkerk te kennen gaf niet zozeer een denker dan wel een ziener te zijn, die objectief waarneembare feiten met geesten bezweert. Ik zie, ik zie wat jij niet ziet. Wat zie je dan? Jazeker, De Tijdgeest. Onzinnig, maar deel uitmakend van de politieke achtergrond waartegen de W.B.S.-medewerkers, zowel stafleden als vrijwilligers, hun werkzaamheden verrichten. Natuurlijk. Wie deelneemt aan het politieke leven doet dat vanuit bepaalde vooronderstellingen over de manier waarop het zou moeten toegaan in de wereld en in ons land. Niet voor niets heeft de P.v.d.A. in oktober 1977 een nieuw beginselprogramma aangenomen. Voor het van die vooronderstellingen afgeleide programma poogt de politicus medestanders te winnen. Naarmate hem of haar dat beter lukt krijgt hij of zij meer macht, dat wil zeggen meer mogelijkheden het openbare leven volgens zijn of haar vooronderstellingen gestalte te geven. Dat is de inzet van de politieke strijd. Als iemand van oordeel is dat het ethisch benul van de Nederlanders tot nieuw leven moet worden gewekt, dan is dat geenszins oneerbaar. Maar wie een onvatbare Tijdgeest te hulp roept om aan te tonen dat de Nederlanders inderdaad uit hun ethische sluimer zijn ontwaakt, bedrijft geen politiek maar doet aan metafysica. Tussen het Ethisch Reveil van de heer Van Agt en De Tijdgeest van de heer Rietkerk bestaat er zo een direkter verband dan men op het eerste oog zou denken. Dat aan het licht te brengen is één van de taken van wetenschapsbeoefening. Vandaar dat dit Jaarverslag met deze enigszins wufte kanttekeningen bij het politieke gebeuren van de afgelopen periode opent.

Jaarverslagen geven inzicht in wat is gedaan, geen informatie over wat komen zal. Dat is maar goed ook, want niets is gevaarlijker dan het onthullen van allerlei (goede) voornemens. Iedereen is dan immers in staat om later vast te stellen wat daarvan al dan niet is terecht gekomen. We zien dan ook af van een blik in de toekomst. Wel willen wij proberen enig inzicht te verschaffen in wat voor ons de achtergrond vormt en waarbij het W.B.S.-werk gestalte krijgt.

Grofweg gezien zien socialistische partijen zich gekonfronteerd met een aantal, onderling weer samenhangende, probleemvelden. Het eerste terrein is dat van de parlementaire democratie. De P.v.d.A. is een democratisch-socialistische partij. De parlementaire democratie acht de P.v.d.A. het voertuig bij uitstek voor de verwezenlijking van onze denkbeelden. Maar er doen zich in iedere schakel van die parlementaire democratie allerlei problemen voor. Er zijn moeilijkheden tussen kiezer en gekozenen, tussen afgevaardigde en uitvoerende macht, tussen ministers en ambtenaren en tussen belangengroepen. Zo bestaat er tussen wat de kiezer wil en wat de afgevaardigde doet nooit volledige overeenstemming. Iedere kiezer is een individu die om geheel eigen

redenen op een bepaalde partij stemt. De afgevaardigde moet alle kiezers echter vertegenwoordigen alsof het om één kiezer gaat. Daardoor kan de kiezer zich in de afgevaardigde nooit geheel herkennen. Om dat probleem te overwinnen doet de burger soms pogingen via belangengroepen of aktiekomit 's tot de politici door te dringen, zodat een specifiek kiezersbelang in de politiek bijzondere aandacht krijgt. Volgens de theorie zijn het de gekozenen, de afgevaardigden, die beslissen wat de door hen aange-
wezen bestuurders, wethouders of ministers, vervolgens doen. In de praktijk echter oefenen niet slechts de politici invloed uit op de bestuurders, maar laten dezen zich evenzeer leiden door allerlei advieskolleges, door hun ambtenaren of door influisteringen van belangengroepen. De politiek is dus niet de enige faktor van invloed op bestuursbeslissingen, het is   n faktor uit vele.

Ambtenaren zijn, in de veronderstellingen die ten grondslag liggen aan de werking van het parlementaire stelsel de praktische uitvoerders van de door een wethouder of minister gegeven politieke richtlijnen. De ambtenarij echter is ook een apparaat, apparaten hebben een strikt "eigen" belang dat hen ertoe kan bewegen kontrainr aan de politieke wensen te werk te gaan.

Kortom: "De kiezer beslist" stond er eens op een P.v.d.A.-verkiezingsaffiche, maar de werkelijkheid is gekomplieerder. Hoe de werking van onze parlementaire democratie verbeterd dan wel aangevuld kan worden is danook een voorwerp van aanhoudende zorg voor de W.B.S. Gesteld nu eens dat de voorkeuren van de burger zo perfekt mogelijk in overheidsbeleid omgezet zouden kunnen worden. Dan is het geenszins zeker dat dit overheidsbeleid volgens de opvattingen van socialisten gestalte zou krijgen. De socialisten gaan ervan uit dat de opvattingen van de P.v.d.A. overeen komen met de belangen van een meerderheid van de bevolking. Een meerderheid van de bevolking is echter niet dezelfde zienswijze toegedaan, want de P.v.d.A. veroverf geen meerderheid van de stemmen en het ziet er niet naar uit dat een en ander in de toekomst snel zal veranderen. Sterker nog. Een deel van de P.v.d.A.-stemmers schaaft zich niet achter onze partij, omdat socialisten solidair zijn met de uitgeplunderde bevolking van de Derde Wereld of omdat zij iedere burger het recht gunnen de samenlevingsvorm te kiezen die hij of zij wenst, maar omdat de P.v.d.A. bij voorbeeld garant staat voor de huursubsidies of de netto-nettokoppeling. Naar alle waarschijnlijkheid is de veranderingswil van de P.v.d.A. groter dan die van een fors deel van haar aanhang. Zoals ook uit onderzoek blijkt. Wat de veranderingsopdracht van socialisten nog moeilijker maakt is de omstandigheid dat iedere verandering soms op allerlei emotioneel verzet stuit. In de loop van hun leven hebben mensen bepaalde toestanden als vanzelfsprekend leren ervaren, wie die zekerheden aantast bedreigt de

betrokkenen in hun psychisch evenwicht. Daarom verzetten mensen zich soms tegen veranderingen waarvan men, als men ze strikt rationeel bekijkt, kan vaststellen dat zij in het belang van de betrokkenen zelf zijn.

Voor sommige realistisch genoemde P.v.d.A.-leden is deze omstandigheid aanleiding om hun veranderingswil op een laag pitje te zetten. Een dergelijke houding betekent echter in de praktijk dat men zich neerlegt bij de bestaande situatie en zich ertoe beperkt er onder de gegeven omstandigheden het beste van te maken. Voor socialistische beoefenaren van de wetenschap (en in deze hoogdravende omschrijving behoren W.B.S.-medewerkers zich te kunnen herkennen) vloeit uit de objectief konstateerbare kloof tussen door mensen als onmiddellijk ervaren "eigenbelang" en het uit wederzijdse solidariteit voortvloeiende mensbelang de vraag voort welke middelen moeten worden aangewend om die kloof zoveel mogelijk te overbruggen. Eén van de daarbij te hanteren middelen dient een socialistisch kultuurbeleid te zijn, waarbij het hopelijk duidelijk is dat onder "kultuurbeleid" niet moet worden verstaan het kunnen genieten van de komposities van W.A. Mozart of Peter Schat (al is dat ook niet te versmaden), maar dat daarachter een veel breder begrip schuil gaat dat in beginsel alles omvat waarmee de mens zich in zijn dagelijks leven bezighoudt.

Het socialisme immers is een emancipatiebeweging. Het is gericht op bevrijding van de mens, van directe onderdrukking voortvloeiend uit machts- of kennisongelijkheid, gericht op de mogelijkheid voor eenieder het eigen leven zo zinvol mogelijk te kunnen inrichten. Socialisten worden er dikwijls van beschuldigd "nivelleerders" te zijn, "gelijkmakers" die weinig ruimte laten voor individuele ontplooiing, voor persoonlijke creativiteit. Terwijl juist het omgekeerde het geval is. Door de kluisterende ongelijkheid te bestrijden worden de kansen tot individuele ontplooiing van eenieder, aldus de socialisten, eerder groter dan kleiner. Als bevrijdingsbeweging heeft het socialisme niets aan betekenis ingeboet, ook al is sinds de invoering van het algemeen kiesrecht en de ontwikkeling van vrije vakvereniging aan de meest flagrante onvrijheid van arbeiders een einde gekomen. Maar in talloze opzichten wordt de mens nog onderdrukt. De door geen biologisch verschil gerechtvaardigde ongelijkheid tussen man en vrouw is nog geenszins overwonnen. Steun verlenen aan de vrouwenemancipatiebeweging is daarom een belangrijke opdracht voor socialistische wetenschapbeoefening. Hoe vergroten we de vrijheid van de mens in zijn of haar arbeidssituatie? Hoe versterken we de positie van de konsument tegenover de producent? De mens kreeg veel meer vrije tijd, maar werd de mens daardoor ook vrijer of wordt men in zijn vrije tijd aan nieuwe onderdrukkingsmechanismen onderworpen?

Er zijn in ons denken allerlei vanzelfsprekendheden gesloten. Een bepaald niveau van economische groei is noodzakelijk om allerlei behoeften, anders dan strikt economische, te kunnen bevredigen. Maar zouden niet allerlei behoeften anders ervaren worden bij een andere organisatie van de produktie? Het is niet moeilijk om, zo doorfilosofierend, talloze andere vragen te formuleren die ieder voor zich een antwoord behoeven ten bate van de ontwikkeling van de socialistische politiek in de toekomst. Het zijn niet slechts het Ethisch Reveil en De Tijdgeest tegen de achtergrond waarvan de W.B.S. haar activiteiten verricht, evenmin vloeien onze taken onmiddellijk voort uit de dagelijkse problemen waarmee socialistische politici, hun handwerk beoefenend, worden gekonfronteerd. Ook al schieten we in dit opzicht jammerlijk tekort, hetzij door de gekompliceerdheid van de te beantwoorden problemen, dan wel door het gebrek aan menskracht of organisatievermogen, de wezenlijke problemen van socialistische wetenschapsbeoefening blijven de vragen die door het emancipatiestreven van de mensheid worden opgeroepen.

HOOFDSTUK II

De Sektie Gemeente, Gewest en Provincie

De Sektie Gemeente, Gewest en Provincie neemt binnen de Wiardi Beckman Stichting een wat aparte positie in. Zij ontleent haar bestaansrecht aan het huishoudelijk reglement van de partij, dat voorlichting en advisering van raads- en statenleden opdraagt aan de S.G.G.P. van de W.B.S. Twee stafmedewerkers (een politikoloog en een jurist) bijgestaan door een sekretariaatsmedewerker, zijn met dit werk belast. De sektie heeft een sektiebestuur, bestaande uit vertegenwoordigers van alle partijgewesten, twee van het Partijbestuur en een aantal door het Curatorium aangewezen deskundigen.

Advieswerk

Naast studie en standpuntbepaling over lokaal-politieke aangelegenheden en het ontplooiën van activiteiten op het vlak van de scholing en voorlichting aan raads- en statenleden geeft het sektiesekretariaat desgevraagd schriftelijke en telefonische adviezen aan individuele raads- en statenleden. Vaak bestaat deze advisering uit het bemiddelen bij het verkrijgen van adviezen van deskundige partijgenoten. Vele raads- en statenleden van de P.v.d.A. maken ieder jaar weer gebruik van deze service-verlening door de sektie.

Het sekretariaat houdt onze kamerleden zo nodig op de hoogte van de uit de direkte advisering naar voren komende algemene knelpunten. De signalen die langs deze weg uit het land komen zijn ook mede richtinggevend voor het redaktie- en publikatiebeleid.

Roos in de Vuist/Lokaal Bestuur

Het experiment om het voormalige blad "De Gemeente" te doen opgaan in het op te richten algemene kaderblad "Roos in de Vuist" is in het afgelopen verslagjaar voortgezet. Een definitief besluit over het experiment zal naar verwachting in 1978 worden genomen.

Naast Roos in de Vuist bestaat sinds oktober 1976 ten behoeve van raads- en statenleden de kwartaaluitgave "Lokaal Bestuur". Deze uitgave verschijnt in de vorm van themanummers, met aansluitend een informatie- en documentatierubriek. Voor deze rubriek zijn vaste medewerkers aangekregen. Thema's die aan de orde kwamen: Financiën, Werkgelegenheid, Welzijn en Reorganisatie (binnenlands bestuur).

Artikelen, die in Roos in de Vuist verschenen en die vermelding verdienen: De reeks over milieubeleid (opgezet in samenwerking met de Vereniging Milieudefensie), het sektieadvies "Programs en programkolleges" en de hierop aansluitende artikelenreeks over het praktisch werken in raden en staten.

De redaktie van Lokaal Bestuur bestaat uit: Frans Goudswaard, Jur Hoeksema, Ton Horrevorts, Eisse Kalk, Bob Lodder (voorzitter), Pieter Nieuwenhuijsen (sekretaris), Ralph Pans, Jos Staatsen, Piet Stoffelen en Roel in 't Veld.

Vaste medewerkers: Hans van Dam, Engberth Drenth, Aad Groos, Henk van Hoek, Piet Janse, Pierre Janssens, Hugo Priemus en Els Sira.

Socialistische IPO

Het overleg van P.v.d.A.-statenfrakties (het zogenaamde Socialistische IPO) kwam drie maal bijeen. Gesproken is over de kwestie van de verdeelsleutel van de financiën uit het Provinciefonds (naar aanleiding van een - ook in de P.v.d.A. omstreden - wetsontwerp), het wetsontwerp Gezondheidsvoorzieningen en de voor de provincies zeer belangrijke plannen inzake de reorganisatie binnenlands bestuur. Door de aanwezigheid van kamerleden fungeert het overleg in feite tevens als een platform voor de kamerfraktie(s).

Vorming en scholing

De sektie adviseerde de Stichting Vorming en Scholing bij de opzet van scholingsweekends en kursussen voor raadsleden. In het bijzonder is aandacht besteed aan een cursus voor kandidaat-raadsleden, waar in 1978, naar verwacht mag worden, vele gemeenteraadskandidaten gebruik van zullen maken.

Welzijnsbeleid

Onder het kabinet-Den Uyl kwamen de ontwikkelingen in de welzijnssector in een stroomversnelling. De in de Knelpuntennota (1974) getrokken lijnen werden doorgetrokken in diverse nota's, in de omzetting van rijkssubsidieregelingen in rijksbijdrageregelingen en uiteindelijk in de gepresenteerde ontwerp-kaderwet Specifiek welzijn. Dit beleid koerste in de richting van een vergaande decentralisatie van het welzijnsbeleid naar de lagere, vooral de gemeentelijke, overheid.

In augustus 1975 besloot het S.G.G.P.-bestuur tot de opzet van een welzijnsstudie, die erop gericht had moeten zijn socialistische raads- en statenleden ondersteuning te bieden bij het aanpakken van de nieuwe taken op het gebied

van het welzijnsbeleid. Daartoe werd een verkennende werkgroep ingesteld die een opzet en probleemstelling zou moeten formuleren voor een welzijnsstudie.

Op basis van de notitie "Welzijnsbeleid: tussen sloop en renovatie" van deze probleemstellende groep, die in de vorige verslagperiode werd besproken, werd een werkgroep geformeerd die opzet en probleemstelling nader zou uitwerken in een rapport. Het concept-rapport van de werkgroep werd besproken in de sektievergadering van 3 mei 1977 en in hoofdlijnen aanvaard.

Het sektiebestuur voegde aan de tekst van het rapport een sektiestandpunt toe. Het rapport zal verschijnen als W.B.S.-cahier onder de titel "Socialistische welzijnspolitiek; een handreiking voor lokaal en provinciaal beleid". De werkgroep Welzijnsbeleid bestond uit de volgende personen: Th. de Bakker (x), C. Bolle, F. Buurmeijer, P. Dordregter (voorzitter) (x), W. Dorrepaal, M. Dotinga (x), J. Fokkens, J. Jacobs (x), R. Pans (x), W. Steeman, J. Visser, R. Vos en P. IJssels. Uit deze werkgroep is een schrijversgroep geformeerd, die intensiever vergaderde en die stukken opstelde voor vergaderingen van de gehele werkgroep. De leden van de schrijversgroep zijn met (x) aangegeven.

"Socialistische welzijnspolitiek" bestaat uit vier delen. In het eerste deel worden de uitgangspunten voor een socialistische welzijnspolitiek geformuleerd. In het tweede deel worden de functies en aandachtsvelden in het welzijnswerk in kaart gebracht en het vraagstuk van de keuzen en prioriteiten behandeld. In het derde deel worden de beleidsinstrumenten belicht. In het vierde deel formuleert het S.G.G.P.-bestuur een aantal kernpunten van een lokale welzijnspolitiek.

De socialistische burgemeester

In het vorige jaarverslag werd reeds melding gemaakt van de sektie-activiteiten op het punt van het burgemeestersvraagstuk. Ton Horrevorts en Ralph Pans werden belast met het opstellen van een nota. Zij hebben een schriftelijke enquête gehouden onder de P.v.d.A.-burgemeesters die veel interessante gegevens opleverde. Op 8 maart 1977 werd het concept-rapport besproken in het S.G.G.P.-bestuur en in hoofdlijnen aanvaard. Op 7 april 1977 stelde het sektiebestuur een standpunt van het S.G.G.P.-bestuur vast, dat aan het rapport werd toegevoegd. Aan het einde van deze verslagperiode werd het rapport onder de titel "De socialistische burgemeester" als W.B.S.-cahier gepresenteerd. Het trok veel aandacht in dag- en weekbladen en in wetenschappelijke periodieken. De auteurs en het sektiebestuur stelden vast, dat het contact tussen de partij en de P.v.d.A.-burgemeesters

gering is en dat de politieke meningsverschillen nog erg groot zijn. Daarom werd besloten tot het organiseren van een studiekonferentie over het W.B.S.-rapport.

"De socialistische burgemeester" bestaat uit vijf hoofddelen. In het eerste deel wordt de relatie burgemeester/politiek en P.v.d.A.-burgemeester/P.v.d.A. geschetst. In het tweede deel wordt het pleidooi voor een door de raad gekozen burgemeester onderbouwd. In het derde deel wordt de huidige benoemingsprocedure onder de loep genomen en worden voorstellen tot verbetering gedaan. In het vierde deel wordt een overzicht gegeven van de positie van de burgemeester in een aantal westerse democratieën. In het vijfde deel bepaalt het S.G.G.P.-bestuur zijn standpunt. Het rapport bevat diverse bijlagen, waaronder de volledige resultaten van de enquête onder de P.v.d.A.-burgemeesters en een aantal vraagpunten voor een profielschets.

Diskussiedag stadsvernieuwing

Onder grote belangstelling vond op 12 maart 1977 te Delft een diskussiedag plaats onder het motto "Voorwaarts met de stadsvernieuwing", georganiseerd door de sektie in samenwerking met de werkgroep Volkshuisvesting van de P.v.d.A. Inleidingen werden gehouden door Max van den Berg (wethouder te Groningen), Hans Reijnen (wethouder te Delft) en Eisse Kalk (Werkgroep 2000). De diskussianten namen een resolutie aan, waarin om voortzetting, uitbouw en - op een aantal punten - verbetering van het stadsvernieuwingbeleid van het kabinet-Den Uyl werd aangedrongen. Onder aanvoering van burgemeester Oele en Jan Schaefer werd ten slotte een rondgang gemaakt langs een aantal Delftse stadsvernieuwingprojecten.

Raads- en statenverkiezingen

De raads- en statenverkiezingen 1978 werpen reeds in dit verslagjaar hun schaduwen vooruit, hetgeen resulteerde in diverse activiteiten en publikaties.

Zo is daar het vierjaarlijkse raads- en statenkongres. Ook deze maal heeft de sektie ten behoeve van het Partijbestuur veel beleidsvoorbereidend werk verricht.

- Allereerst is het Partijbestuur geadviseerd over de opzet van het kongres. Traditioneel werd op het raads- en statenkongres een landelijk raads- en statenprogram vastgesteld. Het sektiebestuur heeft het Partijbestuur geadviseerd van deze traditie af te wijken. Immers, plaatselijke en regionale situaties lopen zodanig uiteen, dat het bij kongres vaststellen van een landelijk program nauwelijks mogelijk en zinvol is. Bovendien blijft onduidelijk in welke mate zo'n landelijk program bindend is voor plaatselijke en provinciale P.v.d.A.-politici.

Dit overwegende achtte het sektiebestuur het zinvoller om het kongres slechts voorstellen over een beperkt aantal thema's voor te leggen, die van min of meer fundamentele betekenis zijn voor het lokale bestuur. Daarnaast zou ten behoeve van de afdelingen door de sektie een advies-programstuk worden opgesteld.

Het Partijbestuur heeft dit standpunt van de sektie overgenomen. Het sektiebestuur heeft vervolgens voorstellen voorbereid inzake kollegevorming, de organisatie van de lokale democratie, de relatie partij/kiezer/gekozene, de positie van de benoemde politieke functionarissen (met name de burgemeesters) en de reorganisatie van het binnenslands bestuur. Onder het motto "Om de lokale democratie en de hervorming van het bestuur" zijn de voorstellen, vergezeld van een uitvoerige toelichting, gepubliceerd in de PartijKrant van september 1977.

- Een maand eerder kwam het advies-gemeenteprogram, getiteld "Overwegingen en suggesties voor een gemeenteprogram 1978" gereed. Alle afdelingen en gewesten van de P.v.d.A. hebben een exemplaar ontvangen. Uit de grote hoeveelheid bestellingen (ongeveer 4000) bleek hoe groot de behoefte van de afdelingen was. Tevens betekende dit een verheugende indicatie dat zeer vele afdelingen serieus werk maken van het verkiezingsprogram.

- Tegelijk met het advies-gemeenteprogram ontvingen alle afdelingen en gewesten een exemplaar van het boekje "Werken in raden en staten". In dit boekje is de artikelenreeks uit Roos in de Vuist over strategie en werkwijze in raden en staten, waaronder het advies Program en programkolleges, gebundeld. Ook van dit boekje werd een ongekend groot aantal exemplaren besteld.

Regionaal sektiewerk

De gewestelijke vertegenwoordigers in het sektiebestuur organiseren in hun gewesten discussie- en studiebijeenkomsten. De mate van intensiteit van dit werk loopt overigens van gewest tot gewest nogal uiteen, afhankelijk van de aandacht die de gewestelijke besturen besteden. In een aantal gewesten wordt gewerkt met een steungroep, ook wel gewestelijke S.G.G.P. genoemd.

Elders heeft het sektiebestuurslid aansluiting gezocht bij de gewestelijke scholingskommissie. In een enkel gewest is een soort deskundigenregister gevormd, waar raads- en statenleden op kunnen terugvallen.

Diverse activiteiten

Zoals in voorgaande verslagperioden schreven medewerkers van het sekretariaat artikelen in partijbladen en incidenteel in andere bladen. Tevens werden zij regelmatig ge-

vraagde een inleiding te houden of een spreker te verzorgen voor partij-afdelingen en kursussen van raadsleden over tal van onderwerpen.

Met vertegenwoordigers van P.P.R., P.S.P. en D'66 is overleg gevoerd over programkolleges en de ervaringen met samenwerking in dergelijke kolleges.

Een opmerkelijk sukses waren de bijeenkomsten die de sektie organiseerde over het "Krottenplan voor kleine kernen". Met staatssekretaris Schaefer werden onder grote belangstelling bijeenkomsten gehouden in Warffum, Twello en Uden.

J. van den Bergh nam namens het sektiebestuur zitting in de (partij)-kommissie Kulturele Minderheden.

E.J. van Tellingen en H. Janssen-van Gevel vertegenwoordigen de sektie in de V.N.G.-kommissie Rechtspositie wet-houders.

Het sektiebestuur

Het sektiebestuur bestond uit: J.H. Schurer (Friesland), F.L. Bussink (Groningen), J. v.d. Belt (Drente), A.A. Sternheim (Overijssel), H.A.M. Jans (Gelderland), E.J. van Tellingen (Utrecht), T. Stom (Noord-Holland-Noord), B. Buddingh' (Noord-Holland-Zuid), A. van 't Laar (Zuid-Holland), C. Ockeloen (Zeeland), H. Einmahl (Noord-Brabant-Oost), F.L. Derks (Noord-Brabant-West), J.J. de la Fontaine (Limburg), H. van Leeuwen (Amsterdam), J.H.C. Molenaar (Den Haag), B. Duyster (Rotterdam), J. van den Bergh (Partijbestuur), H.G. Ouwkerk (Partijbestuur).

Voor het Curatorium hadden zitting: G.W.B. Borrie, P.Ph. Dordregter, H.B. Engelsman, H. Lodder en R.J. in 't Veld. De fractieleden van de Tweede en Eerste Kamer, belast met binnenlandse zaken, waren adviserende leden. Sekretaris was Pieter Nieuwenhuijsen, bijgestaan door Ralph Pans. Het dagelijks bestuur, dat een maal per maand vergaderde, bestond uit: J. van den Bergh, B. Buddingh', P.Ph. Dordregter, H.B. Engelsman (voorzitter), T. Horrevorts, H. Lodder, P. Nieuwenhuijsen, R. Pans, T. Stom, H. van Leeuwen en P.R. Stoffelen.

Het economieproject

Socialistische ekonomen hebben een in velerlei opzicht voortreffelijke staat van dienst. Het vooroorlogse Plan van de Arbeid, bij de opstelling waarvan de voorloper van de Wiardi Beckman Stichting betrokken was, bevatte talrijke suggesties en ideeën ter overwinning van de toen heersende economische crisis. In de periode na de Tweede Wereldoorlog verwierf de Wiardi Beckman Stichting nieuwe faam met studies als "De weg naar vrijheid" en "Om de kwaliteit van het bestaan". Het is dan ook geen wonder dat ook nu weer veel van de W.B.S. wordt verwacht, nu een nieuwe crisis, van een door slechts weinigen voorziene omvang en diepte, de westerse wereld in haar greep houdt. Slechts weinigen hebben de crisis voorzien, ook al zijn er wel waarschuwend geluiden te horen geweest. Zo heeft Heertje eraan herinnerd, dat de toenmalige minister van Economische Zaken, Den Uyl, in 1966 schreef dat "het () zeer wel mogelijk (is), dat de ontwikkeling van de wereldhandel - indien nieuwe impulsen achterwege blijven - op lange termijn veel trager zal verlopen."

Ook nu weer zijn het vooral socialistische ekonomen geweest die, met grote inzet en overeenkomstige felheid, het publieke debat over de economische vraagstukken op gang brachten. Namen noemen neemt hier teveel ruimte. Het was op zichzelf dan ook wat merkwaardig dat kranten als Het Vrije Volk de socialistische ekonomen kapittelden zo weinig aan de oplossing van de huidige problemen te doen, dit nadat F.N.V.-voorman Wim Kok de P.v.d.A. verweten had in economisch opzicht in gebreke te blijven. Treft dit verwijt allerlei partijgenoot-ekonomen nauwelijks of niet, het snijdt op het oog meer hout indien men "de" socialistische ekonomen vervangt door "de" Wiardi Beckman Stichting. Het wetenschappelijk bureau van de partij heeft inderdaad een opvallend terughoudende positie ingenomen. Deze positie is echter minder het gevolg van denkluheid of, erger nog, ordinair gemakzucht, dan van een weloverwogen stellingname. Hoewel vele van de W.B.S.-rapporten worden opgesteld door werkgroepen van (meestal partijgenoot)-deskundigen, worden deze rapporten uiteindelijk vaak tot één samenhangend verhaal gemaakt door de W.B.S.-stafleden, die als sekretaris van zo'n werkgroep optreden. Het niveau van zo'n rapport hangt daarmee evenzeer af van het peil van de werkgroep als van de deskundigheid van de sekretaris. Nu namen weliswaar veel partijgenoot-ekonomen hartstochtelijk deel aan het ekonomendebaat, maar de onderlinge tegenstellingen waren somtijds groot en de bepleite remedies stonden zo nu en dan haaks op elkaar.

Gelet op deze situatie was het geenszins uitgesloten dat, in min of meer traditioneel werkende W.B.S.-werkgroepen, de W.B.S.-stafleden aan de tegenstellingen ten onder zouden gaan, een omstandigheid waarmee de kwaliteit van een uiteindelijk W.B.S.-publikatie evenmin mee gediend zou zijn als de gezondheid van de betrokken medewerkers.

Vandaar dat voor de aanpak van "het economieproject" (een wat bescheidener aanduiding dan "een nieuw Plan van de Arbeid" waarom een Partijraad van de P.v.d.A. had verzocht) gekozen werd voor een andere werkwijze, een stapsgewijze aanpak in het kader waarvan steeds meer partijgenoot-ekonomen bij het werk zouden worden betrokken en een zo goed mogelijke integratie van de verschillende opvattingen gerealiseerd zou kunnen worden.

In oktober 1976 werd W.B.S.-stafmedewerker Paul Friese met de verantwoordelijkheid voor het project belast. Hij was als zodanig opvolger van Wim van Gelder, die een functie had aanvaard binnen de vakbeweging. Vanaf 1 januari 1977 zou de nieuw-aangetrokken stafmedewerker Paul Kalma bij het project behulpzaam zijn.

Ten einde zijn werkzaamheden te starten schreef Friese een notitie, die hij aan een groot aantal partijgenoot-ekonomen toezond. Daarin beschreef hij een drietal onderling verschillende analyses van de oorzaak van de economische problemen, die later voor zich tot een andere aanpak daarvan leidden. Friese (later samen met Kalma) bezocht de aangeschreven deskundigen om met hen over de notitie van mening te wisselen en hun bereidheid te onderzoeken op enigerlei wijze aan het W.B.S.-project mee te werken. Velen waren inderdaad tot medewerking bereid, sommigen waren zelfs zeer enthousiast. Maar er traden tezelfdertijd grote verschillen van mening aan het daglicht, zowel over de notitie als over de manier waarop de W.B.S. de problematiek te lijf zou moeten gaan. In december 1976, toen de "rondgang langs de ekonomen" nog niet was afgesloten, werd een poging gedaan, mede gelet op de reacties tot dan toe, een stap verder te zetten. Twee velden van onderzoek zouden in het verdere verloop van het project centraal gesteld moeten worden. Als eerste "veld" werd de structuurpolitiek gekozen. De technische ontwikkeling is van grote invloed op de ontwikkeling van de produktiekapaciteit (en dus op de ontwikkeling van werkgelegenheid en produktiestructuur). Als tweede "veld" werd de "publieke sektor" gekozen. De "aanbodzijde" is van groot belang, de "vraagzijde" niet minder. Bij die vraagkant is de publieke sektor van grote betekenis. Het ontbrak vooralsnog aan een duidelijk inzicht waarop een en ander zou moeten uitlopen. In deze fase ging het erom het terrein te verkennen. Halberstadt en Heertje werden uitgenodigd over deze thema's een notitie te schrijven, die vervolgens voorgelegd zou kunnen worden aan een aantal kommentatoren. Daarna zouden de resultaten

daarvan met de eerder bezochte deskundigen op studiebijeenkomsten besproken kunnen worden. Hoewel beide thema's uiteraard samenhangen werd voor deze gescheiden aanpak gekozen omdat deze manier van doen de beste kansen leek te bieden om snel tot resultaat te komen. Helaas bleek Halberstadt, door drukke werkzaamheden elders, niet in staat op onze uitnodiging in te gaan. De voorlopige plannen werden voorgelegd aan het W.B.S.-Curatorium. Dat stemde in met het voorstel voor het economieproject twee jaar uit te trekken ten behoeve van een zo omvattend mogelijk W.B.S.-rapport over de economie.

De eerste maanden van 1977 besteedden Friese en Kalma voornamelijk aan studie. Daarbij werd uitgebreid aandacht geschonken aan talloze rapporten, nota's en aan stoffige (zij het daarom nog niet bestofte) socialistische literatuur.

Het eerste zichtbare resultaat van de werkzaamheden is de bijdrage van de P.v.d.A.-delegatie aan een grote internationale conferentie in Oslo, begin april 1977, waar socialistische partijen en vakverenigingen uit Europa spraken over "werkgelegenheid en socialistische politiek". Deze bijdrage is afgedrukt in het vorige jaarverslag (pp. 71 - 79) van de W.B.S. Een verslag van deze conferentie is afgedrukt in Roos in de Vuist (Jaargang 3, nr. 13, blz. 14). In april 1977 werd in samenwerking met de fractiekommissie Economische Zaken een studiebijeenkomst georganiseerd over het wetsontwerp Investeringsrekening, één van de vier hervormingsvoorstellen van het kabinet-Den Uyl. Hiervan werd uitvoerig verslag gedaan in Roos in de Vuist (Jaargang 3, nr. 14, blz. 11 t/m 13). Paul Kalma vertaalde drie belangwekkende artikelen van de Franse socialistische ekonomen Rocard en Attali. Deze artikelen werden, voorzien van een inleiding, in augustus 1977 gepubliceerd. De vertaling was een poging om de visie van socialisten elders op de economische problemen voor het Nederlandse publiek toegankelijk te maken.

De door de W.B.S. opgezette ekonomenconferentie, in het voorjaar van 1976, had geleid tot de oprichting van een "Werkgroep Werkgelegenheid". Een daaruit voortgekomen (kleinere) werkgroep zette zich aan het schrijven van een discussienota over economische politiek. Aan deze werkgroep wordt deelgenomen door Van Gelder, Huige, Van der Laan, Wassenberg, Weeda en Kalma.

Student-stageaires bij de W.B.S. zetten zich aan studies over "passende arbeid" en "structuurpolitiek en technische ontwikkeling". Op initiatief van curator De Roos onderzochten enkele Rotterdamse studenten de verhouding tussen "P.v.d.A. en ondernemers". Weer anderen boden de W.B.S. aan een discussiestuk te schrijven over "De kwaliteit van de arbeid".

Op verzoek van de redactie van S. & D. schreef Paul Friese mede naar aanleiding van de eerder gememoreerde Oslo-

konferentie de bijdrage "Over het socialisatievraagstuk" (S. & D., september 1976). Reeds in de P.v.d.A.-bijdrage voor Oslo was aandacht besteed aan de socialisatie, zowel van de vraag als van de toegevoegde waarde en van het aanbod.

Reakties van de tijdens de "rondgang" bezochte partijgenoot-ekonomen bevestigden de opvatting dat de W.B.S. met deze benadering op het goede spoor zat, zij het dan dat een en ander nadere uitwerking behoeftte.

Inmiddels kwam de (liberale) Teldersstichting met een publikatie over het economische vraagstuk. Naar aanleiding van deze studie merkte N.R.C./Handelsblad op, dat de Teldersstichting de "opponent verzocht het denken te staken". Op dit verzoek werd niet ingegaan. De gedachte kwam op om nog voor het oktober-partijkongres een publikatie te verzorgen over socialistische grondslagen voor de (inter)-nationale economische orde. Mede op grond van de bestudeerde S.D.A.P.-, N.V.V.- en W.B.S.-dokumenten over economische vraagstukken rijpte de gedachte dat het vraagstuk van aanbod van goederen en diensten (inklusief het aanbod van sociale voorzieningen) enerzijds en het vraagstuk van de effectuering van de behoeften (inklusief die van de Derde Wereld) anderzijds herleid moesten worden tot het socialisatievraagstuk.

Maar Den Uyl was de W.B.S. voor. In zijn Eindhovense kollege, dat werd afgedrukt in het vorige W.B.S.-jaarsverslag, werd, in de geest van Wibaut, Tinbergen en Vos, de rode draad weer opgepakt. De kontoeren van het socialistisch perspectief werden weer zichtbaar en de economische traditie van het democratisch-socialisme werd van zijn spinrag ontdaan. Na het verschijnen van het eerste rapport van de Club van Rome was men er in brede kring toe overgegaan zich op de economische groei te bezinnen. Deze "bezinning" sloeg echter bij menigeen om in paniek toen zich in de economie inderdaad stagnatieverschijnselen voordeden. Sommigen, die eerder tot de "bezimmers" leken te behoren, gingen er, met anderen, toe over de economische groei, volgens Goudzwaard de "zingever aan al wat volgt", weer als uitgangspunt te omhelzen. Daarbij werd echter dikwijls de fout gemaakt te miskennen welke de structurele oorzaken waren van de structurele stagnatie van de investeringen. Dat moest wel tot teleurstellingen leiden. Niet iedereen echter viel het makkelijk toe te geven dat de teleurstelling het gevolg was van een eerder gemanifesteerd gebrekkig inzicht. Dezen zouden de overheid aanwrijven dat zij had nagelaten de verstrekte adviezen op te volgen.

Dat naar inmiddels is gebleken, velen zich de laatste jaren hebben vergist is voor de W.B.S. geen reden zich hoogmoedig op de borst te kloppen. Wie zich buiten het debat houdt, en dat heeft de W.B.S. enige tijd gedaan, kan ook geen fouten maken. Bovendien zou de W.B.S. zich niet graag schuldig maken aan wegwerpende opmerkingen over eko-

nomer, die zich wellicht wat al te overhaast in het debat stortten, maar die in ieder geval de verdienste hadden het ekonomiedebat op gang te brengen en te verlevendigen. Ook bij de W.B.S., ten slotte, is men tastenderwijs op zoek naar de waarheid van vandaag en morgen. Eén ding staat daarbij vast. Er zal nog heel wat vervuild water door de Rijn moeten stromen voordat iedereen zal inzien dat de tijden van weleer, met hun fantastische jaarlijkse groei, inderdaad voorbij zijn. Dat het kabinet-Van Agt in zijn regeringsverklaring de ernstige aard en de lange duur van de stagnatie ontkent en probeert allerlei reële problemen toe te dekken met de mantel der gerechtigheid, der zorgvuldigheid en nog zo wat, is in dit verband een teken aan de wand. Er is grote werkloosheid, vooral onder jongeren. Deze gaat weliswaar niet gepaard met de materiële ellende van de jaren dertig, maar de sociaal-psychologische doem die rust op het werkloos deelnemen aan de welvaartstaat mag niet worden onderschat. Er doen zich veranderingen voor op de wereldschaal. De ontwikkelingen elders hebben hun terugslag op de gang van zaken hier. De wenselijkheid de economische orde in democratisch-socialistische zin te wijzigen is eerder sterker dan zwakker dan voorheen. Maar de formulering van een geloofwaardig democratisch-socialistisch alternatief, dat duidelijk genoeg is om inderdaad nieuwe wegen te openen en mensen te mobiliseren is, mede gelet op de vanzelfsprekendheid waarmee ook democratisch-socialisten de modern-kapitalistische ontwikkelingen aanvaard hebben, geen sinekure.

Vandaar de W.B.S.-pogingen het democratisch-socialistische antwoord zo grondig mogelijk voor te bereiden. Het aanvankelijke streven te komen tot twee voorbereidende discussiestukken is inmiddels vervangen door pogingen nota's te doen samenstellen over "De beheersing van de technische ontwikkeling" (inmiddels in december 1977 gereedgekomen), "Nederland in de internationale economie", "De financiering van de investeringen", "De invloed van de konsument en gebruiker op het aanbod van goederen en diensten", "Werk", "Maatschappelijke vraag", "Regionale economie" en "Werk in vrije tijd".

De reeds voltooide discussienota bevatte een inleidende beschouwing van A. Heertje en commentaren van respectievelijk W. Beek, W. Crowel, L. Donia, F. Kuitenbrouwer en P. Vos. Het ligt in de bedoeling de overige nota's gedurende het jaar 1978 te doen verschijnen. In dat jaar wordt ernaar gestreefd ook het economierapport af te ronden.

Min of meer zijdelings samenhangend met het economieproject zijn de activiteiten van de, eind 1977, opgerichte werkgroep Energiepolitiek. Paul Kalma voert het secretariaat van dit gezelschap. Ten slotte dient erop te worden gewezen, dat de W.B.S. een actief aandeel heeft in de voorbereiding van de discussiestukken voor het Economiekongres, dat de P.v.d.A. in april 1979 zal houden.

De Sektie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

In het verslagjaar 1975/'76 werd besloten het W.B.S.-sektiewerk stop te zetten (uiteraard afgezien van het S.G.G.P.-werk waarover in Hoofdstuk II verslag werd gedaan). Nog steeds wordt in de P.v.d.A. over dit besluit gemopperd; er zijn nogal wat partijgenoot-deskundigen die hun kennis graag voor de partij ten nutte zouden willen maken en menen dat de W.B.S. zichzelf te kort doet door geen beroep op ze te doen. De betrokkenen hebben gelijk. Een wetenschappelijk bureau dat nalaat van aanwezige deskundigheid optimaal gebruik te maken doet zichzelf (en daarmee het socialisme) tekort. Ons grote probleem is echter de organisatie daarvan. Welke aantrekkelijke kanten de sekties ook hadden, zij waren dikwijls te log van opzet om voor het W.B.S.-werk doeltreffend te zijn. Via werkgroepen kunnen weliswaar veel minder mensen bij het werk betrokken worden, maar de doeltreffendheid ervan is vaak groter. In overleg met de fractiestaf (de wetenschappelijke medewerkers van de Tweede Kamerfractie) zoeken we naar mogelijkheden om de in en om de partij aanwezige deskundigheid beter in te schakelen. Maar een bevredigende oplossing is voorlopig niet voor handen.

Hoe het ook zij, de Sektie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening funktioneert als voorheen en geeft slechts aanleiding tot optimistische kanttekeningen, ook in dit verslagjaar (dat, zoals ook geldt voor de rest van dit "Jaarverslag", in werkelijkheid een "Vijftien-maandsverslag" is).

Op 7 september 1976 kwam de S.V.R.O. bijeen om te praten over het jaarplan 1976/77. Ook in dit jaar berust het voorzitterschap bij de Amsterdamse Max van den Berg en het sekretariaat bij W.B.S.-stafmedewerker Paul Friese. Besloten wordt om aandacht te schenken aan de voorstellen tot wijziging van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (W.R.O.) en de paragrafen Volkshuisvesting & Ruimtelijke Ordening uit verkiezings- en beginselprogramma. Op 5 oktober 1976 wordt een notitie van Giebels over het kroonberoep bediskussieerd. Er blijken twee opvattingen te botsen. Enerzijds zijn er de voorstanders van afschaffing van het kroonberoep, die vinden dat wettelijke regeling van inspraakprocedures beperking van de bescherming van het individu via de kroonprocedure mag betekenen. Anderzijds zijn er de tegenstanders van afschaffing van het kroonberoep, die stellen dat individueel en kollektief belang het beste gewaarborgd zijn met een verkorte beroepsprocedure, die komplementair is aan wettelijk gewaarborgde inspraakprocedures. Maar zolang die inspraakprocedures onvoldoende zijn moet je het kroonberoep niet afschaffen,

vinden zij. Op 2 november 1976 wordt gesproken over het verkiezingsprogramma aan de hand van een notitie van Priemus. Besloten wordt de alom gewaardeerde analyse van Priemus door te sturen naar het Partijbestuur, met het verzoek de partij op de hoogte te brengen van de hete hangijzers van het volkshuisvestings- en ruimtelijk beleid. Verder wordt op deze vergadering gekonstateerd, dat de Tweede Kamerfractie het jammerlijk laat afweten tijdens de bespreking van de Rijksbegroting Hoofdstuk V.R.O. Afgesproken wordt voortaan vroegtijdig commentaar te geven op vragen van de fractiekommissie over de te verwachten Rijksbegroting en eveneens de fractiekommissie te vragen een korte evaluatie te geven van de resultaten van het afgelopen begrotingsjaar. Op 7 december 1976 bespreekt de sectie de ontwerp-versie van het hoofdstuk V.R.O. uit het beginselprogramma. Als gasten zijn aanwezig Hedy d'Ancona en Rob Gastelaars, respectievelijk lid van de Beginselprogramma-kommissie en adviseur van voornoemd lid. Er blijkt veel en zware kritiek te zijn op de prestatie van de Beginselprogramma-kommissie. Alom wordt het hoofdstuk uitermate slecht bevonden. Daarom wordt voorgesteld om een alternatief hoofdstuk te schrijven en dat toe te sturen aan de partijgenoten uit Partijbestuur en commissie, die zich bezig zullen houden met de pre-advisering. Deze suggestie wordt in dank afgenomen door D'Ancona, die, onder de indruk van de kritiek, ook weinig gelukkig met het hoofdstuk is. Everts, Priemus, Groenhof, Salet en Friese nemen op zich om een nieuw hoofdstuk te schrijven. Dat wordt eind december aangeboden aan het Partijbestuur en de Beginselprogramma-kommissie. Op 4 januari 1977 praat de sectie over het W.B.S.-rapport "Socialistisch woonbeleid, een bijdrage tot het beheer van de gebouwde omgeving". Groenhof treedt op als koreferent en Friese als referent. Na een boeiende discussie wordt besloten een werkgroep op te richten, die zich zal buigen over het beheer van de gebouwde omgeving, de eigendomsverhoudingen op de woningmarkt en het spanningsveld tussen wensen op bestuursniveau en het niveau van de buurt. Priemus (voorzitter), Van den Hoff, Van Dam, Groenhof, Van den Berg en Friese (sekretaris) vormen de werkgroep "Eigendomsverhoudingen en beheer woningmarkt". Op 1 maart 1977 (de februarivergadering ging niet door) wordt gediscussieerd over de wijziging van de W.R.O. Gast is W. Brussaard, die samen met Witsen het onderwerp inleidt. Besloten wordt, na een geanimeerde gedachtenwisseling over met name het pre-advies van Brussaard en Rothuizen voor de Vereniging voor Administratief Recht, getiteld "Nieuwe juridisch-bestuurlijke ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening", nog eens op het thema terug te komen. Op 5 april 1977 houdt de sectie zich bezig met de regeringsbeslissing (kabinet-Den Uyl) over de Verstedelijkingsnota en naar aanleiding daarvan een notitie van Giebels. Op 2 mei 1977 wordt de W.R.O. weer aan de orde

gesteld. Behalve Brussaard is nu ook Rothuizen aanwezig. Er wordt niet alleen ingegaan op de W.R.O., maar ook uitvoerig gediskussieerd over het Wetsontwerp Stadsvernieuwing. Op 7 juni 1977 neemt de sektie afscheid van haar voorzitter Max van den Berg, onder aanwezigheid van mevrouw Van den Berg en W.B.S.-curator Quené, in de Amsterdamse Koopmansbeurs. W.B.S.-direkteur Gortzak memoreert de grote inzet, creativiteit en inventiviteit van de scheidende voorzitter, niet in de laatste plaats toen het ging om het voortbestaan van de S.V.R.O.

Op 4 oktober 1977 komt de sektie weer bijeen, onder voorzitterschap van Wim Verkruisen en gesekretarieerd door W.B.S.-medewerker Paul Friese. Besproken wordt het jaarplan 1977/78 en een tussentijds verslag van de werkgroep "Eigendomsverhoudingen en beheer woningmarkt". In deze werkgroep zijn verschillen van mening gerezen over met name de relatie tussen privé en openbaar domein. De sektie vraagt de werkgroep met de nieuwe gezichtspunten uit de discussie haar werk af te maken en te zijner tijd een rapport aan de sektie voor te leggen. Op 8 november 1977 houden Van Dien en Prins inleidingen over het thema "De rol van de opdrachtgever in het bouwproces". Besloten wordt een werkgroep in te stellen, die een rapport over dit onderwerp zal schrijven. Prins, Van Dien en Van der Woude nemen het voortouw. Verder wordt een werkgroep "Koördinatie wetgeving onroerend goed" in het leven geroepen. Ten slotte diskussieert men naar aanleiding van een bijdrage van Everts over de Nota Landelijke Gebieden. Afgesproken wordt dat Everts en Friese een ontwerp-kommentaar zullen opstellen. Op 6 december 1977 bespreekt de sektie de Rijksbegroting V.R.O. naar aanleiding van een notitie van Everts, Priemus, Verkruisen en Friese. Eveneens wordt ingegaan op het Wetsontwerp Stadsvernieuwing en de Memorie van Antwoord. Besloten wordt daar op terug te komen als mocht blijken dat de kamerbehandeling wordt opgerekt. Ten slotte wordt afgesproken aandacht te schenken aan het Wetsvoorstel tot Wijziging van de W.R.O., in het bijzonder de afschaffing van het kroonberoep. Everts neemt het voortouw voor het oprichten van een ad-hoc werkgroep.

En zie, het verslagjaar is voorbij, terwijl het sektiejaar nog volop draait. Vandaar deze plotselinge afbreuk. Want terwijl de W.B.S. in het vervolg van januari tot januari rekent, volgt de sektie nog steeds het gebruik van september tot september te funktioneren.

Bijeenkomst Verstedelijkingsnota

Op 16 april 1977 organiseerde de S.V.R.O. een discussiebijeenkomst over de Verstedelijkingsnota in de Oudemanhuispoort te Amsterdam. Giebels en Rienks konfronteerden

de aanwezigen met het voorlopige fraktiestandpunt. Friese deed verslag in Roos in de Vuist (jaargang 3, nr. 14, 2 mei 1977).

HOOFDSTUK V

De werkgroepen

In de huidige opzet van het W.B.S.-werk vormen de werkgroepen het zwaartepunt van onze activiteiten. Sommige van deze werkgroepen zijn in vorige hoofdstukken al aan de orde geweest. Aan de overige wordt hieronder, in willekeurige volgorde, aandacht besteed.

Werkgroep Democratisering onderwijsinstellingen

Het is buitengewoon moeilijk gebleken de leden van deze werkgroep enigszins op hetzelfde spoor te brengen. De verschillen in positie, levensbeschouwelijke achtergrond en discipline leken soms haast onoverbrugbare tegenstellingen met zich mee te brengen. Het heeft dan ook veel vergaderingen gekost alvorens Jos van Iersel, die in juli 1977 tot de werkgroep toetrad, in staat was een poging te wagen de naar voren gebrachte ideeën tot een ontwerp-rapport samen te smelten. Naar het zich inmiddels laat aanzien kan het definitieve rapport in het voorjaar van 1978 aan het Curatorium van de W.B.S. ter beoordeling worden aangeboden. Leden van de werkgroep zijn: Y. van Baarle (sekretaris), S. Boef-v.d. Meulen, A.A. de Bruin, B. Buddingh', J. van Iersel, J. Knottnerus, A.A.J.M. van Lier (voorzitter) en L. Brinkman.

Werkgroep Onderwijspolitiek

Aangezien het kabinet-Den Uyl over een buitengewoon actieve en ideeënrijke minister van Onderwijs beschikte leek de behoefte bij de W.B.S. aan een werkgroep, die ook weer nieuwe ideeën naar voren zou brengen, niet buitengewoon groot. Zolang het kabinet-Den Uyl er was kon men als het ware de leuze hanteren, dat "de minister en zijn ambtenaren het zelf wel konden". Het optreden van Van Kemenade had eerder een ander probleem aan het licht gebracht. Veel van de door hem naar voren gebrachte vernieuwingsideeën zijn, in de een of andere vorm, "van onderop" aangereikt, werden ontwikkeld door mensen die op de een of andere manier bij het onderwijs betrokken zijn. Op het moment echter waarop dergelijke ideeën, nader ingevuld en uitgewerkt, op officieel niveau vorm krijgen, lijkt het wel of menigeen daarin niet meer zo geïnteresseerd is. Met enige overdrijving zou men dit de "paradox van de democratisering" kunnen noemen. Van Kemenade was in de P.v.d.A. zonder twijfel een van de populairste ministers. Maar in plaats van de door hem uitgewerkte ideeën en plannen "aan de basis" krachtig te bepleiten, uit te dragen en te verdedi-

gen, leek het wel of progressieve onderwijsmensen en P.v.d.A.-leden het verder voornamelijk aan Van Kemenade overlieten. Dit is uiteraard een krachtige overdrijving van de bestaande situatie, maar het staat wel vast dat onderwijspolitiek niet zo'n centrale aandacht heeft bij de partijleden als we eigenlijk wel zouden willen. In ieder geval vormde deze opvatting het uitgangspunt van de in januari 1977 gestarte W.B.S.-werkgroep Onderwijspolitiek, die zich minder ten doel stelde nieuwe ideeën te ontwikkelen, maar eerder uitging van de opvatting dat het van het grootste belang was de P.v.d.A. te doordringen van de politieke betekenis van een progressief onderwijsbeleid. Na in een aantal bijeenkomsten daarover gesproken te hebben werd de interne notitie "Grondslagen voor een socialis-tische edukatieve politiek" opgesteld, die de basis vormde voor verdere activiteiten van de werkgroep. De naastbij-liggende taakstelling werd het voorbereiden van een dis-kussieproject, dat te gelegener tijd aan de P.v.d.A.-leden zou kunnen worden voorgelegd.

Het P.v.d.A.-kongres besloot op 13 oktober 1977 dat de partij, in 1979, zich met een dergelijk project zou gaan bezighouden. De voorbereiding daarvan is in de W.B.S.-werkgroep dus al begonnen. Inmiddels is er geen tweede kabinet-Den Uyl gekomen en maakt Van Kemenade deel uit van de Tweede Kamer. Het ligt in de verwachting dat deze ingrij-pende, en niet voorziene, ontwikkeling in 1978 konsekwen-ties zal hebben voor de W.B.S.-werkgroep Onderwijspolitiek. In 1977 bestond de werkgroep uit: Y. van Baarle (sekreta-ris), A. van den Berg (voorzitter), B. van Eyndhoven, M. van Hasselt, R. Hajer, H. Hugenholtz, J. van Iersel, H. Leune, D. van Ooijen, R. de Vries, J. Wallage, A. den Broeder, E. Crince le Roy, R. Jaarsma, A. Reuvekamp en A. Grewel.

Werkgroep Kultuurpolitiek

Als het 't socialisme momenteel ergens aan ontbreekt, dan wel aan een enigszins samenhangend geheel aan opvattingen omtrent een democratisch-socialistische kultuurpolitiek. Om althans eens een aantal vooronderstellingen te onder-zoeken, oude waarheden te doorlichten en nieuwe ideeën op mogelijke bruikbaarheid te toetsen, werd een (kleine) werkgroep Kultuurpolitiek gevormd, waarin, gedurende een aantal bijeenkomsten, intensief werd gediskussieerd. Deze werkgroep zal haar voorbereidende activiteiten in mei 1978 afronden met een publikatie. Daarin zullen onder meer aan de orde komen de rol van de overheid, pluriformi-teit, de gevolgen van decentralisatie voor de kunstsektor, de subsidiepolitiek.

Leden van de werkgroep zijn: S.J. Doorman, J. Kassies, A. Kosto, W. Polak, J. Voogd en Y. van Baarle (sekretaris).

Inlopen op achterstand

Een mini-werkgroep, begeleid door W.B.S.-staflid Yvonne van Baarle, bestond uit de Groningse studenten Elting en Even. Deze twee stageaires deden onderzoek naar "Kriteria voor het aanwijzen van onderwijsstimuleringscholen". Zij leverden voortreffelijk werk, dat dan ook, als W.B.S.-rapport, werd gepubliceerd.

Werkgroep Noordzee

Een van de meest verheugende ontwikkelingen in het W.B.S.-werk is dat zo nu en dan partijgenoot- en ook niet-partijgenoot-deskundigen ideeën aandragen en die zelf nog, onder verantwoordelijkheid en met zoveel mogelijk medewerking van de W.B.S., uitvoeren. De beperkte W.B.S.-menschkracht maakt het niet mogelijk talloze nuttige en wenselijke projecten door een werkgroep plus staflid te doen aanvatten. Des te plezieriger is het dan als geïnteresseerde W.B.S.-vrijwilligers besluiten zelf de schouders onder zo'n projekt te zetten, waarbij dan dikwijls voortreffelijke resultaten worden geboekt.

In dit verslag komen enkele van dergelijke projecten aan de orde. Zo het Noordzee-projekt. Op 16 juni 1977 ging de werkgroep Noordzee van start. Na een periode van oriëntatie en informatie zetten vijftien mensen zich aan het werk met als doel bij te dragen aan de totstandkoming van een samenhangend en in haar ogen verantwoord Noordzeebeleid. Dit doet zij door het leveren van ideeën met betrekking tot de vorming van een samenhangend Noordzeebeleid en het geven van aanzetten tot het oplossen van belangrijke problemen ten aanzien van de Noordzee, zoals die zich nu of in de direkte toekomst (kunnen) voordoen.

In 1977 kwam de werkgroep zeven maal bijeen. Aan de orde kwamen de taakstelling van de werkgroep, een doelstelling van het Noordzeebeleid, aan de vorm en inhoud van een Noordzeebeleid te stellen eisen, zeer veel informatie over de Noordzee en de activiteiten op en rond de Noordzee, maar ook over eerdere aanzetten tot de vorming van een Noordzeebeleid en een vijftal hoofdproblemen op basis waarvan in het eerste halfjaar van 1978 zal worden verder gewerkt:

- veel vissoorten van de Noordzee worden zodanig bevestigd, dat de omvang van hun populatie sterk afneemt (overbevissing);
- de exploratie en exploitatie van de olie- en gasvoorraden die zich in de bodem van de Noordzee bevinden, betekenen een bedreiging van het milieu van de Noordzee;
- de huidige scheepvaart op de Noordzee en de ontwikkelingen daarin betekenen een groot gevaar voor het milieu als gevolg van de omvangrijke effecten bij mogelijke calamiteiten;
- de huidige lozingen op de Noordzee vanaf het land hebben

- zodanige vormen aangenomen, dat in het milieu zorgwekkende veranderingen kunnen worden gekonstateerd;
- de structuur van de Noordzee dreigt te worden aangetast wanneer (schier)-eilanden worden aangelegd of de kust in zeewaartse richting wordt verplaatst. De meeste van de activiteiten die op dit nieuw aangewonnen land zullen plaatsvinden dragen bij tot deze aantasting.

In de loop van 1978 hoopt de werkgroep haar activiteiten te kunnen beëindigen na de voltooiing van een rapport waarin informatie over de Noordzee en activiteiten daarop is opgenomen, naast uitgewerkte aanbevelingen over een te voeren Noordzeebeleid.

Voorzitter van de werkgroep is Arie de Jong, sekretaris is Henk van Hoorn. Overige leden zijn: Rob Bakker, Jan Berkebosch, Pity de Boer-Slot, Henk Boogaard, Evert Bouws, Roel Cadée, Doeke Eisma, Maarten de Groot, Pieter Hanemaaijer, Ekko van Ierland, Peter Koekebakker, Gerard Post, Boudewijn Vester; adviserend lid zijn: Piet Dofferhoff, Meiny Epema-Brugman, D.V. Hindriks en Willem Kok.

Werkgroep Nieuwe Warenwet

Een tweede werkgroep, die geheel op eigen kracht funktioneerde, was de werkgroep Nieuwe Warenwet. Deze werkgroep voltooide in 1977 het W.B.S.-rapport "Naar een nieuwe warenwet", dat ruime aandacht in de pers kreeg. Joost van der Lijn van Lucas Reynders verzorgden de eindredactie. De Consumentenbond en het Konsumenten Kontakt, die zo vriendelijk waren medewerkers in de gelegenheid te stellen aan de totstandkoming van het rapport mee te werken, ondersteunden inhoud en strekking van het rapport. Wellicht mede onder invloed van dit rapport is inmiddels een reeds jaren uitblijvende herziening van de Warenwet gereed gekomen ter advisering en zal waarschijnlijk in 1978 aan het parlement worden aangeboden. De werkgroep zal ertoe bijdragen, dat de ideeën uit het W.B.S.-rapport bij de behandeling in het parlement voldoende aandacht zullen krijgen.

Leden van de werkgroep waren: Bé Buiting, Loes Dommering, Miep van Gijsen, Jaap Jansen, Kees Kolthoff, Hans Nootenboom, Hans Smulder, Rob Sijmons, Cor Verhülndonk, Joost van der Lijn en Lucas Reijnders.

Werkgroep Minderbedeelden

Het afschuwelijke woord "minderbedeelden" (even afschuwelijk als "kansarmen", "gedepriiveerden" of "achterblijvers") is als het ware de "werktitel" van een W.B.S.-werkgroep, die naar aanleiding van een suggestie uit de partij tot stand kwam en waaraan de W.B.S. geen medewerking had kunnen

verlenen als niet zo'n voortreffelijke donatiekampanje gevoerd was. De extra gelden uit de kampanje boden de W.B.S. namelijk de mogelijkheid op kontraktbasis een sekretaris voor deze werkgroep aan te trekken. De werkgroep startte haar activiteiten in mei 1977 en is sedertdien een aantal malen bijeen geweest. Zij wordt gevormd door G.L. Durlacher, R.W. Jongman, L. Laeyendecker en C.J.M. Schuyt, terwijl Willy Haddingh het sekretariaat ervan op zich heeft genomen. Uitgangspunt van deze werkgroep is de omstandigheid dat in onze maatschappij een (waarschijnlijk grote) groep mensen aanwezig is, die niet of slechts gering contact heeft met de maatschappij zoals wij die kennen: Mensen die op school faalden, die dikwijls ongeschoold zijn, geen lid zijn van vakverenigingen, niet deelnemen aan het politieke leven, in het algemeen dus wel deel uitmaken van onze welvaartssamenleving maar daaraan niet actief deelnemen. De werkgroep probeert aan de hand van cijfers en literatuur de omvang en de kenmerken van deze groep vast te stellen, aan analyse te geven van het probleem en ten slotte maatregelen te formuleren om het probleem zoveel mogelijk te overwinnen. Het ligt in de bedoeling dat deze studie uitmondt in een rapport, dat in het najaar van 1978 moet verschijnen.

Werkgroep Verhouding Staat/Burger

Als geen andere beweging pretendeert het liberalisme op de bres te staan voor de vrijheid van de burger, daarbij de suggestie wekkend als zouden de socialisten streven naar een "albedillerige" overheid, die een directe bedreiging voor de individuele vrijheid zou opleveren. Dat daarmee de werkelijkheid geweld wordt aangedaan is duidelijk. In socialistische ogen moge de overheid "het schuld zijn voor de zwakken", zij is nimmer gezien als zwaard tegen de overige burgers. Niet voor niets hebben de socialisten zich het laatste decennium zo krachtig ingezet voor democratisering, voor uitbreiding van de mogelijkheden van de burgers het eigen leven zoveel mogelijk gestalte te geven. Hoe goed ook de socialistische intenties zijn, er bestaat geen twijfel over dat zich, in de verhouding tussen burger en overheid talloze problemen manifesteren. Vandaar dat, gelet ook op de aktualiteit van het probleem, een werkgroep werd ingesteld die zich de bestudering van de vraagstukken betreffende overheid (of staat) en burger ten doel stelt. In de eerste bijeenkomsten van de werkgroep is vooral gepraat over de konkretisering van de probleemstelling. Op basis van bespreking van een interne notitie "Staat en burger: een probleemverkenning" werd besloten de werkgroep voorlopig in drie subgroepen te verdelen:

- groep I ("vierde macht") houdt zich bezig met vraagstuk-

ken als "de beheersing van de vierde macht", de "positie van politieke adviseurs" en andere institutionele vraagstukken rond de ambtenarij;

- groep II (Besturingsproblematiek) poogt de vraag te beantwoorden in hoeverre maatschappelijke processen politiek bestuurd kunnen worden;
- groep III (Neo-demokratische vraagstukken) wil zich bezig houden met het staatsbeeld van het democratisch-socialisme, de werking van de parlementaire democratie, decentralisatie e.d.

Er wordt, ook al gelet op de weerbarstigheid van de materie, voorlopig niet gestreefd naar een samenvattend rapport. Het ligt zeker in de eerstkomende periode vooral in de bedoeling losse artikelen (bij voorbeeld voor S. & D.) en kleine brochures voor te bereiden. Ook wordt onderzocht welke raakvlakken er zijn tussen het werk van deze werkgroep(en) en het economieproject. Ten slotte is het waarschijnlijk dat het mislukken van de formatiebesprekingen ten behoeve van een tweede kabinet-Den Uyl nieuwe impulsen aan de taakstelling van de werkgroep zal geven. De werkgroep, waarvoor W.B.S.-stafmedewerker Ralph Pans de verantwoordelijkheid draagt, bestaat uit de leden: Th.H. Roes, G. Sporre, E.L. Berg, R. van Boven, J.C. Franssen, M. van Hasselt, J.C. Koning, J. Kooiman, C.R. van Kooy, H. van Leeuwen, M. Oosting, A.B. Ringeling, P.R. Stoffelen, J.P.Th. Zwartjes, R. de Rooi, R. v.d. Brug, J. Visser, W. Gortzak en T. Horrevorts.

Werkgroep Partij in Actie

Ook deze werkgroep kwam, gedurende het verslagjaar, weer enige keren bijeen. Sekretaris Pieter Nieuwenhuijsen, W.B.S.-stafmedewerker, schreef een ontwerp-rapport, dat in het Curatorium van de W.B.S. voornamelijk met instemming werd ontvangen. De belangrijkste bevindingen van het rapport werden, in een korte samenvatting, ter beschikking gesteld van het P.v.d.A.-kongres van oktober 1977, dat aan de hand van een notitie van het Partijbestuur (kort) diskussieerde over "De P.v.d.A. als aktiepartij". Het definitieve rapport mag medio 1978 worden verwacht, zij het dat de definitieve vormgeving ervan vertraagd wordt door de voorbereiding van de verkiezingskampanje voor raden en staten, waarbij Nieuwenhuijsen, als S.G.G.P.-sekretaris, ten nauwste betrokken is.

Leden van de werkgroep Partij in Actie zijn: W. Beck, W. v.d. Bunte, E. Kalk, R. de Rooi (voorzitter), W. van Velzen, Ph. van Os van den Abeelen, R. Vos en W. van de Zandschulp.

Werkgroep Buitenlandse zusterpartijen

De activiteiten van deze werkgroep werden krachtig gefrustreerd door de P.v.d.A.-verkiezingskampanje. Het "Duitslandboek", de tweede publikatie van deze werkgroep na "Europa tussen Brandt en Berlinguer", raakte geruime tijd tussen wal en 't schip. De mogelijkheid Marnix Krop bij de activiteiten van deze werkgroep te betrekken gaf het Duitsland-project nieuwe impulsen. Uitgaande van het grove schema voor zo'n boek dat eerder was opgezet, kwam hij met een groot aantal uitbreidingen en verfijningen. Het Duitslandboek, met een groot aantal bijdragen van Duitse en Nederlandse auteurs, zal in het voorjaar van 1978 verschijnen onder de titel "Burengerucht". Inmiddels heeft de werkgroep een nieuw project ter hand genomen en wel de vergelijking van partij-organisatie en partij-democratie in een aantal zusterpartijen. Een en ander moet in het voorjaar van 1979 tot een publikatie leiden. Leden van de werkgroep zijn: M.C.A. Bongers, J. Voogd, P. Dankert, R. ter Beek, P. de Vink, C. van de Poel, H. van den Bergh, J. Schneider, J. van Ginneken, James Dorsey, M. van Traa, Bert Kreemers, C.P. van den Tempel, A.D. Lissauer, T. Homan, Aly Knol en W. Bogaard.

Werkgroep Partij-politieke processen

Deze "praatgroep" is voortgekomen uit een werkgroep met dezelfde naam. Omdat het "werkgroep"-idee niet tot zijn recht kwam (de meeste leden hadden het te druk met hun normale dagelijkse werk) werd besloten deze groep op te heffen. De werkgroepleden waren het met deze ingrijpende maatregel niet eens, uitgaande van de veronderstelling dat hét voor de W.B.S. belangrijk was zo nu en dan met min of meer professionele volgers van de Nederlandse politiek (wetenschapsbeoefenaren en journalisten) over allerlei ontwikkelingen van mening te kunnen wisselen. Helaas is ook deze "praatgroep" weinig succesrijk geweest. In verband met troebelen rond de kabinetsformatie moesten eerder afgesproken bijeenkomsten worden afgezegd, terwijl de wel gehouden bijeenkomsten onvoldoende recht deden aan de kwaliteit van de aanwezigen. Met andere woorden: Het resultaat was zowel voor de betrokkenen als voor de W.B.S. teleurstellend. Bij afsluiting van het Jaarverslag is het een punt van discussie of de activiteiten van de praatgroep moeten worden voortgezet. Lies Janssen was sekretaris van deze praatgroep.

Werkgroep Tellers

De werkgroep Tellers wordt gevormd door een aantal leden van de werkgroep Partij-politieke processen. De leden van

deze werkgroep zijn allen op de een of andere manier in hun dagelijks werk betrokken bij de interpretatie van opinieonderzoeken, het opzetten daarvan, het interpreteren van verkiezingsuitslagen en dergelijke. Ook deze werkgroep is niet geheel uit de verf gekomen, mede als gevolg van een gebrekkige communicatie tussen de W.B.S. en de voorlichtingsafdeling van de partij, waar eveneens aan interpretatie van verkiezings- en opiniecijfers gewerkt wordt. Als geen betere communicatie tussen werkgroep en partijvoorzichting tot stand gebracht kan worden heeft het weinig zin de activiteiten van deze werkgroep te intensiveren. Leden van deze werkgroep zijn: Kees Bode, Wil Foppen, Wouter Gortzak, Maurice de Hond, Lies Janssen, Cees Middendorp en Menno Wolters.

Werkgroep Farmaceutische industrie

De werkzaamheden van deze groep waren al in het vorige verslagjaar afgerond, met het samenstellen van het rapport "Winst op recept". Ten einde de toegankelijkheid van dit rapport voor een breder publiek te bevorderen is het door Toon van der Aa grondig geredigeerd. Het gepubliceerde rapport trok veel aandacht in de pers en gaf aanleiding tot soms verhitte discussies. Het ligt in het voornemen om in de loop van 1978 een konferentie over dit rapport te organiseren.

Werkgroep Volkenrechtelijke erkenning

Aan welke voorwaarden moet bij voorbeeld een bevrijdingsbeweging voldoen wil zij door de Nederlandse regering erkend worden? Met deze en daarmee samenhangende problematieken hebben zich de afgelopen jaren dikwijls moeilijkheden voorgedaan. De werkgroep Volkenrechtelijke erkenning is een aantal malen bijeen geweest om meer helderheid in deze problemen te scheppen en richtlijnen aan te geven voor toekomstig beleid. Hoewel de nodige stukken zijn geproduceerd laat het zich toch aanzien dat de werkgroep niet tot een eindresultaat komt, onder meer doordat de werkgroepsekretaris en -inspirator Wim Bogaard inmiddels gekozen is tot internationaal sekretaris van de P.v.d.A. en hem weinig tijd meer rest. Lid van de werkgroep zijn voorts: C.H. Janssen, J. Niezing, J.B. Oostenbrink, S. Patijn, L. Casteleijn, F. Rondagh, K. Koch, P.J.G. Kapteijn, P.J. Kuyper, R. Glaser, R. ter Beek, T. Eysbouts en K. de Vey Mestdagh.

Behalve de werkgroepen kent de W.B.S. ook het zogenaamde wethoudersoverleg, een vertrouwelijk beraad tussen wethouders van grotere gemeenten over zaken die voor betrokkenen van belang zijn. Helemaal probleemloos is ook dit wethoudersoverleg niet verlopen.

Het wethoudersoverleg Onderwijs

Gedurende de verslagperiode werden zes vergaderingen uitgeschreven, waarvan er slechts drie ook werkelijk plaats vonden. Steeds meer verhinderden drukke werkzaamheden vele betrokkenen aanwezig te zijn. Op de gehouden vergaderingen werd gesproken over de Rijksonderwijsbegroting (en de betekenis ervan voor de gemeenten), het cultuur- en onderwijshoofdstuk van het ontwerp-beginselprogramma, de gewenste bestuursvorm van het openbaar onderwijs, de verhouding tussen onderwijs en arbeidsmarkt en over zeer concrete zaken als de integratie P.A. - K.L.O.S.-en, het scholenbouwplan, exploitatievergoedingen, de werkloosheid van onderwijsgeevenden, het stimuleringsbeleid.

Yvonne van Baarle voerde het sekretariaat.

Het wethoudersoverleg Stadsvernieuwing

Hierbij zijn de wethouders Stadsvernieuwing betrokken van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Groningen, Maastricht, Deventer en Leiden. Het staat onder voorzitterschap van de Amsterdamse Max van den Berg; Paul Friese is sekretaris. Het is periodiek bijeen gekomen. Samen met de S.G.G.P. organiseerden deze wethouders een verkiezingsbijeenkomst op 12 maart 1977 in de aula van de T.H. te Delft, onder het motto "Voorwaarts met de stadsvernieuwing". Voor Roos in de Vuist schreef Priemus een verslag van deze bijeenkomst. (Roos in de Vuist, jaargang 3 nr. 11, blz. 23).

Tijdens de Den Uyl/Veringa-fase van de kabinetsformatie wendde het overleg zich, samen met de wethouders Stadsvernieuwing van Helmond en Middelburg, tot de beide kabinetsinformatie met het dringende verzoek om het ministerie van V.R.O. onder de bezielende leiding van Jan Schaefer te stellen.

Overige activiteiten

Op verschillende plaatsen in dit verslag is al aandacht besteed aan "openbare bijeenkomsten" die door of met medewerking van de W.B.S. werden georganiseerd. Over enkele konferenties die in deze vijftien-maandsperiode werden gehouden moet nog worden bericht. De eerste is de

W.B.S.-konferentie over het beginselprogramma

Ter voorbereiding van het P.v.d.A.-kongres ter vaststelling van het nieuwe beginselprogramma organiseerde de W.B.S. op 10 september 1977 een konferentie over de "achtergronden" ervan. Lolle Nauta gaf een algemene inleiding, waarna de konferentie werd opgesplitst in vier themagroepen.

Na een inleiding door Jan Pronk (en een koreferaat van Jan Tinbergen) hieldde eerste groep zich bezig met de internationaal-ekonomische achtergronden van het programma. Ingeleid door Wim Meijer (en gekorefereerd door Ed van Thijn) ging een tweede groep in op demokratiseringsproblemen.

In een derde groep stelde Hedy d'Ancona het feminisme aan de orde.

Een vierde groep was gewijd aan de partij. Daar was Wouter Gortzak de inleider en hield Gerard Heyne den Bak het koreferaat.

Referaten, koreferaten en diskussiebijdragen (van Bart le Blanc, Henk van Stiphout, Gisela Schade, Paul Kalma, Jos van Kemenade, Hilda Verwey-Jonker, Joke Smit, Bram Peper, Yvonne van Baarle, Ien van den Heuvel, S. Mansholt, C.J.M. Schuyt, Wim van Gelder, Ed Berg, Johan Stekelenburg, Hieke Sniijders-Borst, Anneke Rooselaar, Liesbeth Brandt Corstius, Marie-José Grotenhuis, Toon van der Aa, Willem van de Zandschulp, Pieter Nieuwenhuijsen, Stan Poppe, Bart Tromp en Jan Witting) werden gebundeld in het in eigen beheer uitgegeven boek "Demokratisch-socialisme in Nederland". Misschien overspoeld als de konferentie werd door de formatie-ellende kreeg ze weinig aandacht in de pers. In V.N. schreef Hans Smits lovende woorden, in Roos in de Vuist sprak Bert Middel over "ego-tripperij".

Konferentie "De socialistische burgemeester"

De door Ralph Pans en Ton Horrevorts geschreven beschouwingen over "De socialistische burgemeester" (inklusief het door hen verrichte onderzoek naar meningen en houdingen van P.v.d.A.-burgemeesters) leidden tot een W.B.S.-konferentie over dit onderwerp. De belangstelling van

P.v.d.A.-leden voor deze konferentie was even groot als voor de "beginselprogram"-bijeenkomst. Toch moest de konferentie worden uitgesteld, omdat de partij, als gevolg van de kabinetsformatie, enigszins in het ongerede was geraakt en een buitengewoon kongres organiseerde, juist op de dag dat de burgemeesterskonferentie gehouden zou worden.

Uiteindelijk vond de bijeenkomst op 3 december 1977 plaats. Er waren veel burgemeesters aanwezig. Hun bijdragen tot de uiterst boeiende en soms emotionele discussies bevestigden wat al uit het onderzoek onder de betrokkenen was gebleken: Tussen de P.v.d.A. en haar burgemeesters is in velerlei opzicht verwijdering opgetreden.

Inleiders ter konferentie waren J.J. van der Lee, A.J. Lems en R.J. de Wit. De inleidingen, de discussiebijdragen en een aantal in verschillende kranten over de socialistische burgemeester verschenen artikelen werden gebundeld in de brochure "Stemmen over de burgemeester".

Internationale kontakten

Daarmee is het droevig gesteld. De W.B.S. is lid van de Socialist International Research Council. Activiteiten van dit gezelschap vallen er gedurende de verslagperiode echter niet te melden. Een aangekondigde konferentie in Wenen werd te elfder ure afgelast. Een kennismakingsontmoeting met de nieuwe S.I.-voorzitter Willy Brandt werd eerst op het laatste moment aangekondigd, zodat de W.B.S. niet in de gelegenheid was zich te laten vertegenwoordigen. Het enige "internationale kontakt" gedurende de verslagperiode bestond uit een bezoek van een assistent van Brandt, die de W.B.S. verzocht een vragenlijst over haar activiteiten in te vullen ten behoeve van een overzicht van de werkzaamheden van de verschillende wetenschappelijke bureaus. Hoewel men bij de W.B.S.-staf niet onder dit gebrek aan internationaal kontakt gebukt gaat, acht de W.B.S. de gang van zaken toch weinig verheugend.

Overige activiteiten W.B.S.-medewerkers

De meeste activiteiten van de W.B.S., haar stafmedewerkers, het sekretariaat en de vrijwilligers zijn hiermee wel vermeld. Toch is de opsomming, als het om de W.B.S.-stafleden gaat, allerminst volledig. Zo hielden alle W.B.S.-medewerkers één of meer lezingen voor P.v.d.A.-afdelingen, schreven zij artikelen in bladen als Socialisme & Democratie, Roos in de Vuist en P.K.

Voorts was de hele W.B.S.-staf in de laatste fase van de zo succesvolle verkiezingskampanje 1977 actief. Zij leverde bijdragen aan de sprekersdokumentatie, terwijl verschillende W.B.S.-stafleden (gevraagd of als invaller) het woord

voerden op verkiezingsbijeenkomsten of op fora. Die "invallersrol" dankten de W.B.S.-stafleden soms aan de omstandigheid dat het P.v.d.A.-bureau, dat verantwoordelijk was voor de organisatie van spreekbeurten, gevestigd was op dezelfde verdieping in de Tesselschadestraat als waar de W.B.S. zetelt. De jammerklachten die soms uit dat bureau opstegen als, door ziekte of een menselijke fout, ergens een P.v.d.A.-spreker dreigde uit te vallen, waren als regel onweerstaanbaar.

Enkele specifieke activiteiten van W.B.S.-medewerkers dienen, volledigheidshalve, nog gememoreerd te worden. Zo was Yvonne van Baarle, tot wier W.B.S.-takenpakket ook het onderwerp "Vrouwenemancipatie" behoort, actief in de werkgroep Politiek van de Rooie Vrouwen, en als zodanig onder andere betrokken bij de voorbereiding van de brochure "Een vuist voor de vrouw", die door Rooie Vrouwen en W.B.S./S.G.G.P. gezamenlijk werd uitgegeven. De werkgroep leverde ten behoeve van de S.G.G.P.-uitgave "Overwegingen en suggesties voor een gemeenteprogram 1978" een hoofdstuk aan met concrete punten ten behoeve van de vrouwenemancipatie. Vervolgens nam zij deel aan de werkzaamheden van de Rooie Vrouwen-werkgroep In de Roos, die de opdracht heeft een diskussieronde op gang te brengen die moet uitmonden in een "eigen" beginselprogramma van de Rooie Vrouwen. Yvonne van Baarle maakt ook deel uit van de Kommissie Lange Termijnvisie van de Raad voor de Kunst en van de Stichting Vrouwen in de Beeldende Kunst. Wouter Gortzak, die als adviserend lid deel neemt aan de werkzaamheden van het P.v.d.A.-bestuur, schreef ten behoeve van dit gezelschap een notitie, ter voorbereiding van een interne discussie over een beter functioneren van dit bestuur. Paul Kalma is betrokken geraakt bij de activiteiten van de partijwerkgroep Bedrijfsdemokratisering.

Het publiekatiebeleid

Opnieuw is veel aandacht besteed aan verbetering van het W.B.S.-publiekatiebeleid. Het abonnementenaantal op Socialisme & Democratie stijgt, dank zij het blijvend hoge niveau van het blad, de ijzeren regelmaat waarmee het verschijnt en de actieve wervingspolitiek van de Uitgeverij Kluwer. Gedurende de verslagperiode deed Kluwer een bloemlezing verschijnen uit een aantal S. & D.-jaargangen, onder de titel "En toch beweegt het", die nieuwe abonnees als cadeau kregen aangeboden.

Socialisme & Democratie is het tijdschrift van de W.B.S., maar het blad heeft een onafhankelijke redactie, zij het dat deze benoemd wordt door het W.B.S.-Curatorium. Th.J.A.M. van Lier is voorzitter, Henk Beereboom sekretaris. Het blad wordt geleid door een "kernredactie" bijgestaan door een brede redactie die als redaktieraad funktioneert.

Als voorheen verschenen de W.B.S.-cahiers (onze rapporten) bij de Uitgeverij Kluwer. Gedurende de verslagperiode waren dit het door een werkgroep samengestelde "Winst op recept" (over de farmaceutische industrie) en het door Pans en Horrevorts geschreven "De socialistische burgemeester".

Daarnaast werden enkele W.B.S.-uitgaven verzorgd door de Uitgeverij De Trommel. Het in de jaren dertig door Bongers geschreven belangrijke boek "Problemen der democratie" kwam uit als een zogenaamde reprint. Daarnaast verscheen "Europa tussen Brandt en Berlinguer", een bundel opstellen over de verhouding tussen socialistische en kommunistische partijen in verschillende Europese landen.

Ten slotte werd opnieuw een aantal uitgaven "in eigen beheer" verzorgd, zoals onder andere de W.B.S.-rapporten "Inlopen op achterstand" (over de criteria voor het aanwijzen van onderwijsstimuleringsgebieden) en "Naar een nieuwe warenwet". Ook verschenen in "eigen beheer" een verzameling redevoeringen van Jan Schaefer ("Nieuw leven in oude wijken"), alsmede enkele S.G.G.P.-publikaties.

De omstandigheid dat de meeste W.B.S.-publikaties weliswaar veel aandacht trekken, maar gewoonlijk matig verkocht worden, blijft zorg baren. Een W.B.S.-publikatie met een uitverkochte oplage van 2000 exemplaren is nog steeds een bestseller. Op verschillende manieren werd gepoogd de verkoopcijfers te verbeteren. Kluwer verzorgde advertenties. In Roos in de Vuist werd propaganda gemaakt. W.B.S.-stafleden gingen met boekenkoffertjes de boer op. Er werd gepoogd abonnees op de Kluwerpublikaties ook te doen abonneren op de andere uitgaven, maar dat gebeurde weinig elegant en moest, met excuses, ongedaan gemaakt worden. Na veel heen en weer is uiteindelijk de volgende situatie ontstaan: W.B.S.-rapporten zullen ook in de toekomst worden uitgegeven in de serie W.B.S.-cahiers, waarop iedereen zich abonneren kan. Er komt een tweede, eveneens door Kluwer te verzorgen serie die voorlopig als werktitel "W.B.S.-achtergronden" heeft meegekregen. Ook op deze serie zal men zich kunnen abonneren. Dan blijven nog over allerlei W.B.S.-diskussienota's, konferentieverslagen e.d. Deze zullen, als voorheen, in "eigen beheer" worden uitgegeven en daarop kan men zich niet abonneren. Hopelijk draagt de thans geschapen duidelijkheid bij tot een grotere afzet van de W.B.S.-publikaties. Verantwoordelijk voor het W.B.S.-publikatiebeleid binnen de W.B.S.-staf zijn Wouter Gortzak en Ludy van Boxel. Pieter Nieuwenhuijsen, Ralph Pans en Margot Gunderman hebben specifieke verantwoordelijkheid voor de W.B.S./S.G.G.P.-publikaties.

HOOFDSTUK VII

Het Curatorium

Er is weleens met enige verbazing gekonstateerd, dat de Wiardi Beckman Stichting geen aandacht heeft besteed aan de Kontourennota. Talloze organisaties hebben zich over dat stuk gebogen en daarop kommentaar geleverd, de W.B.S. ontbrak. Toch is er wel een poging in die richting gedaan, waarbij zelfs veel partijgenoot-deskundigen zijn ingeschakeld. Mede door het streven zoveel mogelijk deskundigheid in te schakelen is met het schrijven van het commentaar nogal wat tijd heen gegaan. Toen het Curatorium dan ook op een aantal punten bezwaar aantekende, was het niet meer mogelijk de kritiek te verwerken en het stuk toch nog tijdig aan te leveren. Vandaar dat er geen W.B.S.-commentaar verscheen, iets dat Curatorium, staf en buitenstaanders droevig heeft gestemd.

In andere gevallen deden zich dergelijke tijdsproblemen gelukkig niet voor. De aan het Curatorium ter beoordeling voorgelegde rapporten "Kriteria voor het aanwijzen van onderwijsstimuleringscholen", "Naar een nieuwe warenwet" en "Partij in aktie" oogstten naast waardering ook kritiek. Maar in deze gevallen leverde dat geen problemen op. De "Kriteria"- en de "Warenwet"-rapporten zijn inmiddels verschenen, van "Partij in aktie" werd aan het oktoberkongres van de P.v.d.A. een beknopt uittreksel ter beschikking gesteld.

Ook in deze verslagperiode werd weer veel aandacht besteed aan het W.B.S.-studieprogramma. Vooral de bespreking van de voortgaande plannen van Friese en Kalma vergde veel tijd (te veel tijd, naar enkele Curatoren meenden). Elders in dit verslag kunt u meer over deze goedgekeurde plannen lezen.

Zoals steeds in zo'n bestuur komen er veel diverse punten aan de orde, die soms toch van grote betekenis zijn. Zo werd aandacht besteed aan de onbevredigende overheidssubsidieregeling en steun gegeven aan de pogingen van voorzitter en sekretaris daarin verbetering te brengen. Er werd besloten tot de stichting van een Fonds Bijzondere Publikatie, waarin bijzondere bijdragen aan de W.B.S. zullen worden ondergebracht en giften kunnen worden gestort. Dit maakt het de W.B.S. mogelijk een evenwichtiger financieel beleid te voeren en toch nog eens iets extra's te doen.

Ook merkwaardige zaken kwamen aan de orde. Zo bleek dat aan de Universiteit te Utrecht een door de W.B.S. te bezetten hoogleraarstoel vakant was (en dat al sinds de Tweede Wereldoorlog). Besloten werd de Koningin te verzoeken deze stoel op te heffen.

De activiteiten van de S.G.G.P. en de verhouding tussen het Curatorium van de W.B.S. en het S.G.G.P.-bestuur (waarin een aantal leden het Curatorium vertegenwoordigt) vormde onderwerp van een afzonderlijke bespreking. Hoewel hiermee het aantal aan de orde gestelde punten lang niet uitputtend behandeld is, rest ons hier te vermelden, dat het Curatorium een rooster van optreden heeft opgesteld. De gevolgen daarvan worden in 1978 zichtbaar.

Door andere drukke werkzaamheden verhinderd verder aan de activiteiten van het Curatorium deel te nemen besloot H. Versloot zich terug te trekken. Zijn plaats wordt ingenomen door de ex W.B.S.-directeur H.A. van Stiphout.

SLOTWOORD

Tot zover dit verslag van onze activiteiten gedurende dit opgerekte verenigingsjaar. In veel opzichten was de afgelopen periode er een van konsolidatie. Een aantal lopende projecten werd afgerond (of liep op een mislukking uit), het economieproject kreeg steeds duidelijker vorm, heel aarzelend werd aan nieuwe ideeën een eerste vorm gegeven. Storend voor het "rustige" verloop van ons werk was de P.v.d.A.-verkiezingskampanje, inspirerend was het echter om daaraan deel te nemen en veel nieuwe ideeën op te doen en uiterst verheugend, ook voor de W.B.S., de uitslag. Als geld in staat is gevoelens uit te drukken mogen we tot de slotsom komen, dat gedurende de verslagperiode de W.B.S. bij de partij in aanzien is gestegen. Ook andere indikaties wijzen in die richting. Dat betekent echter allerminst dat er tussen de partij, vele partijgenoten en de W.B.S. geen problemen meer zouden zijn. Nog lang niet alle partijgenoten zijn er immers van overtuigd dat zo'n op toekomstproblemen gericht wetenschappelijk partijbureau de instelling is die de partij het meest nodig heeft; liever zagen zij een bureau dat direkt beleids- ondersteunend werkt, dat meer ten dienste staat van de alledaagse problemen van de partijleden. Het zou uiteraard schitterend zijn als de partij ooit zoveel geld aan wetenschappelijk werk zou kunnen uitgeven, dat ook in die laatste richting meer zou kunnen worden ondernomen (al nemen nu al de W.B.S.-stafleden - ten nadele van het meer toekomstgerichte werk - deel aan partijwerkgroepen en -kommissies). Maar dat lijkt niet te verwachten. Het vervult W.B.S.-staf en -Curatorium dan ook met trots te werken voor een partij, die, hoezeer zij ook aan direkte beleidsondersteuning behoefte heeft, de noodzaak inziet van toekomstgericht onderzoek en die daarvoor de faciliteiten ter beschikking stelt.

Bijlage 1 - Persoonlijke gegevens

Leden Curatorium per 31 december 1977 :

R. Hajer
P.J.G. Kapteijn
T. Koopmans
J. Hoogland
A.P. Oele
Th. Quené
W.A.A.M. de Roos
E. van Spiegel
Th.A. Stevers
H.A. van Stiphout
H. Verwey-Jonker
K.D. Dorsman (penningmeester)
C. Poppe
A. Vondeling (voorzitter)
E. van Thijn
F. van den Burg
E. Dekker
L.J. Pieters
H.A. van Geuns
C.J.M. Schuyt
W. Gortzak (sekretaris)
L. van Boxel (verantwoordelijk sekretariaatsmedewerker)

De W.B.S.-medewerkers en hun activiteiten in 1976/1977 :

Yvonne van Baarle (socioloog)

Taken : (vrouwen)emancipatie, onderwijs, cultuur;
sekretariaat werkgroep onderwijspolitiek;
sekretariaat werkgroep 'demokratisering onderwijsinstellingen';
begeleiding onderzoek 'kriteria voor het aanwijzen van onderwijsstimuleringscholen' en eindredactie 'Inlopen op achterstand';
sekretariaat wethoudersoverleg onderwijs;
sekretariaat werkgroep cultuur;
en namens de W.B.S. :
medewerking werkgroep 'herverdeling van arbeid';
medewerking werkgroep 'In de Roos';
artikelen P.K., Roos in de Vuist;
advisering individuele partijleden;
lezingen tijdens verkiezingskampanje en (vooral) voor Rooie Vrouwen-afdelingen.

Ludy van Boxel

Taak : sekretariaatsmedewerker, betrokken bij het werk van Wouter Gortzak en van de werkgroep 'Noordzee', de werkgroep 'volkenrechtelijke erkenning', de werkgroep 'minderbedeelden' en de werkgroep 'verhouding staat/burger'.

Paul Friese (ekonoom)

Taken : economie, ruimtelijke ordening, stadsvernieuwing, gezondheidszorg;
sekretariaat sectie ruimtelijke ordening;
verantwoordelijk voor economieproject;
sekretariaat wethoudersoverleg stadsvernieuwing;
en namens de W.B.S. :
medewerker partijwerkgroep volkshuisvesting;
artikelen P.K., Roos in de Vuist;
advisering individuele partijleden.

Wouter Gortzak (sociograaf)

Taak : W.B.S.-directeur
sekretaris Curatorium W.B.S.;
koördinatie werkgroep buitenlandse zusterpartijen;
koördinatie werkgroep partij-politieke-processen;
en namens de W.B.S. :
adviserend lid D.B./P.B. van de P.V.D.A.;
algemeen bestuur S.V.P.;
kernredactie en algemene redactie Socialisme & Democratie;
medewerking kampanjekommissie P.V.D.A.;
medewerking partijkommissie Linkse Krant;
artikelen P.K., Roos in de Vuist;
lezingen voor partij-afdelingen.

Margot Gunderman

Taak : sekretariaatsmedewerker, betrokken bij het werk van de S.G.G.P.

Paul Kalma (socioloog)

Taak : economie;
voorbereiding economieproject;
koördinatie werkgroep energiepolitiek;
werkgroep werkgelegenheid;
en namens de W.B.S. :
deelname partijwerkgroep 'bedrijfsdemokratisering';
artikelen Roos in de Vuist.

Marnix Krop (jurist)

Taak : buitenlandse politiek
koördinatie werkgroep buitenlandse zusterpartijen;
redactie Duitslandboek;
voorbereiding EEG-konferentie;
en namens de W.B.S. :
lid buitenlandkommissies P.V.D.A.;
artikelen Roos in de Vuist.

Vera van Lingen

Taak : sekretariaatsmedewerker, betrokken bij het werk
van Yvonne van Baarle, Paul Friese, Paul Kalma en Marnix
Krop.

Pieter Nieuwenhuijsen (politikoloog)

Taak : sekretariaat S.G.G.P.;
sekretaris S.G.G.P.;
adviesverlening;
sekretaris redactie Lokaal Bestuur;
sekretaris landelijk overleg Statenfrakties;
overleg raads-/statenleden P.P.R., P.S.P., D'66;
sekretaris werkgroep Partij in Actie;
en namens de W.B.S. :
lid algemene redactie Partijpers;
lid werkredactie Roos in de Vuist;
artikelen P.K., Roos in de Vuist.

Ralph Pans (jurist)

Taak : medewerker S.G.G.P.;
tweede sekretaris S.G.G.P.;
adviesverlening;
sekretaris werkgroep welzijnsbeleid;
studie 'De Socialistische Burgemeester';
lid redactie Lokaal Bestuur;
aktiviteiten in het kader van bijzondere W.B.S.-publika-
ties en bijzondere W.B.S.-bijeenkomsten;
spreekbeurten in het kader van vormings- en S.G.G.P.-
aktiviteiten;
en namens de W.B.S. :
lid algemene redactie Partijpers;
lid werkredactie Roos in de Vuist;
artikelen P.K., Roos in de Vuist.

Jeltje de Vries-van Nieuwenhoven

Taak : bibliotheek en dokumentatie;
en namens de W.B.S. :
lid personeelsvertegenwoordiging partijbureau;
lid Korte Termijn Staf partijbureau.

VOORWOORD

Jaarverslagen plegen niet de meest opwekkende stukjes literatuur te zijn. Ook in dit verslag zullen we niet ont- komen aan een opsomming van gegevens en wat op de borst- klopperige frasen.

We willen daar eigenlijk ook niet omheen lopen, want we vinden, dat we de afgelopen tijd dingen gedaan hebben die best eens op een rijtje gezet mogen worden, maar waarbij we ook wel vragen willen stellen. Een wat aangekleeder jaar- verslag dus, ook al omdat we in 1977 het eerste lustrum be- leefden van wat je best mag noemen "aangekleed vormingswerk" in de PvdA.

Vroeger werd er ook geschoold: als je van oudere partij- genoten hoort wat men in de SDAP ondernam, dan is de kon- klusie gerechtvaardigd, dat socialisten al veel langer serieus werk maken van scholing van de achterban.

Toch zijn onze huidige mogelijkheden zoveel groter; de kansen om deel te nemen zijn toegenomen; de samenleving zelf biedt zoveel meer. Je kunt je niet voorstellen, dat de partij thans nog een scholingscyclus, "algemene ontwikkeling" zou opzetten. Die tijd is gelukkig voorbij. Leerplicht en leer- recht zijn, mede door toedoen van socialisten, ten goede gekomen aan steeds grotere groepen in de samenleving.

Niettemin is ons de laatste jaren een ander gevaar gaan be- dreigen, waar we met het vormingswerk binnen de partij een adequaat antwoord op proberen te vinden. Dit is het volgende:

Het actieve ledenbestand van de PvdA wordt in toenemende mate gevormd door een groep van goed (beter dan gemiddeld) geschoolde leden.

Deze (beperkte) groep vormt de afdelingsvergadering, leden komen elkaar frekwent tegen, spreken een eigen taal, nemen de beslissingen en zijn overtuigd van hun gelijk, want zeggen ook op te komen voor de grote groep van onmondige leden en kiezers. Zo ziet, een beetje karikaturaal voorge- steld, de gemiddelde partij-afdeling er uit.

En zo is geleidelijk aan "elitevorming" ontstaan. Niet bewust gekozen of nagestreefd, maar resultaat van een proces dat zich zelfstandig en ongehinderd in de partij heeft vol- trokken.

Resultaat ook van een steeds gestroomlijnder én gedemocratiseerder partijdemocratie, waar ten behoeve van een optimale participatie: veel tijd, intelligentie, partijervaring en niet in de laatste plaats ambitie vereist is. Het is duidelijk, dat dit niet door velen kan worden opgebracht. De "elite" slaagter dan ook niet in grote groepen leden aan te spreken en is ook zelf weinig stabiel want aan grote doorstroming onderhevig. De kern van de elite wordt door meerdere beschouwers van de partij-organisatie bestempeld als oligarchisch (zie voor een levendige beschrijving van bovenstaand proces: Bert Middel: "De PvdA en de elite").

Dit is het probleem waar we in de PvdA voor staan en 5 jaar vormingswerk heeft daar weinig verandering in kunnen brengen.

Toch hebben zich in die afgelopen 5 jaar ontwikkelingen (o.a. in het vormingswerk) voltrokken, die mogelijk een aanzet opleveren om bovengeschetste situatie te lijf te gaan.

In dit jaarverslag willen we een aantal aspecten van het werk belichten.

Voor Jan van Bergen betekent eind 1977 tevens het afscheid van het PvdA-vormingswerk. Na ruim 5 jaar in onze dienst te zijn geweest, kondigde hij aan het koördinatorschap van de Stichting Vormingswerk te gaan ruilen voor een functie bij CRM.

Het bestuur van de SVP is hem veel dank verschuldigd. De eerste jaren van zijn dienstverband werkte hij als enige full-timer onder begeleiding van de vormingskommissie. Na de totstandkoming van de subsidieregeling "Politieke vormings- en scholingsactiviteiten", waarin hij een zeer actief aandeel had, werd de Stichting opgericht en kon stafuitbreiding plaatsvinden. Sindsdien was hij als koördinator werkzaam.

1) ONTWIKKELINGEN

Tenminste 3 beslissingen de afgelopen periode zijn een serieuze poging om de in het voorvoord geschetste problemen te lijf te gaan. Vanuit het vormingswerk zullen wij nauw bij de uitwerking betrokken moeten blijven en mede vorm geven aan deze basis-verbredende activiteiten.

- x) een onderzoek naar de taken en vervulling ervan van de partij-afdelingen.
- x) het leveren van aanzetten tot besluitvorming omtrent de gewenste centralisatie / decentralisatiepatronen in de partij.

- x) het nader onderzoeken van relaties tussen de gewenste functies van de partij en de daaruit voortvloeiende te stellen eisen aan de partij-organisatie.
- x) het doorlichten van de financiële situatie van de partij.

De kommissie, samengesteld uit vertegenwoordigers van verschillende partijgeledingen en een aantal terzake deskundige partijgenoten is grondig aan het werk gegaan. Vanuit de SVP participeerde Wim Bos, die vanuit zijn SVP - kontakten met gewesten en afdelingen een relevante inbreng kon leveren.

Bij het afsluiten van dit verslag draaide de kommissie nog op volle toeren. Boeiende beschouwingen over: knelpunten in de partij-organisatie, functies van politieke partijen, de relatie tussen aktiepartij en het parlementaire werk, werden afgescheiden.

Onder alle afdelingsbesturen en onder een representatieve steekproef uit het ledenbestand, hield de kommissie een uitgebreid onderzoek over alle mogelijke aspecten van betrokkenheid, organisatie en beleid van de partij.

Hoewel studie en onderzoek nog in volle gang zijn, mag worden gehoopt, dat het resultaat van al dit werk tot de nodige verbeteringen in het totale partijfunktioneren zal leiden.

- Een tweede beslissing betrof die ten aanzien van de besluitvormingsprocedure in de partij. Deze heeft zo langzamerhand geleid tot "het grote afhaken" van de brede groep leden en van kleinere afdelingen en anderzijds tot enorme produktie van detailkritiek en amendementen van een handjevol enkelingen (overparticipatie!), welke, weliswaar gesanktionerd door de formele beslissingsorganen in afdelingen en gewest, de steeds dikker wordende kongresboeken vulden. Illustratief daarover is de volgende opmerking die Bart Tromp in zijn notitie "Knelpunten in de PvdA" heeft neergeschreven.

"de organisatie van de besluitvorming is van dien aard, dat het zwaartepunt zeer eenzijdig ligt op het beleids-puntengedeelte, ten koste van aandacht voor uitgangspunten, achtergronden, analyse en samenhang. Dit levert het karakteristieke PvdA - programma van de jaren zeventig op:

indrukwekkende lijsten van weinig samenhangende en nauwelijks onderbouwde wensen. De op zo hoog mogelijke participatie afgestemde amenderingsprocedure (met een naar onze indruk averechts effect: SVP), werkt namelijk de versplintering van politieke aandacht op afzonderlijke details sterk in de hand.

Op afdelingsvergaderingen, gewestelijke voorkongressen en partijkongressen wordt niet gediskussieerd over het programma als geheel of in hoofdlijnen, maar over de honderden onderdelen ervan (-). Naarmate ontwerp-programma's (die ter discussie naar de leden gaan)

1. korter zijn, 2. beter voorbereid, in de zin van meer onderbouwd en samenhangend zijn en 3. zulks ook in het programma zelf tot uiting komt (b.v. duidelijk in uitgangspunten, analyse, hoofddoelstellingen en daarvan afgeleide programmapunten te zijn ingedeeld) zal naar alle waarschijnlijkheid de publieke behandeling in de partij een minder versplinterd en een meer politiek karakter krijgen".

Vooruitlopend op de uitkomsten van de eerder genoemde commissie MEP besloot het partijbestuur een nieuwe kongres-voorbereidings-procedure te gaan beproeven. Het kongres op 15 oktober 1977 stemde hiermee in; men besloot tot het onderwerp: economisch beleid.

Dit betekent, dat thans volgens de nieuwe procedure voorbereidingen getroffen worden met betrekking tot een in 1979 te houden partijkongres, dat over het economisch beleid besluiten moet gaan nemen. Zonder in detail te treden geven wij de hoofdelementen van de nieuwe procedure aan:

- Het partijbestuur legt aan de leden voor A) een analyserende en toelichtende tekst en B) een daarop gebaseerde korte tekst waarover besluitvorming moet plaatsvinden. Alleen op deze laatste tekst kunnen door de afdelingen (leden) amendementen worden ingediend, waarop vervolgens wordt gepreadviseerd, enz..
- Voorafgaand aan het kongres wordt een partijraad gehouden die als een soort zeef gaat fungeren, waardoor op het kongres zelf de hoofdpunten aan de orde kunnen komen.
- de WBS krijgt een rol bij de voorbereiding der stukken.

- de SVP heeft een begeleidende rol te vervullen bij de behandeling in de afdelingsvergadering.

Hoewel uiteraard het resultaat nog afgewacht worden, vinden wij het in elk geval een winstpunt, dat tot vereenvoudiging van , en dus tot verhoogde mogelijkheid tot deelname aan de besluitvorming in de partij, wordt aangezet.

De begeleidende rol van de SVP zien we met name in de sfeer van presentatie en vormgeving van het materiaal aan de leden en het aanbieden van behandelingsvoorstellen aan afdelingen. Het zal vooral afhangen van de ruimte die hiervoor aan de SVP gegeven wordt of onze rol van betekenis kan zijn. Wij hopen hierop uitvoerig terug te komen bij een volgend jaarverslag.

- Een parallel aan bovenstaande beslissingen lopende ontwikkeling binnen de SVP is onze konstatering, dat onze activiteiten tot nu toe wellicht mede hebben geleid tot het goed functioneren van met name het middenkader in de partij, maar dat wij daarmee ongewild meewerken aan versmalling van het draagvlak, waar wij in het voorwoord over spraken. Immers; werken aan het beter (kunnen) functioneren van kader en vertegenwoordigers, zonder gelijktijdig daarbij de grote groep leden (en wellicht zelfs kiezers) in ogenschouw te nemen, kan o.a. vervreemding tussen die categorieën in de hand werken.

Vervreemding in politiek opzicht: de kiezers en leden weten niet (meer) hoe en waarom bepaalde bepaalde politieke beslissingen worden genomen; er is geen heldere kommunikatie (meer) tussen leden en kader (top en basis), eenheid van opvattingen is er dan nauwelijks meer waardoor de partij gedoemd is te vervallen tot een puriforme moloch: "Voor elk wat wils"; dit leidt weer tot verlies aan identiteit, onherkenbaarheid, vervaging van ideeën. Onze konklusie is, dat wij in versneld tempo scholingsprojekten aan de grote groep van leden en kiezers moeten gaan aanbieden, o.a. om deze dreigende vervreemding tegen te gaan. Als uitgangspunt kozen wij voor het uitwerken van de belangrijkste beleidspunten uit het beginselprogramma.

Deze zullen immers gedragen moeten worden door de basis van de partij, wil een van hieruit meedenken naar toekomstig beleid mogelijk worden en wil een gezonde wisselwerking met grote groepen in de samenleving (vertegenwoordigd door die leden en kiezers) gewaarborgd blijven. De eerste projekten in dit kader hopen wij te starten in het najaar 1978.

2) DE ORGANISATIE VAN DE SVP

Hoewel statutair gescheiden, mogen wij vaststellen, dat staf en bestuur gezamenlijk de ontwikkelingen en activiteiten van de SVP ter harte nemen.

Hierna wordt ingegaan op het functioneren van bestuur en staf in de afgelopen periode.

A. Het Bestuur

Het algemeen bestuur wordt gevormd door leden van het partijbestuur, deskundigen uit de vormingssector en leden van plaatselijke of gewestelijke scholingskommissies. Met name uit de laatste categorie zijn de afgelopen periode de nieuwe bestuursleden gerekruteerd. Staf en bestuur zijn van mening dat, naarmate het uitvoerende werk plaatselijk en gewestelijk door vaste (scholings)kommissies ter hand wordt genomen, er juist in die categorie van direkt-betrokkenen, bestuursleden gezocht moeten worden.

Om die reden werden voor de statutair aftredende bestuursleden: Willem van de Zandschulp en Arjen Kranendonk, op 20-2-'77 Martha Vonk en Gerard Gerritse benoemd, actief in het scholingswerk resp. in Gelderland en Zuid Holland.

In het AB hadden onderstaande partijgenoten zitting:

Dhr. Eddy van den Brink (voorzitter);

Dhr. Beb Velders (sekretaris / penningmeester);

Mw. Ans Bakker (vice-voorzitter);

Dhr. Flip Buurmeijer (lid Partijbestuur);

Mw. Ien Dales;

Dhr. Gerard Gerritse (lid gewestelijke scholings-
kommissie Zuid Holland);

Dhr. Jaap Goorhuis;

Dhr. Wouter Gortzak; (direkteur WBS);

Dhr. Gerard Heyne den Bak (partijsekretaris PvdA);

Mw. Wil Velders;

Mw. Martha Vonk,

Dhr. Jaap van de Woord;

Mw. Marijke Wüthrich (landelijk kontakvrouw
Rooie Vrouwen);

Het algemeen bestuur vergaderde om de 2 à 3 maanden; er is in de afgelopen periode grondig gesproken over de functie van het bestuur.

Er werd gezocht naar de juiste samenstelling en taakopvatting.

Ter illustratie volgen hier wat afspraken die we de afgelopen periode maakten over AB - taken:

Het AB stelt het jaarprogramma en de begroting vast; houdt zich bezig met verdere beleidsontwikkelingen van het vormingswerk binnen de PvdA; bespreekt regelmatig de uitgevoerde activiteiten.

Met betrekking tot dit laatste werd besloten in elke AB-vergadering een onderdeel van het SVP - werk door te spreken.

Uit het algemeen bestuur wordt het dagelijks bestuur gevormd, welk in de verslagperiode bestond uit Eddy v.d. Brink, Beb Velders, Ans Bakker, Flip Buurmeijer en Ien Dales. Het DB vergaderde nagenoeg maandelijks en kreeg in de afbakening van taken tussen staf - AB - DB als belangrijkste aandachtsvelden toebedeeld: Het voorbereiden van AB-vergaderingen, het uitvoeren van door het AB gedelegeerde zaken, het fungeren als klankbord voor de staf, beslissen in korte-termijnzaken en personeelszaken.

Vooruitlopend op een verslag van de konkrete activiteiten van de SVP, is het goed de daarmee samenhangende beleids- c.q. bestuursvisies te etaleren, welke de laatste tijd in staf en bestuur aan de orde zijn gekomen.

- Ten aanzien van de positie van de SVP binnen de PvdA stelden wij vast, dat die er een is van ingebouwd vormingswerk dat wil zeggen met een eigen beleid en eigen verantwoordelijkheden, kritisch gerelateerd aan partijbeleid en partijorganisatie. Dit biedt ruimte voor voldoende zelfstandigheid ten opzichte van de partij

Tevens geeft deze zelfstandigheid de mogelijkheid prioriteiten te stellen en deze niet te laten onder-schikken aan het soms wisselvallige politieke getij.

- Wat de taken betreft, is er gekonkludeerd, dat de SVP naast het algemene vormings- en scholingswerk, ook een specifieke functie heeft bij het opbouw-werk in witte vlekken in het land.
- Wat de medewerkers betreft is vastgesteld, dat gestreefd moet worden naar uitwisselbaarheid in taken, waardoor grotere effectiviteit bereikt wordt en het staffunktioneren een grotere gezamenlijkheid krijgt.
- Ten behoeve van het personeelsbeleid bij de SVP werd een aantal uitgangspunten vastgesteld met betrekking tot verantwoordelijkheden, werving en selectie, salariëring en staffunktioneren. Vanuit het bestuur werd Flip Buurmeijer belast met de uit de nota personeelszaken voortvloeiende bestuurstaken.

- Wat de relatie met het aktiewerk van de PvdA betreft moest opnieuw gekonkludeerd worden, dat deze niet goed in te vullen is, zolang geen eenduidige opvatting binnen de Partij ontwikkeld is over aard, omvang en doelstelling van de werkterreinen welke thans onder het begrip "aktiewerk" worden samengevat. De relatie vorming- aktie onderkennen wij, maar we hebben er moeite mee deze te beperken tot het administratief ondersteunen van aktieklubs binnen de partij. Wij spraken af deze zaak nader met het partij bestuur te regelen.

B. De Staf

Bij aanvang van de verslagperiode werkten bij de SVP 4 medewerkers: Jan van Bergen, Dinie Melton, Wim Bos en Lia Snijders.

Op 1 augustus 1977 verliet Lia Snijders de SVP. Zij heeft in de 2½ jaar dat ze in onze dienst was onze administratie verzorgd en het archief opgebouwd. Ook was zij inhoudelijk bij enkele activiteiten betrokken. Haar interesse om psychologie te gaan studeren won het van onze behoefte om haar als gewaardeerde kollega te behouden. In haar plaats trad in dienst per 1 - 9 - '77 Tineke Schrander, daarvoor werkzaam als sekretaresse bij de Industriebond NVV.

Verder maakte het korter gaan werken van Dinie Melton (4/5) plus de ruimte op onze begroting het mogelijk om een nieuwe 3/5 kracht aan te trekken voor begeleiding van het vormingswerk in afdelingen en gewesten. Daartoe werd voor 3/5 werkweek op 1 september 1977 Peter de Groot aangetrokken, daarvoor werkzaam als kursusleider bij de Henri Polakstichting (FNV). Verder was tijdelijk in onze dienst Hans Osterloh in het kader van de TAP-regeling (tot 1 - 4 - '77) ter specifieke begeleiding van enkele partijprojekten. Tenslotte werd aan het eind van deze verslagperiode bekend, dat Jan van Bergen na ruim 5 jaar de SVP zou gaan verlaten.

Wat betreft het staffunctioneren is een aantal momenten aan te geven welke de ontwikkelingen binnen de SVP markeren.

- Reeds vermeld is de nota met betrekking tot uitgangspunten personeelsbeleid. Binnen de geleidelijke opbouw van een buro als de SVP moet deze als een noodzakelijke stap gezien worden: het regelt verantwoordelijkheden tussen staf en bestuur, tussen koördinator en medewerkers en geeft wegen aan indien er onverhoopt meningsverschillen met betrekking tot werk en werkvoorwaarden ontstaan. De salariëring van medewerkers in dienst van de SVP werd in goed overleg definitief geregeld, waarbij nivellering uitgangspunt was.
- Wat de taakverdeling betreft is een definitieve keuze gemaakt voor onderlinge uitwisselbaarheid ("iedereen moet alles kunnen"), hetgeen niet wegneemt, dat voorkeuren gehonoreerd kunnen worden. Kontakten met afdelingen en gewesten dienen door alle medewerkers onderhouden te worden. Het vormingswerk met Rooie Vrouwen zal door een vrouwelijk SVP - staflid worden behartigd.
- De planning van activiteiten en het vaststellen van de begroting zal gebaseerd zijn op grondige evaluatie van activiteiten en op ervaringen van direkt betrokkenen in het land. Onder leiding van bestuurslid Ans Bakker was de staf twee dagen bijeen om het totale wel en wee van de SVP gedurende afgelopen jaren door te lichten. Belangrijkste uitkomsten waren: ten aanzien van de partij moeten wij meer activiteiten afstemmen op grote groepen leden en ons niet beperken tot kader-vorming; er zullen voor de meest gevraagde cursussen standaardpakketten gemaakt worden; de cursussen op vormingscentra laten wij niet in aantal toenemen, daarentegen zal er meer regionaal en in de afdelingen zelf gewerkt worden; naast de 14-daagse stafbesprekingen wordt maandelijks een werkbepreking belegd, waarin telkens een bepaalde cursus of andere activiteit van een staflid of vanuit het land in al z'n facetten zal worden doorgelicht.
- Waar wij onvoldoende aan toe kwamen was gezamenlijke studie en bezinning op achtergronden van ons werk.

De overstelpende hoeveelheid leesvoer die onze buro's passeert, heeft geen duidelijke plaats gekregen in ons functioneren.

- Wat de functie van administratieve ondersteuning betreft stelden wij vast, dat deze in één daartoe deskundige hand moet liggen en dat pogingen deze taken over de staf te spreiden wel modieus, maar nauwelijks realiseerbaar zijn.
- Zonder ons bijvoorbaat vast te leggen op het aantrekken van gewetensbezwaarden militaire dienst, zijn wij erkend als instelling waar gewetensbezwaarden tewerk gesteld kunnen worden.

- Het vormingswerk voor vrouwelijke leden kreeg een stevige verankering binnen de SVP. Staf en bestuur zijn in de verschillende discussies hierover tot de overtuiging gekomen, dat ekstra aandacht voor de positie van onze vrouwelijke leden noodzakelijk is, vertaling in specifieke vormingsprogramma's kan verder plaatsvinden.
- Wij diskussieerden over de soms - uiteenlopende - opvattingen ten aanzien van het konsulent zijn: dienstbaar zijn ten aanzien van de vele vrijwilligers die in de partijorganisatie mede uitvoering aan het vormingswerk willen geven.
- We vonden nog niet de gulden middenweg in de vraag hoe je met enkele beroepskrachten in een grote landelijke vrijwilligersorganisatie (die PvdA heet) optimaal je ondersteuning organiseert en aanbiedt. We zullen hier blijven zoeken naar de beste vorm.

C. De Scholingskommissies

We doelen hier op het groeiend aantal plaatselijke en regionale kommissies dat zich ad hoc of permanent bezig houden met opzet en uitvoering van scholings-activiteiten, in eigen afdeling of gewest. De vrijwilligers, dus.

Als de groei van het werk van de SVP ergens tot uitdrukking komt is het hier. Akkoord, vanuit de staf stimuleerden wij het in het leven roepen van dergelijke kommissies. Het vloeit voort uit onze overtuiging, dat wij vanachter ons buro, zelfs met 5 medewerkers, tot weinig in staat zijn, wanneer er geen breder draagvlak aan de basis van de partijorganisatie tot uitdragen van werk bereid is.

Als wij in ons werk direkt willen aansluiten bij behoeften van kader en leden inzake hun persoonlijke en politieke funktioneren dan zullen wij én voor de inventarisatie van die behoeften én met het oog op de realisering van daarop afgestemde activiteiten, een voortdurend appèl moeten doen op terzake gemotiveerde en daartoe uitgeruste partijleden.

Wij zien een 3-ledige funktie voor deze kommissies:

- het vormen van een netwerk van kontakten waaruit behoeften én ervaringen kunnen worden gedestilleerd.
- het vertalen van landelijk aanbod van activiteiten naar plaatselijk uitvoerend werk; het op basis daarvan weer aandragen van bouwstenen voor nieuwe activiteiten of bijstelling van bestaande.
- het vormen van dienstverlenend orgaan voor de afdeling / gewest bij het bestuurlijk en organisatorisch funktioneren/ begeleiden van meningsvorming / besluitvorming; de introductie van nieuwe leden.

Tussen stafleden en scholingskommissies zijn warme kontakten gegroeid in de afgelopen periode. Men wist ons te vinden met gerichte en open vragen. Wij deden ons best om de juiste antwoorden te helpen zoeken. Geleidelijk aan tekenden zich vaste behoeftenpatronen af. We organiseerden twee ontmoetingsbijeenkomsten voor scholingskommissies, waaruit specifieke wensen naar voren kwamen. Er ontwikkelde zich een vraag - en - aanbod tussen SVP - buro en scholingskommissies.

Dit leidde tot een aantal standaard-kursuspakketten, scholingsmiddelen, een subsidieregeling en de aanzet tot een schriftelijk kontaktorgaan voor leden van scholingskommissies. Waar nog eens over gefilosofeerd zal moeten worden is een gemeenschappelijke benadering van organisatie en ideologie van het scholingswerk. Het heeft weinig zin hier een opsomming te laten volgen van bestaande scholingskommissies en kontakten. Wel konstateren wij een groot verloop in onze kontakten. Een aantal kommissies ziet voor zich een permanente functie; andere richten zich ad hoc op een bepaalde klus en vallen daarna uiteen.

Kontinuiteit, het maken van een meerjaren-werkprogram en een regelmatige voeding vanuit de SVP zijn sleutelbegrippen voor goed funktionerende scholingskommissies, dus voor goed scholingswerk in de partij.

D. Kontakten met vormingscentra

Het aantal internaatskursussen werd niet verder uitgebreid. Ons beleid is er meer en meer op gericht het vormingscentrum en de cursusleiding zoveel mogelijk in te schakelen bij de begeleiding van de plaatselijke kursussen (o.a. weekenden op vormingscentra als onderdeel van een plaatselijke cursus).

Hiertoe werden in de afgelopen periode nieuwe kontakten gelegd met vormingscentra. We hadden werkkontakten met: De Born, Hedenesse, Kapellerput, Kerk en Wereld, Kontakt der Kontinenten, de Oorsprong, Vredeveld, Woordbrookers in Bentveld en Kortehemmen, van Eeghenhuis. De volkshogescholen: Bergen, Diependaal, Olaertsdun, Oisterwijk.

We zullen proberen in een volgend jaarverslag een evaluatie op te nemen van onze ervaringen met de vormingscentra.

3) AKTIVITEITEN 1 OKTOBER 1976 - 31 DECEMBER 1977

A. ALGEMENE KURSUSSEN:

1. Kumavo

Reeds een 10-tal jaren wordt deze tweejarige cursus (2 x 8 weekenden op een vormingscentrum) voor leden van de partij georganiseerd.

Het aardige is, dat deze kursus is gaan fungeren als een eerste oriëntatie in ons politiek - en sociaal-ekonomisch stelsel, voor latere kaderleden van de PvdA. Je hoeft niet veel moeite te doen om op een kongres, partijraad of in de regio een afgevaardigde tegen te komen die je op bijna lyrische wijze over zijn of haar herinneringen aan deze "leerschool" gaat vertellen.

Niettemin kregen wij de laatste jaren signalen uit de kursus die ons ertoe brachten doel en programma eens kritisch door te lichten. Daartoe legden wij de deelnemers van de meest recente kursussen een aantal vragen voor, voerden wij gesprekken met de kursusleiding van betreffende vormingscentra en bespraken wij in staf en bestuur deze kursus in relatie tot het totale SVP - kursusaanbod.
Resultaat:

- Wat de deelnemers betreft bleken opleiding, verwachtingen en motieven uiteen te lopen met soms storende gevolgen in de loop van de kursus.
- Ten aanzien van het programma bleek de informatie te omvangrijk, de verwerking en zelfwerkzaamheid te gering en de koppeling met het dagelijks funktioneren (o.a. in de partij) soms zoek.
- Tussen het eerste en tweede jaar bleek de laatste jaren een zodanig verloop (ruim 40%) op te treden, dat dit tweede jaar in een aantal gevallen geen doorgang kon vinden.

Wij trokken een aantal konklusies:

Doelstelling: de kursus maatschappelijke en politieke vorming (Kumavo) is een oriënterende kursus voor leden en kiezers van de PvdA die meer inzicht willen krijgen in de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen om mede daardoor (binnen en buiten de partij) beter tot eigen oordeelsvorming in staat te zijn.

Deelnemers: de kursus is bedoeld voor PvdA-leden en -kiezers die in de politiek geïnteresseerd zijn, maar het gevoel hebben er te weinig van af te weten om mee te kunnen doen in politieke diskussies thuis, op het werk of in de partijafdeling.

Deze cursus is niet bestemd voor in politiek opzicht reeds hooggeschoolde leden en kiezers.

Programma: in de cursus wordt gewerkt aan het verkrijgen van kennis en inzicht in de politieke stromingen en hun visie op de maatschappij, een grondige kennismaking met de geschiedenis van de linkse beweging, achtergrond en inhoud van het socialisme, beleid en organisatie van de PvdA, bespreking van een aantal actuele economische vraagstukken.

De cursus gaat in één seizoen plaatsvinden en omvat een eerste weekend van vrijdagavond tot zondagmiddag en vervolgens 6 korte weekenden (vrijdagavond - zaterdagavond).

In september 1976 werd nog met de vroegere opzet gestart bij: de Arbeidersgemeenschap der Woodbrookers te Bentveld en op vormingscentrum De Born in Bennekom.

In oktober 1977 startten wij met het herziene programma op beide genoemde vormingscentra, alsook bij de AG der woodbrookers in Kortehemmen.

2. Cursus gesprekstechniek voor leden

Deze cursus heeft tot doel: het oefenen in spreekvaardigheid en het krijgen van inzicht in gespreks-situaties. De cursus omvat 2 weekenden en vond plaats op De Born.

3. Vergadertraining voor afdelingsvoorzitters

Behalve afdelingsvoorzitters komen wij op deze training ook fractievoorzitters, diskussieleiders en leidsters van vrouwengroepen tegen. Wij organiseerden 2 cursussen, beide op Kerk en Wereld in Driebergen.

Het was voor het eerst, dat wij deze training gericht organiseerden voor voorzitters. Belangstelling en enthousiasme waren groter dan voorzien.

4. Werkweekend over afdelingspubliciteit

Eveneens een nieuwe cursus, bestemd voor funktionarissen in gewest of afdeling die zich bezighouden met publiciteit.

Aan de orde kwamen konkrete zaken, als:

- de redactionele opzet (formule) van het afdelingsblad,
- vormgeving, druktechnieken, kostenaspecten,
- omgaan met de plaatselijke / regionale pers,
- opzetten van publiciteitscampagnes.

Ook hier moesten wij, gezien de grote toeloop, 2 weekenden organiseren (Kerk en Wereld).

5. Training voor ombudsmedewerkers

Op verschillende nivo's in de partij houden leden zich bezig met ombudswerk. Er bestaat een directe verbinding met het landelijke ombudsteam van de Tweede Kamerfractie en vooral met de landelijke ombudsmedewerker. In samenwerking met hem werden weer enkele bijeenkomsten voor nieuwe ombudsmannen en -vrouwen georganiseerd en een vervolgcursus voor reeds werkzame ombudslieden.

Hoewel het werk zelf als nuttig wordt ervaren moeten wij toch konstateren, dat er te weinig verbindingen liggen met het overige werk in afdelingen en gewesten. Een grondige discussie over doel en opzet (organisatie) van het PvdA - ombudswerk is onlangs gestart. Vanuit de SVP hadden wij behoefte hierin een partijtje mee te blazen en met dat doel heeft één van de stafleden zitting genomen in de betreffende werkgroep.

6. Weekend van het partijbestuur

Door het partijbestuur werd een beroep op ons gedaan mee te werken aan de voorbereiding van een PB - weekend. Een der stafmedewerkers is daarbij betrokken geweest. De uitvoering werd overgelaten aan de stichting "De Beuk", grotendeels bestaande uit de voormalige presentatiegroep.

Konklusie

De ervaringen met de nieuwe kursussen voor diverse partijfunktionarissen, zoals die voor de afdelingsvoorzitters en over afdelingspubliciteit, zijn gunstig; ze voorzien in een groeiende behoefte. Uitbreiding naar anderen verdient aanbeveling. Aan een programma voor afdelings-sekretarissen kwamen wij nog niet toe, evenmin voor voorzitters van raadsfrakties.

B. KURSUSSEN VOOR RAADSLEDEN:

Het bleek ook deze periode mogelijk aan te geven hoe wij tot een juist aanbod van activiteiten voor deze belangrijkste categorie van vertegenwoordigers kunnen komen.

Enerzijds krijg je bij bezoeken aan afdelingen en in gesprekken met betrokkenen de indruk, dat elk thema uit de gemeentepolitiek wel in een kursusaanbod verwerkt zou moeten zijn, anderzijds blijft het touwtrekken om voor centrale (weekend-) kursussen voldoende deelnemers te krijgen.

Wij kunnen echter **wel** konstateren, dat er in sommige gewesten door de Sektie Gemeente Gewest en Provincie in samenwerking met scholingskommissies, themabijeenkomsten over regionale problemen worden georganiseerd (Utrecht, Friesland, Drente, Noord Brabant O. en W.).

Verder vonden de landelijk door ons georganiseerde vergadertraining voor raadsleden en de cursus over gemeentefinanciën (beide op De Born) voldoende aftrek.

Vanuit diverse (o.a. bovenstaande) overwegingen, hebben wij met succes gewerkt aan de opzet van een standaard-cursus over gemeentepolitiek, die men per afdeling zonder veel moeite kan organiseren. Direkte aanleiding daartoe vormde de gemeenteraadsverkiezingen in mei 1978. Het is aardig om het ontstaan te schetsen.

We werden begin 1977 reeds door enkele afdelingen benaderd om te komen meewerken aan een plaatselijke cursus voor geïnteresseerden in de gemeentepolitiek (Hengelo, Heerlen, Schiedam, Delft).

Van hieruit groeide in de staf het plan te komen tot een standaard-opzet. We werkten daartoe samen met enkele deskundigen op het terrein van de relatie: vormingswerk - gemeentepolitiek. In september 1977 konden wij : "de introductiekursus raadswerk" presenteren. Deze cursus omvat 5 avonden waarop achtereenvolgens aan de orde komen: taken en mogelijkheden van de gemeenteraad; inzicht in de raadsagenda en de wijze waarop deze tot stand komt; een discussie-avond met dia's over socialistische gemeentepolitiek; een avond over gemeentefinanciën en een grondig gesprek met ervaren raadsleden over de relatie afdeling - fraktie, het fraktiefunktioneren, het gemeenteprogramma, de relatie met kiezers / aktiegroepen.

Voor liefhebbers bieden wij als vervolg op de 5 avonden aan een: introductieweekend in de raadsvergadering, waar het oefenen van de vaardigheden om in de raadsvergadering te kunnen opereren, centraal staat. Onmiddellijk na presentatie van de cursus brandden de aanvragen los.

Op 31 december 1977 waren in totaal + 400 cursuspakketten verstuurd, die aan elke deelnemer van deze, door op dat moment + 20 afdelingen georganiseerde, cursus ter beschikking worden gesteld.

Een neveneffekt van deze cursus is, het contact wat ontstaat tussen deelnemers uit verschillende afdelingen indien de cursus bij gebrek aan voldoende deelname, door meerdere afdelingen wordt opgezet.

C. PLAATSELIJKE KURSUSSEN:

Steeds meer leggen wij het aksent op het scholen van onze kiezers en leden ter plaatse.

We betoogden reeds, dat plaatselijke scholingskommissies onmisbaar zijn. Zij zijn het die in overleg met het afdelingsbestuur en de leden (vergadering) kunnen beoordelen wat er moet gebeuren, wie de deelnemers zijn, hoe er moet worden gewerkt. Zij zijn ook de uitvoerders van de landelijk aangedragen scholingsactiviteiten.

Binnen de SVP hanteren wij zoveel mogelijk de stelregel, dat al wat anderen organiseren en door ons geschikt wordt bevonden, niet ook nog eens dunnetjes door ons moet worden overgedaan. In dat licht moet ook ons plaatselijk kursusaanbod worden bekeken.

- De drempelkursus en de basiskursus vrouwen en politiek zullen wij onder het hoofdstuk vormingswerk Rooie Vrouwen bespreken.
- Wij ontwikkelden een cursus voor nieuwe leden, 3 avonden omvattend. Ook hier krijgen deelnemers een kursusmap en hebben wij voor de cursusleiding een handleiding ontworpen. Niet minder dan 26 afdelingen slaagden er dit eerste seizoen in deze cursus van de grond te krijgen. De begeleiding wordt meestal ter hand genomen door een lid van de plaatselijke scholingskommissie, een afdelingsbestuurslid of ander ervaren kaderlid. De inhoud van deze cursus is vooral gericht op het mogelijk maken van participatie in de afdeling en gemeentepolitiek. Twee avonden worden daaraan besteed.

Eén avond, de eerste, omvat een algemene introductie in de partij, waaronder de vertoning van een dia-serie.

Wij zijn van plan met de organisatoren / begeleiders van deze plaatselijke kursussen centraal nabesprekings-bijeenkomsten te organiseren.

- een volgende cursus is die over aktueel economische onderwerpen: dezelfde opzet cursusmap voor deelnemers (6 avonden) en handleiding voor diskussieleiding. Hierbij is wel steeds een econoom aanwezig. Deelnemers lezen thuis het betreffende onderwerp en verzamelen eigen vragen en stukken daarbij; discussie en aanvullende informatie vindt tijdens de bijeenkomsten plaats.

Aangezien deze cursus reeds beschikbaar was in seizoen 1976/'77, beschikken wij hier over wat meer ervaringsgegevens:

Ruim 30% van de deelnemers zijn Rooie Vrouwen die actief willen worden of dat reeds door middel van deelname aan gespreksgroepen of drempelkursussen zijn geworden. Meer dan de helft van de deelnemers participeert op een of andere wijze reeds in de partij. Slechts 1/3 bestaat uit nieuwe / zoekende leden en kiezers, terwijl we deze juist graag willen bereiken. Motieven om deel te nemen zijn: men wil meer van economie weten, men is blij dat er nu eens iets anders te beleven valt dan vergaderen, gezellig een aantal avonden in een groep(je).

Uiteenlopende opleiding was niet significant en leverde overigens geen problemen op.

Algemeen, tot slot: de kursisten zijn leergierig, verloop $\pm$ 20 - 30%, de sfeer tijdens de kursussen was goed, de begeleidende ekonomen waren allen partijgenoten.

De inhoud van de - na dit eerste seizoen herziene - cursus(map) bestaat uit 4 vaste onderwerpen:

- de werking van het huidige industriële kapitalisme,
- de werkloosheid,
- werkloosheid en inflatie,
- de overheidsuitgaven

Voor de overige 2 avonden kan de groep een keuze maken uit de onderwerpen:

- inkomensverdeling,
- de positie van de vrouw in de economie,
- de VAD,
- ontwikkelingseconomie,
- het zwarte geld,
- economische stelsels in socialistische landen.

De inhoud van de map werd samengesteld en geschreven door enkele deskundige partijgenoten in samenwerking met de staf.

Deze thema-kursus is erg schools opgezet; wij zullen ervoor moeten waken, dat er tijdens de cursus voldoende aandacht blijft voor verwerking, koppeling met eigen ervaring, met partijbeleid.

- Een moeilijker start ondervonden wij met de afdelingskaderkursus. Aanvankelijk bleken hier zowel geïnteresseerden als kaderleden deel te nemen. En omdat we de inhoud van deze plaatselijke / regionale cursus liefst zoveel mogelijk met de deelnemende groep vaststellen, kwamen ze er in het eerste begin wat hutspotachtig uit te zien. De cursus kreeg geen eigen karakter, trok geen homogene groep deelnemers; ook nieuwe leden kwamen erop af.

We vonden dat geen geweldige ramp immers de introductiekursus voor nieuwe leden was nog niet klaar en tot zolang moest men zich maar behelpen. In de zomer 1977 hakten we knopen door: de introductiekursus werd bestemd voor nieuwe leden en de - overigens nog niet geheel uitgekristalliseerde - afdelingskaderkursus reserveerden we voor (aspirant) bestuurders van afdelingen.

Belangrijkste onderdelen van deze kaderkursus waren: de geschiedenis van de SDAP, het nieuwe beginselprogramma van de PvdA, de structuur van de organisatie inventarisatie van afdelingsproblemen en de planning van het afdelingswerk.

Ook deze scheiding had maar ten dele het gewenste resultaat. Plaatselijke organisatoren bleven liever niet-actieve / en nieuwe leden toelaten dan samen met (aspirant) bestuurders van andere afdelingen deze cursus opzetten specifiek dus t.b.v. kader.

Je vraagt dan om een heterogene groep. Toch bleek de cursus bruikbaar te zijn in die gebieden waar het onderscheid tussen bijvoorbeeld leden, actieve leden en kader nog erg onduidelijk is. Een illustratie daarvan is de opzet van meer dan tien van deze cursussen in het najaar van 1977 in het gewest Brabant-west.

Bij de programmatische opzet van deze cursus bleven wij zitten met het dilemma, dat het inbouwen van sociale vaardigheden (naast partijkennis, ideologisch inzicht, bestuursfunktioneren) gewenst is én wordt en anderzijds, dat realisatie daarvan in deze avond-cursus onder vrijwillig begeleiding nauwelijks doenlijk is.

We berustten nog niet in dit stadium en besloten te blijven stoeien met de inhoud van deze voor de partij-organisatie bitter noodzakelijke cursus.

- Scholingsmateriaal: we zetten een aantal verdere stappen bij het ontwerpen van direct in de afdeling bruikbaar standaardmateriaal. "Wegwijs in de PvdA" beleefde met 40.000 exemplaren een hernieuwde druk; "Vuistregels voor afdelingsbestuurders" ondervond een grote belangstelling. De cursusmappen blijken goede handvaten te bieden om met groepen scholings-activiteiten onder vrijwillige begeleiding op te zetten.

In samenwerking met De Beuk maakten we voor discussies in groepen of ter ondersteuning van cursussen 6 diaserie's + vragenlijsten en handleiding over: De geschiedenis van links 1848-1940; de geschiedenis van de PvdA 1946 - 1974; de Rooie familie; de verhouding van socialisten tot konfessionelen; de emancipatiestrijd van de vrouw in de SDAP / PvdA; de verhouding van socialisten tot het vraagstuk van oorlog en vrede.

Een volgend seizoen hopen wij hierover wat gebruikservaringen te verzamelen.

Tenslotte werden verschillende notities gemaakt, o.a. over opvang van nieuwe leden, het maken van een werkplan in de partijafdeling, de werking van de gemeenteraad.

D. VORMINGSWERK MET ROOIE VROUWEN

"Al zouden sommigen het willen, het feminisme is niet meer uit te roeien. Ook niet binnen de PvdA. Steeds meer vrouwen ontdekken, dat zij een eigen leven willen leiden. Steeds meer vrouwen ontdekken, dat dat met politiek te maken heeft. Steeds meer vrouwen gaan met dat gegeven iets doen binnen de Rooie Vrouwen. We worden ons bewust van onze kracht en zien hoe vrouwen zelfvertrouwen krijgen en elkaar steunen. We hebben onze eigen organisatie nodig om met vrouwen onder elkaar nieuwe methoden te vinden om politiek te bedrijven en verder samen te werken in de PvdA, vanuit onze eigen opvattingen", zo kenschetsen Rooie Vrouwen vaak hun positie en doelstelling op cursusbijeenkomsten en Rooie-Vrouwendagen.

Vanuit het vormingswerk zijn we ten nauwste bij deze ontwikkelingen, de begeleiding en ondersteuning ervan, betrokken. We onderschrijven het gelijkwaardigheidsstreven, de strijd om bevrijding uit opgelegde rollen en onderdrukking, het inhalen van achterstanden, b.v. ten aanzien van het bekleden van politieke functies.

De SVP heeft de afgelopen jaren een hoge tot zeer hoge prioriteit gegeven aan dit deel van het werk. Eén van de stafleden houdt zich volledig bezig met de verdere ontwikkeling van het vormingswerk met vrouwelijke leden. Bijna de helft van ons activiteitenbudget gaat naar de door ons georganiseerde cursussen voor vrouwen. Deelname van vrouwen aan alle SVP-cursussen wordt krachtig gestimuleerd.

Onze opvatting is, dat vrouwen zelf, ook binnen de Partij van de Arbeid, aan versterking van hun positie moeten werken, jawel door strijd. Maar aan succesvolle strijd gaat wat vooraf en daaraan willen wij vanuit het vormingswerk een bijdrage leveren.

Wij doen dat in samenwerking met een werkgroep vorming, die onder verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur Rooie Vrouwen (landelijke kerngroep) vorm en inhoud geeft aan het vormingswerk - Rooie Vrouwen, Daar worden de hoofdlijnen uitgestippeld.

De achtergrond van waaruit wij de afgelopen periode vormingswerk met Rooie Vrouwen organiseerden, was:

- dat veel vrouwen een drempelvrees hebben om actief te worden, naar buiten toe op te treden. Wegens gebrek aan kennis en vaardigheden,
- veel vrouwen het niet eens zijn met de manier waarop politiek bedreven wordt en duidelijk willen maken, dat gevoelens en het persoonlijke in de politiek ook een rol dienen te spelen,
- dat er vrouwenbelangen liggen die door vrouwen zelf op een doeltreffende manier zullen moeten worden aangepakt en waarvoor politieke oplossingen zullen moeten worden gevonden.

Alle mede door ons georganiseerde vormingswerkactiviteiten werden zoveel mogelijk vanuit bovenstaande visie en opvattingen ingevuld.

- de drempelkursus: 2 weekenden op een vormingscentrum en 6 avonden in de eigen afdeling, vindt reeds een drietal jaren plaats. Een plaatselijke cursus dus, voor vrouwelijke PvdA-leden, waar wordt gewerkt aan informatie- en meningsvorming over socialisme, feminisme, PvdA/Rooie Vrouwen en aan vaardigheden in spreken, luisteren, samenwerken. We probeerden middels een enquête onder ex-deelneemsters meer inzicht te krijgen in leeftijd, opleiding, politieke activiteiten en relevantie voor de partij en het Rooie-Vrouwenwerk. Dit leverde een aardig overzicht aan kwantitatieve gegevens. Ruim 50% van de ondervraagden gaf b.v. aan dat ze als gevolg van de drempelkursus actief waren geworden in partij- en andere maatschappelijke activiteiten.

Ook hier viel een toenemende behoefte te konstateren. De drempelkursus kon in de afgelopen periode op 15 plaatsen starten. De vraag overtrof echter onze mogelijkheden.

- de basiskursus vrouwen en politiek betreft een nieuwe cursus in dit seizoen, speciaal bedoeld voor vrouwelijke leden en kiezers, die na de lagere school geens kans hebben gehad verder onderwijs te volgen.

Het doel van deze cursus is om meer inzicht te krijgen in de politiek en hierdoor meer zelfvertrouwen om er actief in te worden.

De cursus bestaat uit 5 bijeenkomsten in de afdeling, er wordt o.a. gewerkt met een cursusmap.

Aan de orde komen: geschiedenis van het socialisme en van de vrouwenbeweging daarin, beginselen en organisatie van de partij en Rooie Vrouwen, en plaatselijke activiteiten, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de gemeentepolitiek.

Na een aantal "proefkursussen" in het voorjaar van 1977 is deze cursus in het gehele activiteitenplan van '77/'78 opgenomen.

Er kwamen 15 aanvragen voor deze cursus binnen, waarvan we er binnen deze verslagperiode reeds 5 konden helpen realiseren.

Zowel bij de drempel- als bij de basiskursussen wordt gezocht naar vrijwillige cursusleidsters.

In het algemeen slaagden we er redelijk in om langzamerhand een "netwerk" van leidsters op te bouwen.

Door hun enthousiasme en inzet is er, wat uitvoering van het kursuserwerk in de afdelingen betreft, veel tot stand gekomen.

Om een algemeen herkenbare aanpak en uitvoering van deze kursussen na te streven en ter ondersteuning van het werk met bovenbedoelde cursusgroepen, werden trainingsweekends georganiseerd voor deze leidsters. Dit gebeurde op "de Born", voorbereid en mede uitgevoerd door onze vormingsconsulente.

Ook werd door diverse Rooie-Vrouwengroepen in het land een beroep op haar gedaan om te adviseren of te helpen bij het opzetten van cursusprogramma's.

- voor de bestuursters in de Rooie-Vrouwenorganisatie organiseerden wij weer een aantal cursusweekends op "De Born", die gericht waren op
  - ontwikkelen van bestuurlijke vaardigheden
  - weerbaarheidstraining op de functie van gewestelijke/plaatselijke contactvrouw

Deze kursussen "Vrouwen kom op voor jezelf" voorzagen

duidelijk in een behoefte; de weekends waren snel overtekend.

- de Rooie-Vrouwenkaderkursus kreeg dit seizoen z'n eerste opzet. Aan uitvoering werd nog niet begonnen.

Wel werden de contouren geschilderd in de diverse besprekingen met de Rooie Vrouwen zelf en in onze staf.

Bedoeling is, dat wij middels een grondige kursus, bestaande uit + 6 weekends, het kader voor Rooie-Vrouwenwerk beter uitrusten.

We onderscheiden daarbij kader ten behoeve van het vormingswerk (leidsters van drempel- en basiskursussen, diskussieleidsters) en bestuurlijk kader.

Aan het eind van deze verslagperiode kwam middels zorgvuldige werving een eerste groep deelnemers tot stand.

- De eigen plaatsbepaling van de Rooie Vrouwen in de PvdA, discussies over de relatie feminisme/socialisme en het tot stand komen van een nieuwe beginselprogramma van de PvdA leidde mede tot verschillende activiteiten binnen de Rooie Vrouwen, waarbij wij als SVP en met name onze stafmedewerkster, nauw waren betrokken (vaak inhoudelijk, organisatorisch en ook financieel ondersteunend).

x) er werden 2 Rooie-Vrouwendagen georganiseerd over de plaats van de vrouw in huwelijk, gezin en maatschappij, met ondersteuning van de discussienota's "Zò zijn we niet getrouwd" en "Vrouwen en andere mensen".

x) er vond in samenwerking met de W.B.S. een studiekonferentie plaats over de relatie tussen PvdA en Rooie Vrouwen.

x) we lieten een diaserie maken over de geschiedenis van de vrouwenbeweging ter ondersteuning van kursussen en diskussiebijeenkomsten.

x) we kochten een NOS-film aan over de rol van "de

huisvrouw" uit het programma "Ot en hoe zit het nou
met Sien".

E. AKTIEWERK

In de partij begint de discussie over wat in 1973 eigenlijk bedoeld is met partij-in-actie nu pas goed op gang te komen. Als SVP hebben wij ons beperkt door bepaalde aktiviteiten, die met enige goede wil onder de noemer partij-in-actie te brengen waren, te ondersteunen:

Werkgroep bedrijfsdemokratisering

Deze werkgroep is één der beter funktionerende platforms in de partij waar direkt betrokkenen uit diensten en bedrijven bezig zijn met vraagstukken van bedrijfsdemokratisering.

De werkgroep op landelijk nivo is onderbouwd door regionale / gewestelijke werkgroepen. Vanuit de staf was Wim Bos betrokken bij een aantal aktiviteiten van de werkgroep. Die betrokkenheid ligt meestal in de sfeer van de begeleiding van bepaalde discussieprojecten, zoals:

- het opstellen van een nota of brochure waarin het discussiethema helder en duidelijk geformuleerd wordt;
- het opzetten, en zo nodig, begeleiden van een netwerk van regionale kontaktpersonen die in hun regio discussie-avonden organiseren.
- het meehelpen om in de eindfase van de discussie op landelijk nivo konklusies met betrekking tot het onderhavige onderwerp op te stellen, welke vervolgens meestal als een dringend advies worden aangeboden aan Partijbestuur en Kamerfractie.

In bovenstaande zin werden projekten aangepakt over de demokratisering in overheidsdiensten en instellingen en in het kader van de Arbeidsomstandighedenwet.

Daarnaast werd incidenteel ingesprongen op vragen naar informatie en werd meegewerkt aan de opzet van enkele regionale groepen.

Tenslotte werd nog vrij veel tijd gestoken in de opzet van een konferentie over werknemers-produktie-koöperaties. Helaas kon deze konferentie geen doorgang vinden doordat te weinig deelnemers zich aanmeldten.

Werkgroep Christenen in de PvdA

Voor de verkiezingen van 25 mei 1977 diende zich bij het partijbestuur een werkgroep aan die zich bezorgd maakte over enkele ontwikkelingen in en buiten de PvdA: de roep om ethisch reveil die steeds weer opklonk uit CDA - kringen en die naar het oordeel van de werkgroep een misleiding van veel kiezers met levensbeschouwelijke achtergrond tot gevolg zou kunnen hebben.

De werkgroep stelde zich ten doel duidelijk te maken, dat aan het programm en beleid van de PvdA zeer christelijke waarden ten grondslag liggen. Tegelijkertijd wilde men in de partij wijzen op de te geringe aandacht die er in de partij is voor (progressieve) christenen. Vanuit de staf was Jan van Bergen nauw bij een en ander betrokken.

Er werd achtereenvolgens een goed bezochte konferentie belegd en er werden op diverse plaatsen spreekbeurten gehouden over de relatie levensbeschouwing en politiek.

Enkele dagen vóór de verkiezingen werd in een aantal dagbladen een advertentie geplaatst onder de kop: "De PvdA is niet heilig", waarin enkele honderden leden van katholieke en reformatorische kerken opriepen op PvdA te gaan stemmen.

Zonder ondersteuning en begeleiding onzerzijds zou dit initiatief niet tot wasdom zijn gekomen.

Ombudswerk

Bij het kursusoverzicht vermeldden wij reeds ons trainingsaanbod. Hier moeten wij vaststellen dat, in het licht van de partij - die - actief - wil - zijn:

het ombudswerk onvoldoende kansen krijgt zich te wortelen in de organisatie. De landelijke ombudsmedewerker is aangehaakt aan de Tweede Kamerfractie. Koördinatie en het van de grond tillen van een netwerk van ombudswerkers in de partijgeledingen dreigt hierdoor ondergeschikt te worden aan het centraal afhandelen van tot de Tweede Kamerfractie gerichte ombudsproblemen.

Inmiddels is een werkgroep in het leven geroepen om dit vraagstuk te bespreken en te bezien hoe een direkter koppeling met de overige partij-activiteiten mogelijk is.

Vanuit onze invalshoek denken wij mee.

werkgroep PvdA - studenten

Deze werkgroep was met name actief op het terrein van democratisering van het universitaire bestuur (WUB). Daartoe werd een, mede door ons gefinancierde, brochure uitgegeven ter ondersteuning van discussies in PvdA / onderwijskringen.

werkgroep werkende jongeren

Deze werkgroep, die in 1974/'75 door de Rooie Vrouwen was overgedragen aan de SVP, had ten doel partijgenoten te bekwamen in de rol van gastdocent op vormingscentra en scholen voor het beroepsonderwijs. In het voorjaar van 1976 waren daartoe de nodige plannen gemaakt welke zouden worden uitgevoerd in het najaar van 1976. Na de zomer bleek de interesse van de leden van de oorspronkelijke werkgroep sterk te zijn gedaald. Om deze reden werd in december 1976 besloten van dit projekt af te zien. Het materiaal wat inmiddels toch verzameld was, werd ter beschikking van de campagnekommissie gesteld.

eksperiment "Bleiswijk"

Reeds in het vorige verslagjaar werd meegewerkt aan het "Projekt Bleiswijk". In de gelijknamige afdeling was het de bedoeling te komen tot een toeneming van de activiteiten. Vooral werd gemikt op een kwantitatieve toeneming van lager betaalden en lager geschoolden, verbreding van het werkterrein van de afdeling en verbetering van de besluitvormingsprocessen.

In de begeleidingskommissie zaten aanvankelijk Dinie Melton en Wim Bos, later alleen Wim Bos. Na een aanvankelijk interessante eerste fase, waarin op basis van interviews met PvdA-ers in Bleiswijk veel gegevens op tafel kwamen, bleek het in november 1976 niet mogelijk het projekt voort te zetten. Als redenen voor het stoppen werden door de begeleidingskommissie genoemd:

- de afwezigheid van een positief tegen het eksperiment aankijkende groep binnen de afdelingskern;
- een probleemvolle kommunikatie met het bestuur van de afdeling;
- het ontbreken van samenbindende politieke kwesties in de plaats Bleiswijk.

Na afloop van de bemoeienissen van de presentatiegroep en de voor dit projekt aangetrokken TAP-per H. Osterloh, is vanuit de SVP de afdeling nog twee malen bezocht. Gepoogd is op basis van de inventarisatiegegevens uit de eerste fase tot een beperkt werkplan te komen. De SVP heeft hierover geadviseerd. In het voorjaar van 1977 vond het laatste bezoek plaats.

4) DE SVP IN RELATIE TOT ANDEREN

Wiardi Beckman Stichting, Evert Vermeer Stichting, FJG

Op stafniveau vond enkele malen een uitwisseling plaats van werkzaamheden. Intern hebben wij ons meerdere malen beziggehouden met de vraag hoe wij tot een gemeenschappelijke benadering van partijproblemen en partijactiviteiten kunnen komen. We constateerden, dat er te zeer vanuit eigen winkels werd gewerkt, zonder dat koördinatie plaatsvond.

Wij constateerden o.a., dat het aan brochures en studies, mede door het baanbrekende werk van de WBS, niet ontbreekt. Wat wel ontbrak was het gezamenlijk voorbereiden en vaststellen van doel en functie naar de partij toe. Inpassing ervan in scholingsprogramma's onzerzijds was ook nauwelijks mogelijk, aangezien inhoud en opzet van de meeste studies hoofdzakelijk bleek te zijn afgestemd op beleidsmakers. Aan een vertaling ervan naar doelgerichte scholing kwamen wij zelf niet toe.

Samenwerking met genoemde geledingen bleef in hoofdzaak beperkt tot subsidieverzoeken, en soms subsidieverlening. Tot onze vreugde startte onlangs een gespreksronde tussen SVP, Rooie Vrouwen, FJG en EVS over de vraag hoe wij vanuit onze centrale positie zo doelgericht mogelijke begeleiding kunnen geven aan de vele vrijwilligers die op de verschillende nivo's en ten behoeve van de verschillende doelgroepen actief zijn in de Partij.

Stichting Burgerschapskunde

Deze organisatie, in het leven geroepen door politieke partijen en gesubsidieerd door CRM, houdt zich bezig met het uitgeven van schriftelijke kursussen op politiek en maatschappelijk gebied. De PvdA was in het bestuur vertegenwoordigd door Jan van Bergen.

Bij onze scholingsactiviteiten wordt gretig gebruik gemaakt van het schriftelijk materiaal van SBK.

Er is inmiddels een vergevorderde ontwikkeling om SBK samen met enkele andere instituten op dit terrein (o.a. Politiek Jongeren Kontakt, NCDB) tot een landelijk service-centrum voor Politieke vorming te laten uitgroeien.

Vanuit de PvdA hebben wij deze ontwikkeling ondersteund.

Vereniging voor socialistische opvoeding

Na het vallen en opstaan van de toenmalige werkgroep Progressieve Opvoeding waaraan mede vanuit onze sektor begeleiding werd gegeven, is op 10 - 4 - '76 de Vereniging voor Socialistische Opvoeding opgericht, die zich geleidelijk aan heeft ontwikkeld tot een autonome groep ouders en opvoeders, die gericht met elkaar en andere progressieven wil praten over onderwijs en opvoeding in relatie tot gezin / buurt, school en arbeid. Dit alles nadrukkelijk vanuit een socialistische visie. Er is geen formele binding met de PvdA, zij het dat er een historische band bestaat met deze groep die door de PvdA als gesprekspartner wordt erkend bij vraagstukken op het gebied van onderwijs / opvoeding.

Vanuit de SVP hebben wij aanvankelijk hand en spandiensten verricht bij het ombouwen van PvdA-werkgroep tot vereniging die op eigen benen staat.

Wij hebben ondersteunende kontakten afgebouwd vanuit de overweging, dat men daadwerkelijk de eigen organisatie ter hand moet nemen, wel vindt nog incidenteel financiële ondersteuning plaats ten behoeve van scholingsactiviteiten.

In het begrotingsjaar 1976 - 1977 was het totaal aan inkomsten f.500.000,--. Daarvan was f.130.000,-- een bijdrage van de Partij. Door deze bijdrage kon over f.370.000,-- overheidssubsidie beschikt worden. Naast de instandhouding van het buro van de SVP is subsidieverlening één der belangrijkste ondersteuningsmogelijkheden aan groepen leden en individuele leden.

Hiertoe ontwikkelden we een subsidiebeleid, dat zich op 3 fronten beweegt:

- a. subsidiëring van cursussen op vormingscentra. We hanteren daarbij een subsidiepercentage van 25% tot 100%, afhankelijk van de mate waarin deelname een meer verplichtend karakter heeft ten aanzien van het functioneren in de partij. Ervaring leert, dat cursisten de prijs bijna altijd redelijk vinden en het subsidiepercentage voldoende. Voor individuele leden hanteren wij de mogelijkheid om in bepaalde gevallen ekstra subsidie te vragen.
- b. subsidiëring van plaatselijke cursussen. Hiervan wordt gretig gebruik gemaakt. Bijna steeds zijn wij bij de voorbereiding van deze cursussen betrokken, zodat ook ter plaatse de begroting mee kan worden opgesteld. Men ervaart een eigen bijdrage voor de cursusmap redelijk.

Soms vinden pittige discussies plaats over het al dan niet honoreren van vrijwilligerswerk. Het is duidelijk dat, wanneer de SVP de cursusleiding volledig zou moeten honoreren, dit een onevenredig zwaar beslag op het budget zou gaan leggen, zeker nu het aantal plaatselijke cursussen zo sterk toeneemt.

De vraag zal dan ook onder ogen gezien moeten worden of en voor welke activiteiten de SVP honoraria voor leidsters en leiders beschikbaar stelt. Het is plezierig, dat mede door deze subsidiëring het cursuswerk in de afdelingen mogelijk is geworden.

waar de SVP het moeilijk mee heeft, zijn de subsidieaanvragen van "eksterne" groepen die meestal ad-hoc bepaalde activiteiten in of vanuit de PvdA willen aanpakken (werkgroep PvdA - studenten, vereniging voor socialistische opvoeding) en verder aanvragen van partijgeledingen als Rooie Vrouwen, WBS, FJG.

Wat deze laatste betreft zullen we elke aanvraag afzonderlijk kritisch blijven beoordelen op vormingswerkaspecten.

Wat de "eksterne" groepen betreft hebben wij besloten, dat er niet zonder meer een rechtstreekse financiële relatie tussen SVP en deze groepen kan zijn, o.a. omdat dit de SVP in een onmogelijke positie kan brengen inzake de (politieke) verantwoordelijkheid voor activiteiten van deze groepen. Dit verdraagt zich niet met het ingebouwde karakter van de SVP binnen de partij, waar de uiteindelijke politieke verantwoordelijkheid dient te berusten bij het partijbestuur.

Dit betekent, dat de SVP subsidieaanvragen voor vormingsactiviteiten van groepen ten aanzien waarvan (nog) geen duidelijk partijbeleid is, pas dan in behandeling zal nemen, nadat het partijbestuur zich positief heeft uitgesproken t.a.v. doel, middelen en activiteiten van deze groepen.

EVERT VERMEER STICHTING

In het verslagjaar 1976/77 heeft de Evert Vermeer Stichting zijn activiteiten met succes verder uitgebreid. Het is wellicht goed om nog eens in te gaan op de doelstellingen van de EVS. Volgens de statuten stelt de EVS zich ten doel:

- a) het steunen van activiteiten in de Derde Wereld en in andere in vergelijkbare positie verkerende landen, die de demokratisering, de sociale en politieke bewustwording en de economische ontwikkeling bevorderen ten dienste van een socialistische samenleving;
- b) het stimuleren van mondiaal denken en van het bewustwordingsproces over de sub a) genoemde problemen, waarbij met name aandacht zal worden besteed aan de emancipatie van de vrouw in de ontwikkelingslanden en aan de vereisten waaraan onze samenleving zal moeten voldoen om een optimale oplossing van die problemen mogelijk te maken.

In het kader van deze doelstelling legt de Evert Vermeer Stichting de hoogste prioriteit van het werk bij het stimuleren van de gedachtenvorming bij de PvdA-leden over de Derde Wereld-problematiek.

De EVS probeert in dit kader:

- 1e, die partijleden die in de ontwikkelingssamenwerking zijn geïnteresseerd bij elkaar te brengen;
- 2e, door de activiteiten, die door groepen van partijleden op het punt van ontwikkelingssamenwerking worden ont-plooid, een uitstralingseffekt naar de andere PvdA-leden te bewerkstelligen en;
- 3e, het mondiale aspekt in die onderwerpen waarover in de PvdA gediskussieerd en besloten wordt, naar voren te brengen.

De konkrete activiteiten van de Evert Vermeer Stichting kunnen in drie groepen onderscheiden worden:

1. Activiteiten in afdelingen en gewesten.
2. Landelijke bijeenkomsten.
3. Projekten.

1. AKTIVITEITEN IN AFDELINGEN EN GEWESTEN

Het aantal activiteiten in gewesten en afdelingen is in het afgelopen seizoen flink toegenomen. Er kan gekonstateerd worden dat er vooruitgang wordt geboekt. Het is goed er op te wijzen dat het konkrete werk in de gewesten door vrijwilligers gedaan wordt naast hun normale dagtaak. In het gewest Amsterdam zijn twee groepen actief geweest, de Werkgroep Buitenland en een gespreksgroep van Roie

Vrouwen rondom het thema van de Derde Wereld-problematiek. De werkgroep Buitenland is een basisgroep die zich vooral richt op het buitenlands beleid van de PvdA. Ze heeft zich het afgelopen seizoen beziggehouden met de Midden Oosten-problematiek en andere actuele kwesties, zoals de lening van de Wereldbank aan Chili. In het kader van het kritisch volgen van het beleid van de partij en het meebepalen van het beleid heeft de groep een EEG-nota (waarin ook aandacht voor de relatie EEG-Derde Wereld) geschreven, met als doel de discussie rondom het functioneren en het doel van de EEG te initiëren. Daarnaast worden nu voorbereidingen getroffen voor een discussienota over het effect en nut van het ontwikkelingsbeleid van het kabinet en de PvdA.

De werkgroep Rooie Vrouwen in Amsterdam is meer een gespreksgroep/scholingsgroep. In dat kader heeft men dit jaar het boek "Vrouwen op weg" uitvoerig bestudeerd en besproken. Dit als vervolg op hun studie in het vorige seizoen over de positie van de vrouwen in Suriname. Deze groep heeft dit jaar ook de Teleac cursus Ontwikkelings-samenwerking gevolgd.

Enkele konkrete acties van deze groep waren verder:

- een serie boeken over de positie en de rol van de vrouw gestuurd naar Paramaribo voor een documentatiecentrum aldaar (op verzoek van dit centrum);
- eerste aanzetten tot ondersteuning van een project in een ziekenhuis in Tanzania waar niet alleen kinderen worden verpleegd, maar waar tegelijkertijd ook moeders worden opgenomen, teneinde deze vrouwen te leren hun kinderen beter te voeden.

De activiteiten na september van de groep zullen vooral gericht zijn op de problematiek van de Buitenlandse Werknemers in ons land, met name de positie van hun vrouw.

In Rotterdam bestaan eveneens twee groepen. De ene houdt zich bezig met fondswerving voor projecten in de Derde Wereld en gezinsadoptie in Zuid Afrika. De andere is een werkgroep van partijleden uit de gewesten Rotterdam en Zuid Holland. Deze werkgroep is in het najaar van 1976 opgericht, na oproepen in de partijpers, persoonlijke kontakten en een bijeenkomst met afdelingssekretarissen. De harde kern van de groep telt 10 à 12 personen en is in januari 1977 begonnen aan een reeks van zeven bijeenkomsten. Op deze bijeenkomsten staat steeds een bepaald onderdeel van de ontwikkelingsproblematiek ter discussie, zoals:

- wat is ontwikkelingssamenwerking; de plaats van de eigen kultuur;
- koncentratielanden; voorwaarden voor hulpverlening;
- investeringen in het buitenland en economische boycot;
- multinationals;

- ontwikkelingsrelatie Nederland-Indonesië;
- ontwikkelingsbeleid en de EEG.

Dit jaar heeft de werkgroep bewust gekozen voor scholing. In Den Haag draait al enkele jaren een werkgroep, waarvan de activiteiten de buitenlandse politiek in zijn geheel bestrijken: veiligheidspolitiek, Europese eenwording, ontwikkelingssamenwerking, etc. Dit seizoen zijn een aantal avonden georganiseerd rond steeds een ander onderwerp, met daarbij een inleiding van een deskundige. Enkele onderwerpen waren industrie en defensie, Noord-Zuid en de olie, ontwikkelingssamenwerking met Indonesië. Voorts heeft deze werkgroep een weekend georganiseerd met als gasten een aantal Belgische socialistenvrienden rondom het thema EEG-Derde Wereld-Multinationals.

In Groningen is er een werkgroep Socialisme en Derde Wereld. Deze stelt zich ten doel om binnen de PvdA-afdeling Groningen het ontwikkelingsvraagstuk aan de orde te stellen.

De werkgroep doet dit op diverse niveaus:

- a) via scholing;
- b) het meehelpen organiseren van activiteiten van de PvdA op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking;
- c) het aan de orde stellen van actuele problemen op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking op ledenvergaderingen, bij het afdelingsbestuur, bij andere werkgroepen e.d.

Ad a:

De werkgroep was september 1976 ingekrompen tot vier à vijf mensen. Door een stukje te schrijven in het afdelingsblad "De Binding" zijn er in de loop van de herfst 1976 + zes vaste leden van de werkgroep bijgekomen. Deze bestaat nu uit ruim tien mensen. Vanwege de aanwas van deze verse krachten bleek het noodzakelijk dat de groep zich eerst samen schoolde in de ontwikkelingsproblematiek. Vooral de nieuw toegestreden leden hebben hier naar hun eigen zeggen veel profijt van gehad. In de afgelopen herfst en winter heeft de groep zich vooral beziggehouden met het doornemen van de Memorie van Toelichting Ontwikkelingssamenwerking 1977 om zo kennis te nemen van de algemene uitgangspunten van het Nederlands ontwikkelingsbeleid. Ook hebben ze een aantal artikelen uit de vorig jaar verschenen documentatie DIC-map Noord-Zuid doorgenomen.

Ad b:

Begin 1977 besloot de werkgroep als haar centraal onderwerp het ontwikkelingsbeleid van de EEG te kiezen. Dit met het oog op de komende verkiezingen voor het Europese parlement in mei 1978. Er bestaan plannen om in samenwerking met de werkgroep Vrede en Veiligheid uit Groningen een "Europa-dag" te organiseren in de komende herfst of winter.

In maart 1977 is er een speciale ledenvergadering georganiseerd over de situatie in Chili. Sprekers waren Anibal Palma, ex-minister van onderwijs in Chili en burgemeester Buiten van Groningen. De opkomst was zeer goed (+ 150 man).

Ad c:

Hieronder kunnen genoemd worden:

- indienen van amendementen op het verkiezings- en beginselprogramma;
- indienen van moties (evenwel (nog) niet in seizoen '76-'77);
- contacten tussen Derde Wereld-actiegroepen in Groningen en het afdelings- en gewestelijk bestuur leggen;
- het geven van pre-adviezen aan het afdelingsbestuur voor reacties op talrijke aanvragen om bijv. solidariteitsbetsuigingen, financiële steun e.d. van Groningse Derde Wereld-(actie)groepen;
- het doorspelen naar het gewestelijk bestuur van datgene, dat in de vergaderingen van het Algemeen Bestuur van de EVS besproken wordt.

In Utrecht is in februari 1977 een groep van start gegaan, die tot stand is gekomen na oproepen in de partijbladen, het aanschrijven van EVS-donateurs. De groep richt zich eerst op scholing, waarbij meestal een lid van de groep een inleiding houdt. De volgende onderwerpen zijn tot nog toe besproken:

- de standpunten rond ontwikkelingssamenwerking van de verschillende politieke partijen;
- de geschiedenis van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid;
- de situatie in Latijns Amerika;
- de situatie in Tanzania.

In het gewest Friesland wordt op dit moment hard gewerkt om een nieuwe groep op te richten. Er zijn contacten tussen de gewestelijke vertegenwoordiger en drie geïnteresseerde partijgenoten.

In het gewest Zeeland is het door de geografische structuur erg moeilijk om op gewestelijk niveau te werken. Tijdens een gesprek met het gewestelijk bestuur is afgesproken om aan de hand van een notitie een bijeenkomst te beleggen ter voorbereiding van enkele activiteiten op de verschillende eilanden. Het afgelopen seizoen zijn op Zuid Beveland en Walcheren al verschillende avonden georganiseerd rondom Namibië en Chili; de Chili-avonden in samenwerking met andere politieke partijen en groeperingen. In het gewest Gelderland werd dit jaar zeer veel publiciteit aan de opzet en doelstelling van de EVS gegeven. In Doetinchem resulteerde dit aan het eind van 1976 tot de vorming van een groep, die zich voorlopig eerst in het algemeen wil vormen voordat zij zich met de Derde Wereldproblematiek bezighoudt. Ook in Zevenaar leidde dit begin 1977 tot een groep die zich zal bezighouden met de rol van het Nederlandse bedrijfsleven in de ontwikkelingslanden.

In september 1976 was de EVS met een stand aanwezig op de Rooie Vrouwendag te Arnhem. Als vervolg hierop heeft de EVS tezamen met de Rooie Vrouwen Gelderland een dag georganiseerd over de situatie van de vrouw in de Derde Wereld. In het gewest Gelderland bestaat een stuurgroep van vier personen. Getracht wordt deze groep nog uit te breiden met enkele anderen uit de verschillende regio's. De bedoeling is dat deze mensen koördinerend en stimulerend bezig gaan in de regio om de verschillende groepen in de regio te gaan begeleiden.

Voor Noord Brabant-West geldt, dat in de stad Tilburg een (nu nog) kleine groep ontstaan is. Deze groep is bezig een oriënteringsprogramma op te zetten rond ontwikkelings-samenwerking.

Verder wil men het onderwerp ontwikkelingssamenwerking inbrengen bij de invulling van de verkiezingsprogramma's voor de Raads- en Statenverkiezingen volgend voorjaar.

In het gewest Limburg is het tot nog toe niet gelukt om een EVS-groep op te zetten. De vertegenwoordiger gaat nu, om de doelstelling van de EVS te realiseren en de ontwikkelingsproblematiek aan de basis bespreekbaar te maken, eerst een inventarisatie maken, van wat er in Limburg allemaal gebeurt op dit gebied om vervolgens partijgenoten te informeren over de plaatselijke activiteiten, waar ze zich bij kunnen aansluiten.

In het gewest Overijssel is een nieuwe kerngroep gevormd. Deze zal een plan op stellen voor de te ondernemen activiteiten in het gewest.

In Drente is de EVS vooral actief geweest met ondersteuning en deelname vanuit de PvdA aan acties rond de Derde Wereld-problematiek. De EVS is hier kontaktpunt geweest voor verschillende actiegroepen. Verder is de gewestelijke vertegenwoordiger betrokken bij de opvang van Surinamers/Chilenen/Uruquayanen in Drente.

2. LANDELIJKE BIJEENKOMSTEN

In navolging van de twee bijeenkomsten in het verslagjaar 1975/76 over de spreiding van Surinaamse Nederlanders over Nederland, werden op 15 januari en 8 oktober 1977 bijeenkomsten belegd over de problematiek van de buitenlandse werknemers in ons land. Deze onderwerpen werden gekozen, omdat hiermee de relatie tussen het beleid op gemeentelijk, landelijk en mondiaal niveau duidelijk kon worden gemaakt. Voor gemeentebestuurders, die in flinke getale opkwamen, is het erg belangrijk, dat zij hun beslissingen met betrekking tot deze groepen nemen in het besef, dat aan deze problematiek ook en vooral mondiale aspecten verbonden zijn. Op basis van de ervaringen van deze landelijke bijeenkomsten heeft de EVS het Partijbestuur geadviseerd een Kommissie Kulturele Minderheden in te stellen.

Het bleek namelijk, dat het hoognodig tijd werd, dat de PvdA een samenhangende beleidsvisie ontwikkelt over de problematiek rond alle minderheidsgroepen in ons land. Het Partijbestuur heeft het advies gevolgd. Het is de bedoeling, dat de kommissie werkt vanuit ervaringen op plaatselijk niveau.

3. PROJEKTEN

Ook dit jaar konden weer enkele projekten worden gesteund. Het bestuur hanteert voor de beoordeling van de projekten de volgende criteria:

- a) Bevorderen de projekten de democratisering en/of de sociale en politieke bewustwording - waarbij speciaal gelet wordt op de zelfwerkzaamheid van de mens - en/of de economische ontwikkeling, ten dienste van een socialistische samenleving?
- b) Bieden de projekten mogelijkheden tot feed-back? Zijn er reële mogelijkheden aanwezig dat er over het projekt informatie (terug)komt, die een basis van discussie (en wellicht actie) kan vormen voor plaatselijke of regionale groepen?
- c) Komen de projekten niet in aanmerking voor subsidiëring bij de overheid; zijn er geen andere organisaties, bijv. niet verbonden aan politieke partijen, die de projekten willen ondersteunen?

De volgende projekten werden financieel gesteund:

- de uitgave van de Namibië-werkmap van het Komitee Zuidelijk Afrika (f 2.000,-);
- steun aan vluchtelingen uit Zuid-Afrika (f 12.500,-);
- steun aan de SWAPO (f 10.000,-);
- hulp aan het Marokko Komitee (f 950,-);
- hulp aan een Indonesische studentengroep (f 6.000,-);
- vervoerskosten van een vrachtwagen bestemd voor de Surinaamse bond van arme landbouwers (f 1.000,-);
- bijdrage in de aanschaf van literatuur voor Surinaamse vrouwen (f 420,-);
- hulp aan een pas vrijgelaten Chileen (f 500,-);
- hulp aan Polisario (f 5.000,-);
- hulp aan vluchtelingen uit Zimbabwe (f 10.000,-).

Het bestuur van de EVS heeft op 19 augustus 1977 besloten om f 30.000,- te reserveren voor een projekt of projekten waarmee een wat langduriger relatie kan worden opgebouwd. De criteria die nu reeds gelden, worden ook op deze projekten toegepast. Gedacht wordt aan kleine basis-organisaties, die bereid zijn om informatie over de ontwikkelingen van het projekt terug te sturen. De EVS-groepen zullen bij de keuzen van deze projekten worden betrokken. Ook de "Vrienden van Mayflower" waren dit verslagjaar weer actief. Er werd f 40.000,- bij elkaar gebracht.

Mw. Sixma-van Dok was als vele andere jaren de stuwende kracht achter het projekt van de school in Nigeria.

FINANCIEN

De Evert Vermeer Stichting put zijn financiën uit drie bronnen.

Ten eerste betaalt de Partij van de Arbeid het salaris van een van de medewerkers, te weten de erkende gewetensbezwaarde militaire dienst en de huisvestings- en bureaukosten. Ook de gewesten dragen hun steentje bij in de vorm van een reiskostenvergoeding van hun afgevaardigde in het EVS-bestuur.

De tweede financieringsbron wordt gevormd door bijdragen van de individuele partijleden. In 1976 brachten de donateurs meer dan f 120.000,- op, een bewijs dat de EVS meer en meer bekendheid geniet bij de leden van de PvdA. Tenslotte wordt de EVS gesubsidieerd door de NCO (de Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking). Deze subsidie is bedoeld voor activiteiten in de gewesten en afdelingen, die gericht zijn op informatie en bewustwording van de partijleden op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking.

BESTUURSSAMENSTELLING

Aan het einde van het verslagjaar 1976/77 zag het bestuur van de EVS er als volgt uit:

- voorzitter : J.C. Koning (benoemd door de Partijraad);
- sekretaris : H. v.d. Bergh (als internationaal sekretaris van de PvdA);
- penningmeester : Mw. J. Kieboom-Akkerman (benoemd door de Partijraad);
- leden : G.J. Heyne den Bak (als algemeen sekretaris van de PvdA);
N. Schrijver (voor Groningen);
Mw. F. v.d. Woord-v.d. Heijden (voor Friesland);
Mw. E. van Dinteren (voor Drente);
T.I. Sun (voor Overijssel);
G. Lens (voor Gelderland);
Mw. M. van Zandbergen-van Michelen (voor Utrecht);
M. Abellan (voor Noord Holland-Noord);
Mw. L. Brester-Flothuis (voor Noord Holland-Zuid);
K.J. Doornbos (voor Zuid Holland);
P.M. Korstanje (voor Zeeland);
J. Geradts (voor Noord Brabant-Oost);

Mw. R. Preso-Elzerman (voor Noord
Brabant-Oost);
W. Timmermans (voor Limburg);
A. Verbaan (voor Amsterdam);
Mw. A.J. Henderson-van Nieuwenhuizen
(voor Rotterdam);
F. Racké (voor Den Haag);

Verder waren lid van het algemeen bestuur, op een kwaliteitszettel : Mw. B. Geugjes-Zeehandelaar;
Mw. A. Thomassen-Lind;
Mw. L. van Bladel;
H. Molleman;
P. Jeuken.

Tijdens de maandelijkse bestuursvergaderingen kwamen onderwerpen aan de orde als: het werk in de gewesten, projecten, organisatie van landelijke bijeenkomsten, begroting en subsidie-aanvragen bij de NCO. Verder werden twee zgn. "brainstormdagen" georganiseerd om het bestuur en leden van de EVS-groepen de gelegenheid te geven wat langer over het beleid van de EVS op langere termijn te spreken en om wat diepgaander dan op een normale bestuursvergadering mogelijk is, in te gaan op een onderwerp uit de brede problematiek van de ontwikkelingssamenwerking.

Tenslotte was de EVS samen met de leden van de Kommissie Ontwikkelingssamenwerking betrokken bij de pre-advisering over amendementen op het konsept verkiezingsprogramma-Voorwaarts en het beginselprogramma.

PERSONEELSBEZETTING

De Evert Vermeer Stichting is door de Minister van Sociale Zaken aangewezen als tewerkstellingsobject voor erkende dienstweigeraars. Tot 1 juni heeft op deze plaats Kees Tazelaar gewerkt. Op 1 maart begon Siebrand Wiedijk zijn werkzaamheden bij de EVS. Sinds 1 januari 1974 werkt daarnaast Cor de Vos half-time bij de EVS.

De medewerkers vervullen de volgende taken:

- a) verzamelen en doorgeven van ervaringen en gegevens alsmede het stimuleren van activiteiten.

Een belangrijke taak is het verzamelen van gegevens uit de gewesten ten behoeve van de pogingen tot opbouw van de organisatie en tot groepsvorming in de gewesten. Hiertoe zijn ook kontakten gelegd met regionale veldwerkers van andere organisaties. EVS-activiteiten kunnen immers vaak aansluiten bij andere initiatieven. Vanuit het inzicht dat zowel gelukte als mislukte pogingen ook leerzaam zijn voor anderen, worden ervaringen zoveel mogelijk doorgespeeld naar en besproken met andere gewestelijke groepen. Geprobeerd wordt dat een van de medewerkers van het

sekretariaat minimaal éénmaal per kwartaal de gewestelijke EVS-bestuursleden bezoekt om in een gesprek de afgelopen drie maanden te bespreken, voor de komende drie maanden het programma door te nemen, ervaringen van anderen door te geven en vanuit eigen inzichten suggesties te doen.

b) trainingsbijeenkomsten of brainstormdagen.

De trainingsbijeenkomsten of brainstormdagen, twee of drie maal per jaar, worden door het sekretariaat voorbereid en georganiseerd. Zo wordt er voor de inhoudelijke discussie een inleider gezocht en voor het deel van de bijeenkomst over de EVS zelf een notitie voorbereid.

c) doorspreken van de doelstellingen.

Het blijkt steeds weer noodzakelijk om met de gewestelijke groepen de doelstellingen van de EVS door te spreken en de rol van de gewestelijke vertegenwoordigers daarbij. Dat is mede een gevolg van de doorstroming in de gewestelijke groepen en van het ontstaan van nieuwe groepen in de gewesten. Een van de medewerkers woont regelmatig de bijeenkomsten van de gewestelijke groepen bij, vooral als gesproken wordt over plannen voor het nieuwe seizoen of als de groep pas voor de eerste maal bijeen komt. Deze aanwezigheid vanuit het sekretariaat is ter ondersteuning van de gewestelijke vertegenwoordiger en werkt stimulerend voor de groep.

d) bemiddeling.

De medewerkers bemiddelen voor de groepen bij de uitnodiging van sprekers, verzorging van dokumentatie en literatuur, het drukken van rapporten, etc.

e) koördinatie met de PvdA.

De medewerkers verzorgen de koördinatie met de partij, de fractie, de kommissie ontwikkelingssamenwerking, de Chili kommissie, kommissie Kulturele Minderheden, het internationaal sekretariaat en andere partij-organisaties.

f) organisatie landelijke bijeenkomsten.

De medewerkers bereiden landelijke informatie en discussiedagen voor en organiseert deze bijeenkomsten, zoals die in 1975/76 over het spreidingsbeleid van Surinaamse Nederlanders en in 1976/77 over de positie van de buitenlandse werknemers in Nederland. Hiertoe worden informatiemappen samengesteld, wordt notitie geschreven voor de deelnemers, worden gesprekken gevoerd met deskundigen uit actiegroepen, partikuliere organisaties en overheidsorganen en worden sprekers uitgenodigd.

g) konferentie.

De medewerkers zullen samen met een aantal groepen zorg dragen voor de organisatie van een konferentie

in het voorjaar 1978. Die konferentie over het ontwikkelingsbeleid van de PvdA wordt gehouden op verzoek vanuit de gewestelijke groepen.

h) projekten.

Een van de medewerkers zorgt ervoor dat de binnenkomende aanvragen voor ondersteuning van projecten in de Derde Wereld voorbereid worden voor de bestuursvergaderingen. Hiertoe wordt nadere informatie gevraagd, schriftelijk of mondeling, overleg gepleegd met andere organisaties, etc.

i) sekretariaatswerkzaamheden.

De medewerkers doen de sekretariaatswerkzaamheden voor het bestuur van de EVS, te weten: maken van verslagen, schrijven van brieven, agendering van bestuursvergaderingen, voortgangskontrolle op de besluiten van het bestuur. Deze en andere werkzaamheden worden gedaan in overleg met de voorzitter, de sekretaris en de penningmeester van de EVS, waartoe eenmaal per 14 dagen een werkbespreking wordt gehouden.

TOT SLOT

Uit het bovenstaande mag blijken, dat het werk van de Evert Vermeer Stichting steeds omvangrijker wordt. Dat betekent een grotere stimulans van het mondiale denken binnen de Partij van de Arbeid. Daarbij is het belangrijk dat aandacht wordt geschonken aan de vereisten waaraan onze samenleving zal moeten voldoen om een optimale oplossing van de Derde Wereld-problematiek mogelijk te maken. Dat is daarom zo belangrijk, omdat veel politieke beslissingen hun direkte of indirekte gevolgen hebben voor de situatie in de Derde Wereld, of een gevolg zijn van die situatie. De oplossing van de ontwikkelingsproblematiek kan niet meer alleen gevonden worden in geldoverdracht van de rijke naar de arme landen, maar veeleer in een fundamentele verandering in de maatschappij op mondiaal niveau, in de Derde Wereld, maar vooral ook in de rijke wereld, Nederland inkluis.

CENTRUM VOOR LEVENSBESCHOUWING EN POLITIEK

BESTUUR

Het bestuur van het C.L.P. was het afgelopen jaar als volgt samengesteld: de heer Joh.S. Wijne (voorzitter), mevrouw E.M. Storm-de Haas (sekr.), mevrouw J. Eckhardt-Heijboer (penningm.), mevrouw G.J. v.d.Bosch-Brethouwer, mevrouw A.A. In 't Veld, de heer Th. Jansma, de heer W.J. Sanderse, de heer A. Soetendorp, de heer P.I. Veenstra, de heer E.P. van Veldhuizen en de heer G. Wentholt.

De heer Veenstra verliet in januari van dit jaar het bestuur in verband met een uitbreiding van zijn wethoudersportefeuille die zoveel tijd zou kosten dat een combinatie met het werk voor het Centrum hem niet goed mogelijk leek. Mevrouw van den Bosch werd in februari benoemd tot burgemeester van Brummen, maar bleef ondanks een toename van werkzaamheden (Brummen is nu eenmaal groter dan Puttershoek) deel uitmaken van het bestuur.

De heer Wijne heeft de maanden februari en maart in Amerika doorgebracht; tijdens zijn afwezigheid is het voorzitterschap waargenomen door mevrouw van den Bosch.

De heer Soetendorp kon door drukke werkzaamheden het afgelopen jaar, geen enkele bestuursvergadering bijwonen. In totaal heeft het bestuur het afgelopen jaar 11 maal vergaderd. Alle vergaderingen werden, met uitzondering van de laatste, in het Jaarbeursgebouw in Utrecht gehouden. De laatste vergadering is in Amsterdam op het partijbureau gehouden. Tot deze verandering besloot het bestuur omdat aan vergaderingen in Amsterdam geen kosten verbonden zijn.

LEDEN

Er is een konstante aanwas van nieuwe leden. Begin dit jaar trad een groep mensen uit de voormalige groepering "Resoluut toe en na de verkiezingen kon men zelfs spreken van een "golf". Toch stijgt het totale aantal leden van het Centrum niet evenredig. De oorzaak daarvan moet waarschijnlijk gezocht worden in een zekere nonchalance van de leden. Vaak komt het namelijk voor dat leden verhuizen zonder hun nieuwe adres door te geven of, ook na herhaaldelijk te zijn gemaand, niet betalen hetgeen afvoering als lid betekent. In totaal telt het C.L.P. per eind september 1977 243 betalende leden.

KONTAKTEN

In het afgelopen jaar zijn er kontakten gelegd zowel met organen binnen als buiten de PvdA. Met het partijbestuur en met name met de voorzitter, mevrouw Ien van den Heuvel, is verschillende malen overleg geweest over de vraag wat de

plaats, taak en functie van het C.L.P. is binnen de PvdA en over de manier waarop het C.L.P. als organisatie beter zou kunnen functioneren. Het Humanistisch Verbond, in de figuur van voorzitter drs. R.A.P. Tielman, heeft contact gezocht met ons en stelde een nauwere samenwerking voor. Vanuit het Humanistisch Verbond is de heer J. de Leede als kandidaat-bestuurslid naar voren geschoven. De heer P. de Vilder, bestuurslid van het C.O.C., heeft ons benaderd in verband met een op te richten ontmoetingsplaats voor progressieve christenen, humanisten en joden. Het gesprek hierover moet nog op gang komen.

AKTIVITEITEN

Notitie

Naar aanleiding van een vraag van één van de leden van het Centrum heeft het bestuur in december 1976 een notitie geschreven over de extra bijdrage van partijleden politieke ambtsdragers. Dit stuk is ter kennis gebracht van het Partijbestuur, de Partijraad en de partijgenoten Vondeling en Ouwkerk. De laatste heeft in januari van dit jaar de opstellers van de notitie verzocht om hun medewerking bij het ontwikkelen van alternatieven.

Artikel

Op het artikel "Kerstverhaal" in PK van december 1976 heeft de voorzitter van het C.L.P. gereageerd met een artikel, waarin hij de minachting van het partijkader voor christen-socialisten aan de kaak stelt.

Beraad

Voor het beraad van christenen in de PvdA op 19 februari in Utrecht was ook het Centrum uitgenodigd. Drie bestuursleden hebben dit beraad, waar de vraag centraal stond wat gedaan moest worden om te voorkomen dat progressieve christenen van de PvdA vervreemd zouden raken en welke rol zij zouden kunnen spelen in de verkiezingskampagne, bijgewoond.

Bijeenkomst

Op een bijeenkomst voor Nederlandse en Belgische socialisten over internationale politiek, in het weekend 12 en 13 maart, heeft de sekretaresse de lezing van drs. A. van der Hek over multinationale ondernemingen en de E.E.G. bijgewoond.

Konferentie

Op 2 april belegde het Centrum een konferentie in Utrecht met als thema "Ethisch Reveil of een verantwoordelijke samenleving". Sprekers waren prof. H.J. van Kemenade, drs. J.A.M. Weterman en C. Huysen. Voor deze konferentie, waar 's middags aan de hand van stellingen van de inleiders werd gediskussieerd, bestond veel belangstelling getuige o.m. de aanwezigheid van de IKON-radio en de vele aanvragen om een verslag van de konferentie.

Socialisme en democratie

Met "Socialisme en Democratie" werd een afspraak gemaakt dat het aprilnummer van S & D geheel ter beschikking zou staan van het C.L.P. Dit themanummer wilden we vullen met bijdragen over het ethisch reveil, gezien vanuit verschillende invalshoeken. Door organisatorische moeilijkheden bij S & D werden onze artikelen verspreid opgenomen in 2 nummers. In mei verschenen de artikelen "De christen en zijn politieke keuze" van E. Schillebeeckx en D. de Zeeuw, "Ethisch ontwakken - waartoe?" van H.J. Heering. "Het sociaal-politieke denken in de oecumenische beweging" van H.M. de Lange en "Christen-democratie, welke politieke richting" van H.M. Franssen. Tenslotte verscheen in het juli-augustusnummer van David van Ooijen het artikel "Vrijheid voor onderwijsverstrekkers of voor onderwijsgebruikers?".

Verkiezingsfolder

Voor de verkiezingskampagne heeft het C.L.P. de tekst voor een foldertje geleverd. Dit foldertje is tijdens de campagne bij spreekbeurten en verkiezingskaravanen uitgedeeld.

Persbericht

Over het gebruik, of liever het misbruik, van de abortusproblematiek in de kabinetsformatie heeft het Centrum in augustus een persbericht uitgegeven dat werd doorgespeeld aan het A.N.P.

Koppeling Tijd en Taak

In september heeft het C.L.P. een koppeling van het abonnement op Tijd en Taak en het lidmaatschap van het Centrum voorgesteld. De uitwerking van dit voorstel is in handen van de redactie van Tijd en Taak gegeven.

Werkgroep

Naar aanleiding van een amendement van de afdeling Naarden

op het verkiezingsprogramma, aan de orde op het kongres van 29 en 30 januari, heeft het PB ons gevraagd een discussie te organiseren. Het amendement, waarvan de tekst luidt: "3.617 Naarden. Toevoegen: Ook wordt het mogelijk gemaakt dat naaste familieleden beslissen een eind te maken aan onnodige verlenging van het leven in het geval dat de patient niet meer in staat is een dergelijke verklaring af te geven" heeft geleid tot het instellen van de werkgroep "Euthanasie". Voor deze werkgroep -die net van start is gegaan- hebben, naast de koördinator de heer G. Wentholt, hun medewerking toegezegd: de heren Voogd en van Ooijen en de dames v.d. Bor en Rood-de Boer.